Abdelkader Benali

Bruiloft aan zee

Roman

'Een familieverhaal dat laveert tussen een komedie en een sprookje, Benali beschrijft het Marokkaans magisch realisme met veel dynamiek.' – The Guardian

Abdelkader Benali

Bruiloft aan zee

Roman

'Een familieverhaal dat laveert tussen een komedie en een sprookje, Benali beschrijft het Marokkaans magisch realisme met veel dynamiek.' – The Guardian

Over het boek
Op de vooravond van de bruiloft van zijn zusje Rebekka ontdekt de jonge Lamarat dat Mosa, de bruidegom, ertussenuit geknepen is. Zijn vader draagt hem op de deserterende bruidegom op te sporen. De alwetende taxichauffeur Chalid helpt hem op weg...

Bruiloft aan zee is een roman vol passie, schaamte en culturele verwarring, die op aanstekelijke wijze verslag doet van het conflict tussen de tradities van 'de landstreek' en het leven in 'de West'.

De pers over *Bruiloft aan zee*
'Indrukwekkend debuut, een prachtig geschreven sprookje met geestige elementen.' – *The Times*

'Hij kauwt op elk woord, hij proeft en geniet... Het plezier spat ervan af.' – *NRC Handelsblad*

'Opmerkelijk, wonderlijk, boeiend.' – *Vrij Nederland*

'Benali proeft van woorden, gebruikt alles wat hij kan.' – *De Morgen*

Over de auteur
Abdelkader Benali (1975) schrijft romans, verhalen en poëzie, maar ook toneel en journalistiek werk en hij maakt televisieprogramma's. Benali debuteerde in 1996 met *Bruiloft aan zee*, waarvoor hij de Geertjan Lubberhuizenprijs en de Prix meilleur début étranger ontving. Het werd een internationale bestseller, die in vijftien landen is vertaald.

Benali's meest recente boeken zijn *Casa Benali* (2014) *en Het blauw van de zee en het blauw van de stad* (2015).

Abdelkader Benali

Bruiloft aan zee

Roman

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam – Antwerpen 2016

Omslagontwerp: Bram van Baal
Omslagillustratie: © erven H. Matisse c /o Pictoright, Amsterdam, 2016

ISBN 978 90 295 0470 6 / NUR 301
www.arbeiderspers.nl
www.abdelkaderbenali.nl

Deze digitale editie is gemaakt naar de zestiende druk, 2016

Zo doen we dat

Lamarat Minar was geen bewoner van de landstreek Iwojen. Dit in tegenstelling tot Chalid met de bruine tanden en omgedraaide achteruitkijkspiegel, de bestuurder van de witte Mercedes-taxi die uit hoofde van zijn beroep elke heuvelrug, elke kam en elk dwarsdal in Iwojen kende; hij die zelfs wist waar al die gonzende geluiden vandaan kwamen, het geluid dat die middag uit elke agave ronkte, het opdringerig gezoem van de cicaden: Chalid, de taxichauffeur die de wegen afreed, niet durfde te trouwen en tuinstoelen iets voor piemeltjes vond. Op de een of andere manier kon hij zich zelfs de persoon Lamarat Minar voor de geest halen, zoon van de zoon van de vader uit dat dorpje aan zee, de jongen die sinds zijn tiende niet meer in de landstreek was geweest. Chalid kon hem zich nog goed voor de geest halen, waarmee meteen bewezen is dat de inwoners van de landstreek, op de doden na, zichzelf een ziekelijke dwang opleggen om niet te vergeten. Wat Chalid – 'Blik op de Weg', zoals de kreupelen, de blinden en de doven die, met z'n allen verscholen in dranklokalen en op binnenpleintjes hun voeten die ze niet kunnen bewegen, niet kunnen zien of niet kunnen horen (maar wel ruiken) onder een kraantje zaten te wassen en er ritueel de tenenkaas uit peuterden, hem noemden – ook niet was vergeten, was de geboorte van diezelfde Minar, in de landstreek, in een dorpje, in een vierkante woning, op een moment dat oma bezig was pannenkoeken te bakken voor haar luie schoondochter. De taxichauffeur zou eenieder die ernaar vroeg, en tien halve dirham overhad voor de rit door de landstreek Iwojen naar het grensplaatsje F., over die geboorte kunnen vertellen (net zoals hij over de navelstreng en de slagvaardigheid van de oude dame kon vertellen: hoe vaak had hij die waargebeurde leugen die inmiddels gemeengoed was geworden niet gehoord) dat de jongen een zekere mate van verbondenheid had met de streek, een vette mierikswortel die merkwaardig genoeg alleen maar vetter werd hoe verder hij groeide, die dwars was doorgegroeid in een voor de rest kurkdroog landschap.

Lamarat Minar, twintig jaar, de jongen die in de taxi was gestapt, was ergens in Iwojen geboren. Iwojen ligt vol met allerlei keutels, dorpjes en woningpartijen. Zo heb je bij het binnenvaren van Iwojen, rond een bron geschakeerd, het dorpje Mira Mora; een stuk verderop, voor het naaldbos, ligt Tintin, aan de oostkant van de heuvels Jefella en na het passeren van het bos zou je je heil kunnen gaan zoeken in Mossarat, Ezeboch of Verster. Dan is er de grensplaats F., standplaats van taxichauffeurs en Afrikanen, die toegang biedt tot de Spaanse kroonkolonie Melilliaar, de stad waar zeep, in folie verpakte margarine en OMO-waspoeder zo veel goedkoper is, artikelen die bij tonnen worden meegesmokkeld onder vrouwenjurken en boernoesen, de enige stad ook in de landstreek die meer vrouwen – véél meer vrouwen – herbergt dan mannen. Voor wie verder gaat of ervandaan komt is er nog Nadorp, een migrantenstadje volgepakt met stijf aaneengesloten woningpartijen. En: in deze stad wonen juist weer meer mannen dan vrouwen. (Bijna alle mannen in Nadorp zoeken een vrouw; ze zouden het wel willen uitgillen: 'Een vrouw, een vrouw, mijn verstand voor een vrouw!') Dit was de stad waar de vader van Lamarat geheel in de lijn der verwachting, zoals het een modelemigrant betaamt, een huis had laten bouwen, met vijf zuilen en een waterleiding die al spoedig verstopt raakte met mergel en kakkerlakken. Een stad ook waar hij in ruil voor een huis zijn dochter had weggegeven aan zijn broer die voor zijn eigen bruiloft op de loop zou gaan. Dit laatste speelde zich af in het dorp dat het verst van Nadorp verwijderd was van alle dorpen in Iwojen, een dorp genaamd... Touarirt.

Touarirt, een paar huizen aan zee, daar waar, tussen de kippenhokken en schaapskooien, tussen de huizen 'Wind van San Antonio' en 'Ons Huis', in huize 'Hol van de Wolf' Lamarat Minar geboren was; dat was tenminste wat ze hem vertelden. Lamarat – de Bijgelovige, 'waarom noem je me zo?', de Waanzinnige, 'zijn dit grappen of is dit echt?', de Mateloze, de Omfloerser, de Haatdragende, de Tandenknarsende, de Veinzende, de Verkeerd Gegroeide. Hoeveel bijnamen kan een mens verdragen? Tot hij een hersenverweking krijgt misschien? – die net een paar dagen in zijn geboortedorp verbleef om een gedenkwaardige bruiloft mee te maken, was er ooit op een zonnige zaterdag geboren als een kind uit een vader en

moeder die voordat ze getrouwd waren boven elkaar woonden in het midden van het dorp Touarirt aan de voet van de Middellandse Zee; een lange tijd terug voor de een, en voor de ander een heel korte, ver, ver, ver weg van de softenonkinderen en anticonceptie.

Twee families woonden schuin boven elkaar, en in het ene huis woonde een jongen en in het andere een meisje – daar begint het gedonder – die jaren later naar oud landstreekgebruik vader en moeder zouden worden van een en dezelfde persoon. Het enige wat de twee huizen waarin de beide families van de toekomstige vader en moeder van Lamarat Minar woonden van elkaar scheidde was een rij allesoverwoekerende cactussen die een trap lager, de bonken groene, rode, oranje en gele cactusvruchten eruit schietend, op een perceeltje grond stond, keurig netjes tussen de twee kubusvormige woningen. Rondom het perceeltje grond lagen terrasjes waarop graan verbouwd werd door de familie van de vader.

'Een boer heeft het niet altijd moeilijk in zijn dagelijks bestaan,' had de opa van Lamarat Minar wel eens tegen zijn vader gezegd toen deze opgevoed werd tot keutertje. 'Je moet gewoon doen wat onze voorouders al honderden jaren voor ons hebben gedaan, wat mijn vader me heeft geleerd en wat ik jou zal leren: je neemt je zaad, strooit het uit en hoopt en bidt dat Sidi Rabi de rest zal doen.' Deze didactische uitspraak bezwoer de vader dan met een kort en krachtig 'insjallah'. En op dat stukje cactusplantengrond, tussen de percelen graan, tussen elke dag een paar keer insjallah zeggen, ontstond er merkwaardigerwijs liefde tussen de vader en de moeder-met-het-ravenzwarte-haar.

Alles wat betrekking heeft op de genegenheid tussen die twee, vond plaats op het hotse-pluk-ze-schil-ze-eet-ze-knotse stukje grond, volgepropt met cactusvruchten, waar zij zo veel mogelijk probeerden bij elkaar te zijn en de liefde samen met de cactusvruchten opbloeide, in de soms lange, soms korte periode tussen schemering en laatste bidpreveling van hun beider vaders en moeders die dan druk doende waren de andere kant op te kijken (het cactusveld lag in tegenovergestelde richting ten opzichte van Mekka).

Maar gevaar, er dreigt gevaar, uit alle hoeken en gaten dreigt er gevaar. Verberg je hart, jongen en meisje, voordat andere mensen het zien en er

hun botte mes in steken!

Het stelletje mocht dan verliefd zijn, maar niet op de messen van bemoeials en kiende de afspraakjes daarom zo uit dat niemand enige notie kon krijgen van hun koortsig samenzijn: altijd op momenten dat of alle mensen van Touarirt aan het bidden waren of aan het avondmaal zaten of allebei tegelijk; een nogal lichamelijk kunststukje dat zelden of nooit werd vertoond in Touarirt en omstreken.

En wat waren die twee verliefd! Daar tussen de cactusvruchten die vastgepind leken te zijn aan de hoge cactussen en de mensendrollen – het was toevalligerwijs ook het poepveldje van de twee families en het leek alsof de uitwerpselen vastgeschroeid waren aan de aarde. Je zou opstaan en roepen: 'Dat is nog eens wat je noemt een wankel begin voor een standvastige toekomst!' En dan zou je gaan zitten en antwoorden: 'Absoluut, oppassen bij elke beweging dat je niet onverhoopt in de drek van de een of ander stapt en daarbij nog eens in de gaten houden dat niemand je heeft gezien! Voorwaar, wellicht ten overvloede: dat is geen kattenpis.'

En toch gebeurde het af en toe, ondanks alle voorzorgsmaatregelen bij het lopen, dat een van de twee in de mensenstront stapte. 'Geeft niet,' zei de moeder laconiek tegen de vader als zij het donkerbruine goedje aan haar muiltje had gekregen, 'stront geeft geluk, toch? Of zoiets, schatje.' Over en weer stroomden de woorden, vervuld van de suiker en honing waarmee je elkaars vliegen vangt. De vader beloofde haar naar goed landstreekgebruik bijna alles wat hij in zijn lichaam te verbergen had: zijn hart, lever, longen, milt, darmen, maag, hersenen, tong, enzovoorts – alles, op zijn pik na; die kwam later aan de beurt. Een hele pan warme haggis aan organen ging in de uitverkoop om de moeder duidelijk te maken dat hij absoluut was in zijn overgave aan haar. En de moeder? Wat deed de moeder: die luisterde en knikte en vond het te mooi voor woorden en soms kreeg ze van al die grappige overgave van hem een verschrikkelijke trek, een rommelende maag, rende dan plotseling weg, alsof ze iets of iemand had gezien die van plan was hun harten kapot te snijden, het cactusveld uit, slalomde op haar tenen om de stronthoopjes heen om stiekem brood en rauwe uien te halen uit de keuken, rende hard weer terug, begaf zich behoedzaam het

cactusveld in en at de lekkernij samen met de vader op, waarbij ze elkaar diep in de ogen keken.

Volgens die zogenaamd romantische films die ze in Melilliaar draaien zou ik nu iets moeten ondernemen, dacht de vader. Maar wát precies? Tja, maar wat precies...

Omdat het paartje rekening moest houden met andere mensen, waren de samenkomsten altijd van bijzonder korte duur en als de schemering definitief gevallen was, draaiden ze van elkaar, hup naar huis, wassen, nabidden, na-eten en morgen weer op voor een nieuwe dag.

Voor de toekomstige vader van Lamarat betekende zo'n nieuwe dag ploeteren op de verschillende terrasjes die de familie verspreid door het dorp bezat. Door de heuvelachtige structuur van de streek en de paden die door hun breedte ontoegankelijk waren voor grootvee, moest er een soort van terrasbouw bedreven worden in Touarirt, wat voor de vader veel handwerk betekende. De vader, Machiler Minar, van de vader, Teroet Minar, beheerde een aantal kleine perceeltjes volgebouwd met druivenstokken op lekker losse en meestal bloedhete zandgronden. Daarnaast had de goede man enkele kilometers verderop, in het zogenaamde plaatsje San Antonio – 'd'r heeft eens een Spanjool gewoond, ooit eens,' wist de vader van de vader te vertellen – het groene dal van de landstreek, een paar stukjes grond volgeharkt met uien, aardappelen en wortels. De opbrengst werd eens in de zoveel tijd in de kroonkolonie Melilliaar verkocht, een tiental kilometers noordwaarts – waar Machiler, met de goederen in rieten manden, te paard naartoe ging. De familie leefde er goed van en men was gelukkig. Tot zover niets aan de hand.

Ook erg gelukkig waren de mensen die in het huis achter het cactusveld, dat van de toekomstige moeder van Lamarat, woonden. De bewoners van deze vierkante uit leem, paardenstront en strookjes bamboe opgetrokken woning, deden als enigen in Touarirt, misschien wel als enigen in de hele landstreek Iwojen, niet aan dat soort minderwaardige zaken als zaaien, ploegen, oogsten en manden gevuld met druiven en uien naar Melilliaar brengen. De familie in dat huis, een moeder met vier dochters waarvan werd gezegd – ik heb het niet gezien, en ook Chalid Blik

op de Weg heeft de zusjes niet gekend, maar de mensen praten, dus het zal wel waar zijn – dat de een nog knapper was dan de ander en dat ze dat wisten ook, leefde op de ruimhartige zak van hun vader die ver, heel ver weg was, in Frankrijk; hij deed iets in kolen in de buurt van Straatsburg en eens in de zoveel tijd ontving men een postwissel ter waarde van een flinke hoeveelheid franken en af en toe een foto van vader op de fiets, vader op de brommer, vader in een Mercedes-Benz en vader in het pension (bezem in de hand, loerend naar de camera). Door deze in de schoot gevallen weelde kon het niet anders of de meisjes die het huis bewoonden en een kamer deelden, gingen als vanzelf allerlei deugden bezitten die in Touarirt niet zo heel erg hoog op de waarderingslijst stonden. Eigenschappen als luiheid, verwaandheid en hoogmoed waren de drie irenisch ingestelde nimfen, Jamina (de oudste), Minora, Zoulika en Batita (de jongste) niet vreemd en men vond het ook helemaal niet vreemd dat ze zo waren. 'Wij hoeven niets te doen omdat we het ons kunnen veroorloven niets te doen, en als je je kunt veroorloven om niets te doen, waarom zou je dan behalve praten over het nietsdoen nog iets doen,' overtuigden ze elkaar van hun bevoorrechte positie, giechelden, gooiden het haar in de nek om de zelfverzonnen cirkelredenering, die in de andere cirkelredenering paste waarbij de ene zus, Batita, opstond, haar raafzwarte haar losgooide, voor de spiegel ging staan, en tegen de andere zussen declameerde, terwijl ze elk lichaamsdeel met haar vingers beroerde en lichtjes streelde: 'Kijk eens, wat ben ik mooi, mijn schouders, zo zacht; mijn ogen, zo eerlijk; mijn lippen, zo zoet; mijn armpjes, zo rond; en mijn oren, zo smalletjes, zo anders, zo veel méér! Het kan niet anders of ik ben de mooiste van het land, van de wereld. Ben ik, zeg eens eerlijk zusjes, eigenlijk niet een beetje te mooi voor deze aarde?' En de andere zusjes maar jaknikken en maar jaknikken en maar jaknikken totdat een van hen aan de beurt was om de kam te mogen gebruiken en zich te wijden aan haar ziekelijke zelfontplooiing.

Jullie zouden jezelf eens moeten horen, gekke meisjes die een verhouding zijn aangegaan met de spiegel, met de olijfolie voor het haar. Maar horen ze mij? Nee, natuurlijk niet, ik ken geen van de meisjes, ik heb dit verhaal gehoord in een of ander café, van mond tot mond, van oor tot

oor is het gegaan, en het is nog maar de vraag of er ooit wel zoiets heeft bestaan als Touarirt.

Door al dat geld dat maar bleef binnenstromen uit het noorden en doordat de moeder zo slecht was in het uitrekenen van hoeveel halve dirham een frank nu is, waren de meisjes in de gelegenheid om zich die leuke spiegeltjes en kraaltjes te veroorloven waarvan de boerentrientjes in de buurt slechts konden dromen. Allerlei leuke extraatjes, zoals de wat betere bloemetjesjurkjes en gitzwarte hoofddoekjes uit de 'grote stad'.

Maar de welvaart hield niet bij de kleding en bijouterie op. Vlees en vis was er ook genoeg in huis (waarom de moeder de vader altijd brood met uien te eten gaf is me dan ook een raadsel gebleven; een romantische traditie van de landstreek misschien?) en al die lekkernijen die elke avond werden opgediend vertaalden zich weer in de vrouwelijke rondingen rond en net boven het bekken, in de armen, in de billen en wangetjes; de meisjes en de moeder zagen er gezonder uit dan ze eigenlijk waren want met al het surplus aan fysieke energie werd niets maar dan ook helemaal niets gedaan. (Een voorbeeld: het meisje Jamina, dat later, met behulp van de scherpe kaken van de schoonmoeder, onder saillante omstandigheden haar eersteling – Lamarat Minar – zou baren, had voordat ze trouwde nog nooit een brood gebakken, nooit een eitje gekookt, geen perceeltje graan gemaaid met de sikkel, niet eens een keer een bord met vlees of vis uit de pruttelpot opgeschept; de enige keer dat ze zich wel bezighield met voedselvoorziening was in die dagen dat het heilige hart bezit van haar nam en ze haar minnaar in naam van de Liefde van brood met uien voorzag, en bij die gelegenheid was er overmacht in het spel dus telt het eigenlijk niet mee.)

Met een gerust hart en schoon geweten kan geconcludeerd worden dat de meisjes zelfvoldaan, volgevreten en nuffig waren en, het tweede, niet onbelangrijke punt: dat ze op al die onhebbelijkheden na eigenlijk de enige leuke meisjes in het dorp waren om mee te kletsen, want je raakte niet uitgekeken. De aandacht van de jongens uit het dorp die nooit leek op te drogen (op een gegeven moment kon de moeder een orgaanbank beginnen met alle organische toezeggingen die ze in ontvangst nam), de opmerkingen die ze voortdurend kregen als ze buiten voor de huisdeur

zaten en aan elkaars ravenzwarte haar zaten te plukken als een stel bergapen, het komen en gaan van jongemannen uit de omliggende streken die aan de moeder vroegen wanneer de oudste nou eens een keer plannen voor de toekomst ging maken, dat alles dreef de moeder, die zelf niet zo mooi was, tot razernij: 'Als jullie vader komt, dan zul je zien wat hij gaat doen; met een hamer zal hij op al die opdringerige sujetten afgaan, hun de ogen uit het hoofd trekken, een voor een, totdat ze van de pijn niet meer weten wat het eigenlijk betekent om levend of dood te zijn.'

'Toe nou moeder, je weet toch hoe die jongens zijn, altijd met z'n allen op één kamer, broeierige nachten...'

Met een beetje goede wil kan men zeggen dat de moeder van Lamarat en haar zusjes al vrij vroeg dachten dat ze het stralende middelpunt van de wereld waren, omdat ze domweg niemand kenden die mooier kon zijn.

Maar eigenlijk, maar eigenlijk, en daar kwamen de jongens van het dorpje Touarirt – dat dezer dagen geheel en al beroofd is van zowel knappe meisjes als stomme jongens – pas achter toen ze een voor een of in groepjes in de grote stad waren geweest en de filmhuizen waren binnengegaan en voor het eerst blote Amerikaanse, Franse en Indiase benen en navels hadden gezien, waren de meisjes maar heel gewoontjes. Hoe vaker de jongens terugkwamen van de grote stad hoe meer ze met andere ogen keken naar de meisjes die verveeld waggelend, het haar kammend met in de linkerhand een spiegel, over het binnenplein van hun huis drentelend te zien waren wanneer je van de Suikerberg afkwam.

'Weet je wat ik denk,' zei op een kwade dag een dorpsgenoot tegen de toekomstige vader toen ze van de Suikerberg kwamen en langs het kerkhofje Sidi Geloesj de terrassen afdaalden over de smalle kronkelige dorpsweggetjes. 'Nou, zeg het eens,' vroeg de vader timide en nog geheel met zijn gedachten bij een meisje dat hij al van zijn eerste levensjaren kende en dat alleen maar mooier was geworden in het woeste landschap van ruwe aarde en paardenstront, terwijl hij steeds meer last begon te krijgen van zijn vochtige voeten en zijn vingers die hij steeds weer aan de sikkel sneed wanneer hij tijdens het maaien van het graan het mes te dicht naar zich toe trok. 'Wat ik denk?' vervolgde de dorpsgenoot van de vader. 'Ik denk dat die drie meisjes daarbeneden helemaal niks zijn. Al dat gedraai

met spiegels en kraaltjes, wat is dat voor een stijl! Ze gedragen zich als luie varkens en het is maar de vraag of die ooit nog halal zullen worden. Nee, je hebt helemaal niks aan ze. Geef mij maar die tieten van die Française. Zag je hoe ze naar voren knalden, gróót, ongelooflijk! Zo warm kreeg ik het ervan, dat ik alles op mijn hand kliederde. En ik had het niet eens in de gaten.'

Het is een intellectueel mens die nu zegt: 'Dus als ik het goed begrijp, betekende de komst van die kliederpapiertjesbioscoop het einde van de mythische schoonheid van de meisjes en het eigenlijke begin van de *Entzauberung* van de vier boerinnetjes.' Gelijk heeft dat verstandige mens, want vanaf dat moment was er geen gek die nog naar ze omkeek.

Op één doorgedraaid persoontje na: de toekomstige vader. De toekomstige vader had een grote afkeer van de rest van de dorpsjongens die nu geld gingen verdienen met hier wat sigarettensmokkel uit Melilliaar en daar een baantje als hulp in de woningbouw in de landstreek en nu niet meer zo heel vaak naar de geit hoefden maar hun dorst naar neukenneukenneuken ook in Melilliaar konden lenigen. Zulke slechte mensen, dacht de vader dan, Jamina zal snel voor mij zijn. En hij besefte dat hij nu moest volhouden, nog overtuigender naar haar moest gaan lonken, nog vaker gekke deuntjes uit cowboyfilms moest neuriën als zij voorbijliep op weg naar een of ander familiegat...

Als hij maar volhield, wat vaker bad en minder aan andere vrouwen dacht, dan moest die combinatie van deugden onvermijdelijk leiden tot succes.

En dat succes volgde al snel. De aanstaande moeder en haar zusters gingen meer en meer beseffen dat hun populariteit bij de jongens, en de hoeveelheid natte dromen van dezelfde jongens, zowel relatief als absoluut daalden, zo niet al gekelderd waren en dat ze de bakens moesten gaan verzetten voordat ze straks de ouwe trutten van het dorp genoemd zouden worden; ze waren niet van plan het zover te laten komen... Gelukkig kreeg de aanstaande moeder al snel door dat die boerenpummel van boven, 'de orenman', zoals de drie zusjes hem badinerend vanwege zijn flapoortjes noemden, een oogje, wel twee oogjes op haar had. En zij begon ook meer en meer goesting voor hem te vertonen. En dat onthutste de drie zusjes

zeer. Dat hij háár wilde, alla, dat was te begrijpen, maar wat ze niet konden begrijpen was dat zij iets met hém wilde.

'Is je verstand op hol geslagen?' zei de een. 'Met die boerenpummel, die olifant? Wacht toch liever, zuslief, je kunt veel beter krijgen.'

'Trouwens,' plaagde de jongste, 'jij bent helemaal geen type voor een trouwerij, voor een man, en helemaal niet voor zo'n man, zo een die je oorbellen af zal pakken om te gebruiken als kapstok voor zijn jasje.'

'Ze heeft gelijk,' diende de volgende haar weer van repliek. 'O, denk toch na meisje, hij zal je afbeulen als een ezel! Erger nog: als een glibberige kikker, hahaha, als een glibberige kikker die geen kant meer op kan!'

En zo ging het voort, in de woonkamer, in de slaapkamer, zelfs tot in de keuken (een plek waar ze anders nooit kwamen) en 's nachts achtervolgden ze haar met de ene na de andere goedbedoelde waarschuwing. 'Hij zal je pijn doen.'

'Het is een monster.'

'Jij gek, hij zal je met huid en haar opeten.' En ze lachten haar uit en ze lachten vooral hem uit, die van boven, die met die vuile flaporen en knoestige uienhanden.

Jamina werd gekwetst door haar zusjes en toch wilde ze van geen wijken weten. Even drammerig en vermanend sprak ze haar zusjes toe: '*La-ilaha-illalah*, pas maar op, wie om andere mensen lacht, roept een vloek over zich af,' en probeerde haar aandacht zo veel mogelijk op hem te richten. Ze beantwoordde alles wat de vader ondernam om haar voor zich te winnen met hier een speelse lonk, en daar een valse opmerking.

'Niet zo hard fluiten buurman, straks stik je erin,' antwoordde ze gevat op zijn gefluit als hij op een terrasje graan aan het morsen was en zij langsliep, op weg naar nergens. Betekenen die woorden dat ze met me wil trouwen? dacht de vader automatisch en hij schrok zo van zijn voorbarige conclusie dat hij een paar vingers tegelijk aan de sikkel opensneed.

Maar nog geen jaar later – alle gevatheden van de zusjes ten spijt – na honderdvijftig bollen uien met vers brood te hebben opgepeuzeld en vijftien keer de rechtersandaal te hebben moeten verschonen van vaders stront, was het zover. 'Genoeg kusjes, genoeg praatjes en afspraakjes,' zei

hij tegen de moeder, ‘wil je met me trouwen of niet? Van de liefde en je ogen alleen kan ik niet leven.’ En de moeder stemde ermee in.

Niet lang daarna, diezelfde avond nog, laat in de zomer, op een van de warmste dagen van het jaar, stapte de jongen naar zijn vader, die in de linkerhoek van de binnenplaats lag – daar waar nog een zuchtje wind kwam – en bezig was, zijn hoofd in de schoot van zijn vrouw, alle sterren die zich boven hem vormden bij elkaar op te tellen en van elkaar af te trekken. De zoon wist niet wat te zeggen, kletste een eindje weg en deelde hem pas tussen de berichten over de gestegen graanprijzen en overbemesting van de perceeltjes grond mee dat hij ‘heel graag wilde... ik bedoel, als het kan... het liefst zo snel mogelijk... met die van hiernaast... nee, niet boven... beneden... gewoon... begrijp je me of begrijp je me niet moeder... luister je wel... ik wil kinderen gaan maken, vader, en dat soort dingen...’

Zijn vader was bij het horen van ‘kinderen’ opgestaan zoals hij ook opstond voor het avondeten, voor een nieuwe dag, voor een sigaretje; kortom, hij stond op zoals hij altijd opstond en zei: ‘Nou, dan doen we dat toch.’

Niemand in Touarirt die het durfde te geloven. ‘Wat zeg je! Die Flappie met háár, met die raaf?’ Maar een paar maanden later vloog de toekomstige schoonvader over met een nieuw paar schoenen voor de bruidegom, en werd het huwelijksfeest gevierd van de diva van Touarirt met haar ‘orenman’.

De bruiloft werd georganiseerd door de familie van de dorpsbewoner, met pannenkoeken, gekookte *tekrischt*, kolkende organen in hete olie en alle vrienden van de vader die zich afvroegen wat hij in godsnaam moest met zo’n ‘verwaand nest’. Gelukkig, voor Lamarat dan, wist de vader beter: ‘Sprookjesvrouwen die geen brood kunnen bakken, daar heeft niemand wat aan’, en trouwde met een vrouw die het liefst filmster was geworden.

Overigens zouden de drie zusjes, die zich zo hadden verheugd op het huwelijksfeest en vooral de huwelijksnacht – ‘Hoe groot zou de vlek zijn, wat voor kleur en wat nou als die jongen hem niet omhoog krijgt?’ – het

heugelijke feit niet meemaken omdat ze alle drie in een paar weken tijd achter elkaar stierven. Batita, de jongste met haar dertien jaar als eerste: zij werd door een slang in haar maagdelijke achillespees gebeten bij de dorpsbron, nota bene op de dag dat ze daar door haar moeder voor het eerst, al haar klaagzangen ten spijt, heen was gestuurd. De tweede, Zoulika van zeventien, verruilde een week later het tijdelijke voor het onbestemde: ze haalde haar hand open aan een spijker in de muur, een spijker die daar al jaren, verlegen en onopgemerkt, geduldig had zitten wachten op de dikke vingers en de warme bloeddruppels van het jonge meisje. 'Kip, ik heb je, verwaand kreng,' had de spijker gezegd; Zoulika was de enige die het hoorde. De spijker bleek te roestig, ze overleefde de vergiftiging niet. De derde, Minora, negentien lentes oud, die stierf gewoon gewoon. Rustig, met haar dekentje om haar mollige lichaampje geklemd, op een doordeweekse middag, drie weken na de dood van de tweede zus, op een tijdstip dat iedereen in de landstreek lag te slapen en te snurken.

Na zo veel verdriet, ook voor de inwoners van het dorp Touarirt, want al waren het niet de knapste meisjes van de wereld, het waren per slot van rekening wel 'onze' knapste meisjes van de wereld, was een feestje wel op zijn plaats en dat werd dan ook uitbundig en zonder al te veel spatjes gevierd. Er was maar één spatje, een hele dikke op een voor de rest spierwit laken; de zusjes zouden trots zijn geweest.

Kort daarna verhuisde de moeder naar boven, naar haar schoonvaders huis, waar ze een volkomen andere wereld binnentrad. Binnen enkele dagen kwam ze tot de voor haar onthutsende ontdekking dat ze in haar jeugd eigenlijk maar een parvenuutje was geweest. Ineens, die eerste ochtend na de huwelijksnacht had ze het bed leeg gevonden. Die is naar de markt, begreep ze. En de schoonmoeder schreeuwde haar toe dat ze als nieuwbakken bewoner van het huis van haar man, iets moest gaan dóén. 'Wat moet ik dan gaan doen,' vroeg de moeder, kroop uit bed, deed haar mooiste kleren aan en stapte naar haar schoonmoeder voor instructies. Pannenkoeken bakken, deeg kneden, water halen en zelfs af en toe de geiten hoeden, dát moest ze gaan doen, en het liefst nog veel meer.

De dogmatische sluier die met harde hand was opgetrokken – de werkelijkheid waarvoor haar zusjes zaliger haar zo gewaarschuwd hadden, de woorden waarvan ze soms dacht dat ze ze boven het huis kon zien zweven – verbitterde de moeder zozeer dat er binnen in haar een korrel ontstond die haar van het gezwoeg en gezweet zou gaan verlossen. Het korreltje wilskracht zou een kind moeten worden dat haar van al die boerse arbeid af zou helpen. Zo kan het niet langer, dacht ze en spreidde haar benen, in die warme wittebroodsweken, nog wijder voor haar man – ze had het kunstje redelijk snel door – zodat hij nog dieper kon komen, zodat er nog meer zaad kon achterblijven dat de kans vergrootte op een snel arbeidsverlichtend kind. Als Sidi Rabi het wil, had ze er pragmatisch bij gedacht. Het wonder geschiedde dan ook vrij snel: op de kop af acht maanden later werd de acht pond wegende kleine Lamarat (een naam die hij pas later kreeg) geboren.

Het kind werd gebaard en iedereen had het te druk met zichzelf. De vader zat op die dag in Deutschland, de opa was het graan aan het dorsen, de oma ging op zoek naar nog meer doeken om het bloed te stelpen en de kersverse moeder was een klein beetje teleurgesteld, omdat het kind een maand te vroeg was, wat betekende dat ze een maand korter profijt had gehad van haar alle aandacht opeisende zwangerschap – *Wee degene die een zwangere vrouw iets weigert, daar komen ongelukkige kinderen van.* Maar er waren meer wegen die naar werkeloosheid leidden: ze besloot om zo veel mogelijk met het kind bezig te zijn of anders wel te spelen alsof ze met het kind bezig was, het eindeloos te wiegen, het zo veel mogelijk aan de borst te leggen, totdat ze er pijn van in de tepels kreeg, en van alles en nog wat met het mensje te doen zolang ze maar verlost was van het pannenkoeken bakken en water halen. Gelukkig kwam het voor de moeder – en ook een beetje voor het kind – niet zover, want nog geen zes maanden later vertrok ze met een nieuwe luilak (dat zat ook in de telling: een meisje) in de buik en een jongetje in de armen naar het hoge noorden waar ze in betrekkelijke rust aankwam in een huis met een houten vloer en een antenne op het dak. En ze dacht: eindelijk! niemand die me opdraagt pannenkoeken te bakken, nooit meer geiten hoeden en geen gemekker aan

mijn hoofd. ’Ollanda, Maanzaadland – door de schoonmoeder altijd halsstarrig Deutschland genoemd – werd dus ook een beetje haar redding.

Mosa was het kleine broertje van de vader. Hij was het die Lamarat moest gaan zoeken en die in het dorpje aan zee de boel op stelten had gezet, de oom die verzuimd had Lamarat uit te zwaaien toen deze met zijn moeder naar ‘de West’ vertrok, omdat hij het te druk had met het bekijken van de meisjes bij de bron. Meisjes op slippers met opgetrokken pyjamabroeken, belletjes in het haar, doekjes om de haarknotjes en praatjes voor tien. Mosa hield veel van de meisjes ook al was er geen enkel meisje dat van hem hield. Maar kijken maakt warm en warmte zoekt een uitweg en door al die heftige lichamelijke reacties die daardoor op gang kwamen en de verhalen die de ronde deden vond hij al op jonge leeftijd de weg naar Melilliaar, stad van sjalom, vrouwen en schenk-me-nog-een-glas-Ricard. Nog geen twaalf was hij toen hij al iets deed waarvan hij pas vijf jaar later wist wat het precies was.

Er was sinds de komst van de bioscopen, de autobussen en de sloop van de joodse synagoge een soort van handeltje ontstaan in Melilliaar dat daarop overspoeld werd met lieden die daarvan gebruik wensten te maken. Zo ook Mosa die van alles deed in Melilliaar maar niet precies wist wat. Wat hij wel wist was dat de bezigheden, waaraan hij zich vol overtuiging en met een nerveuze gretigheid had overgegeven, niet door de beugel konden. Het was niet goed, een verboden vrucht, er rustte een vloek op, het was iets voor grote mensen, geen kinderspel, het was not done, kortom: het was haram. Het was haram en dat wist je omdat... omdat er nooit iets over gezegd werd en als er iets over werd gezegd dan gebeurde dat zo zacht dat je het wel móést horen, en dan kreeg je meteen te horen waar je het kon doen en voor hoeveel je het kon doen en hoe vaak je het kon doen, maar vooral, en dat werd extra zacht gezegd, dat je het beter maar niet kon doen.

Maar het bleef haram voor zowel kleine jongens als grote jongens.

‘Ik ben godverdegodver een mán, en ik weet heus wel wat ik met die meisjes uitspook, dus mag ik even! En trouwens, wie beweert er dat vrouwen voor het huwelijk verboden zijn, pffft, laat me niet lachen.’

Mosa, zoon van Machiler Minar, die zijn vader elke keer als hij thuis was gekomen vertelde hoeveel hij er om elke vinger had gewonden, afkomstig uit Touarirt, dat pittoreske dorpje aan zee, was al op jonge leeftijd verslaafd geraakt aan de vrouwen. Hij was een vlotte babbelaar bij de lichtekooien, hopeloos verslingerd aan de meisjes met de rode haren, de koninginnen van de straat. Niemand wist wat hij daar deed – maar men wist nooit wat een ander daar deed. Niemand die wist dat wanneer Mosa naar Melilliaar ging, hij altijd zijn eigen voorraadje sperziebonen, maïskolven en druiven meenam, dat hij de opbrengst daarvan van de gebruikelijke linkerzak naar de rechterzak overhevelde en dat hij, zijn paard vastgebonden aan een boom op het marktplein, eenmaal uitverkocht, snel doorliep, hopla naar bar Lolita, het vrouwenparadijs.

Niemand die wist wat zich daar in die hoerenkast afspeelde, maar het moest wel zoiets zijn als: vrouwen met oogschaduw en een hese op verleiding en floes ingestelde stem, mannen die dansen op de klanken van tamboer en knieviool, en dat alles voor niets, ladders in panty's, ogen die die ladders en de haartjes die ertussenuit spieken volgen, tafeltjes die schommelen, handen schudden en uiteindelijk zo'n type dat op hem afkomt en naast hem gaat zitten, zijn handjes streelt en zweetdruppels afveegt – tot dat moment heeft Mosa niet gesproken, geen woord, alleen maar gekeken – en wanneer hij terugkwam in Touarirt en door de ene na de andere dorpsvriend die vanachter de uienvelden en cactussen opdook werd aangesproken met de vraag: 'Waar zat je, toch niet weer hè, lekker fuckie-fuckie doen?', wist hij precies, een goed verstaander heeft aan een gebaar genoeg, dat ene teken te geven: hij knikte eenvoudigweg en dat betekende dan zoiets als, godverdegodver, ja, ik heb genaaid! Dan wisten zij meteen: aha, hij is in het 'Stiltehuis' geweest.

Nee, dan zij die wél iets te zeggen heeft…! (De stem van een vrouw bepaalt haar straatwaarde.) Haar naam? Elke naam die je maar verzinnen kunt, Nachtschade, Rozemarijn, Pond Lever, Nefertititi of gewoon banaal: 'bijvrouw'. Zij zegt: 'Vooruit, je bent niet echt groot, maar klein is af en toe ook heel fijn, hoeveel centjes heb je bij je, mannetje?' Dan staan ze op en laten de heupwiegers en doordrinkers achter, sluipen in het middaglicht naar buiten, naar hotel Lolita, naar haar eigen afwerkkamer. Daar zegt ze,

terwijl ze ladder na ladder afstroopt en het geld in een klemmetje stopt: 'Ga maar liggen, kun je niet praten? Je hebt je kloten toch wel gewassen vanochtend hè, kleintje? Je houdt je toch wel aan de rituele wassing hè, kleintje?'

En Mosa knikt, ja natuurlijk, ja hier, ja nee, ja altijd, ja en wat moet ik nu doen, ja en wat ga jij doen. Lig ik goed even opschuiven op en neer wat is dat nou weer waarom mag ik je niet aanraken kan er geen zoentje vanaf wat zijn dit nu weer voor praktijken help ik vlieg het is fijner dan koeien melken schuim en plakplaatjes af en bij om en nabij shit het komt o nee niet zo snel en daarmee was het verhaaltje uit. Wat zij met Mosa had gedaan? Dat wist hij niet precies meer. Een heleboel zo scheen het Mosa toe. Heel weinig vond ze zelf altijd.

Wat als de vader weet zou hebben gehad van Mosa's gang naar Melilliaar? Zou hij dan nog tegen zijn kleintje hebben gezegd: 'Mosa, gosa, losa: dat is jouw oom, hatsekidee, Ratje, hatsekidoo, jouw leuke oom, die je zal leren zwemmen in onze kolkende warme zee'? Zou hij het hebben aangedurfd om zijn dochter die vanuit het ledikant toekeek, aan hem uit te huwelijken, haar te geef en te grabbel te gooien? We weten het niet. Maar de vader sprak over zijn broer en kietelde zijn zoon de lucht in.

Mosa, die zichzelf kietelde, een jaartje of vijf ouder dan Lamarat, groeide op met de geest van zijn grote broer, Lamarats vader, om zich heen. Hij kon geen spade in de grond slaan, geen ui ontwortelen, geen ezel naar de waterbron van San Antonio drijven of hij kwam wel iemand tegen, opdoemend uit huizen en heuvels, die vroeg: 'En hoe is het met je broer uit het noorden en wanneer ga jij hem achterna?' Ach, zegt u dan, niet op reageren Lena, je schouders ophalen en zeggen: 'Goed, het gaat zijn gangetje,' stoïcijns eronder blijven en verderlopen. Maar hoe kun je je aan zo veel aandacht onttrekken wanneer iedereen zegt: 'En wanneer ga jij nou eens naar het noorden?' Hij had toch een broer daar, iemand die hem aan geld kon helpen, aan werk, aan een oversteek naar Europa – en wat voor een Europa, niet dat Spanje waar die Franco-honden op je spuugden, niet Frankrijk, niet Deutschland, maar het allerbeste van de hele wereld: 'Ollanda! Dus hij was een stommeling als hij het zou laten. 'Maar wat is

daar dan dat hier niet is,' diende hij die voorbijgangers die hij tot zijn beste vrienden rekende van repliek, 'wij sterven hier toch niet van de honger? Of wel soms? Kijk hoe de druivenvelden erbij liggen, de gewassen, uien, penen, aubergines en strakjes ook lekkerlekker de maïskolven – en het allerbelangrijkste: de cactusvruchten groeien hier voor niks; achter mijn huis heb ik een heel veld vol!' 'Je bent gek in je woorden en stekeblind,' zeiden zij dan. 'Luister goed: Touarirt sterft uit,' en wezen hem met weidse gebaren op de omgeving, van heuvelrug naar heuvelrug, met daartussenin de zon – Als jullie nu in je handen klappen klappen jullie de zon nog dicht, stelletje blaaskaken, dacht Mosa niet onvriendelijk – op de uitgedroogde gronden die, en dat moest hij ze nageven, constant in aantal toenamen. En de druivenvelden die te weinig opbrachten? Tegenwoordig verbouwt iedereen gewassen, of je nu in Melilliaar zit of in Nadorp, geen rooie stuiver verdien je er nog aan. Is het waar wat ze zeggen, of laat ik me te veel imponeren, overwoog Mosa bij zichzelf. 'Nee, lieve schat, het geld is boven bij je broer, hoe dan ook en wat voor werk het ook is wat hij daar doet.' En zo ging het altijd als hij iemand tegenkwam en je zou wel gek zijn als je ze niet een klein beetje gelijk gaf, hoe abstract de gouden straten daarboven ook werden voorgesteld.

Het was in die periode dat Mosa erover begon te denken om de dochter van zijn broer, Rebekka, die in Maanzaad Stad *schipper mag ik overvaren ja of nee* met haar vriendinnetjes speelde, te huwen.

In veertig zetten de wereld rond

De jongen, die geen weet had van de motieven van zijn moeder om hem op de wereld te zetten en van Mosa om Rebekka te trouwen, had altijd wel een beetje gedroomd van een leven in de landstreek. Hoe goed zou het zijn als ze daar waren gebleven, tussen de natte klei en altijd sterren aan het firmament, oog in oog met God, met de duizenden goden waar zo mogelijk leven omheen circuleert, zwijmelde de melancholicus, en toen hij de taxi was ingestapt deed zijn hart hem nog meer pijn want hij besefte – een mens piekert wat af – dat hij niet alleen een mooi leven was misgelopen, maar ook een rijk leven, met veel roem en eer.

Wat hij niet wist, deze jongen, die zijn vader, moeder, zus en andere familieleden had achtergelaten in het vijgenbomen- en cactusvelddorp, was wat hij had moeten worden als hij in de landstreek, aan drie kanten door water omklemd, samen met zijn moeder was blijven wonen. Lamarat Minar: tien tenen, tien vingers en een litteken verstopt onder zijn wenkbrauwen, overgehouden aan het spelen met messen in een rommelkamer. Deze gelittekende jongen die om de een of andere reden naast de taxichauffeur was gaan zitten, zou eigenlijk een mens-erger-je-nietspeler – gooi de dobbelsteen en trek in veertig zetten de wereld rond – moeten zijn geworden als hij in de streek was blijven wonen, als hij het pad van de geleidelijkheid had gevolgd, als hij mensen had leren kennen, als hij na het schoolbezoek de cafés in was gesleurd. Maar nondedju, niks van dat alles: zijn moeder had hem bij zijn lurven gepakt en meegesleept het vliegtuig in. Het was deze toevallige transfer waardoor hij een rijke en gezegende toekomst in de landstreek misliep.

Dat van het mens-erger-je-nietspelen was eigenlijk bij zijn geboorte al duidelijk: zijn oma die hem ter wereld had geholpen, met het bloed nog in de mond, zag het meteen: dit moest de meest perfecte mens-erger-je-nietspeler gaan worden die de landstreek ooit had voortgebracht. Toen het te vroeg geboren kind de twee weken was gepasseerd en ondanks de moeizame bevalling nog geen teken van verval gaf, zei de oma tegen de

moeder die wel had gehoopt op een beetje zwakheid: 'Dat kind heeft geluk gehad, een dobbelsteen vol geluk; hopelijk blijft hij dat duivelse geluk afdwingen.'

Misschien, misschien, oma. Maar dan had je wel harder moeten huilen, harder aan de arm van je zoon moeten trekken, toen hij je kleine poeperd weghaalde. Alleen dan zou de jongen – Lamarat Minar was zijn naam – als het verhaal goed verteld zou worden nu precies die ene leeftijd bereikt hebben waarin hij aan zijn zegetocht langs de stoeltjes en tafeltjes van de vele cafés in de landstreek had kunnen beginnen en kon de oma apetrots zijn om zijn aangeboren geluk en wilskracht. In de etablissementen – een dure naam voor een morsige omgeving, een poster van Real Madrid op A3-formaat aan de muur gepind en overal pippezaadjes op de grond; rommelhokjes met muntthee – daar zou Lamarat Minar dan naam hebben gemaakt: in vierkante hokjes, volgestouwd met spelletjes, zoals ze overal te vinden zijn langs de kronkelige asfaltweg die door de landstreek loopt, als een tuinslang door een uitgedroogd maaiveld. Een kronkelweg die de taxichauffeur in de dertien jaar dat hij het vak uitoefende zo'n veertigduizend keer op en af was gereden.

De taxichauffeur was wat je noemt een ouwe rot in het vak. Bijna alle cafés langs die asfaltweg had Chalid Blik op de Weg wel eens van binnen gezien; hij had er passagiers opgehaald of speelde er wel eens een potje mens-erger-je-niet als het stil op de weg was.

Mens-erger-je-niet werd in de cafés van de landstreek Iwojen gespeeld op een vierkant bord waar een glasplaat op lag om het karton tegen de natte en vette vingers te beschermen. En als het verhaal zou gaan zoals het zou zijn gegaan, dan was Lamarat voorbestemd geweest om in al die cafés neer te zitten, mensen te groeten, aan te schuiven, zijn ogen te fixeren op de fiches – 'Neem je rood, geel, blauw of zwart, Minar?' – en met de dobbelsteen te gooien. Om te spelen en vooral te kunnen winnen, een bijna verderfelijke eigenschap in sommige streken. Helaas, helaas, een grote mefisto is in hem verloren gegaan, de jongen die naast de taxichauffeur zat.

Het was een ongemakkelijke zit, omdat allerhande opdrachten aan zijn hoofd en oren knaagden – nooit zou hij uitgroeien tot een ergerlijk en

onverslaanbaar atleet in het mens-erger-je-nietspel. Zijn vaders verwijtbaar? Zou je de biologische vader voor het gerecht kunnen dagen omdat hij moedwillig bepaalde wegen afsloot voor zijn nakomeling? Is hier sprake van handelen met voorkennis? Speelt ook de vader af en toe spelletjes? Het was tenslotte de vader van Lamarat die een stokje stak voor die mogelijke ambitie, die mogelijk glansrijke carrière. Een vader, een *padre*, precies, hoe raadt u het: groot, lomp, ongeschoren, kalend, én met flaporen; exact het type dat tijdens de drooglegging in de vs in Chicago voor zo veel problemen zorgde. Het enige wat aan de karakteristieke verschijning van de vader ontbrak was een klein geweertje in de binnenzak en een hoed op zijn kale kop. Deze bruut zonder pistool in de binnenzak zou het kind, nog maar net geboren, ontrukken aan de invloeden van de landstreek en naar buiten brengen. Naar '*Ollanda*.

Het vertrek van de vader naar 'de West' was een uitgemaakte zaak. Iedereen wist dat hij ging; de taxichauffeurs van de streek wisten dat hij ging, de mens-erger-je-nietspelers in de cafés wisten dat hij ging, zelfs de kinderen die nog geboren moesten worden wisten dat hij ging. Dat wisten ze via de moeders die samenschoolden in groepjes van vier, vijf, zes, zeven tot tien, bij de bron, samen met hun leidraden in het leven: de ezels, die bij elkaar geklemd stonden, kauwend en luisterend naar het gekwetter van de vrouwen die de ene na de andere lege *bombot*, een olijffles van vijf liter, vulden met het gespetter van de bron.

'Wie gaat, zeg?'

'Le, le, le, nee toch, hij gaat écht.'

'*Ajouw*, Flapoor, de man van Jamina gaat!'

'Jouw flapoor gaat, Jamina, en ik zeg je één ding: dat Sidi Rabi hem zal leiden en van alles en nog wat zal schenken.'

'Maar als hij gaat, Jamina, klein meisje van me, waarom, waarom?'

'Hé, mijn man is niet zoals die van jou! Die van mij houdt van aanpoten, een rauwe-uien-met-broodtype is het: geen woordjes maar dingetjes.'

Doordat de zwangere vrouwen in de streek de fijne macht der gewoonte hadden om steeds maar weer met elkaar in conclaaf te gaan bij de bron, om te praten, te kletsen, te babbelen, te tateren, te ouwehoeren,

zó veel en ook zó veel achter elkaar en zó veel met elkaar, was er mogelijk ook een beetje van het georeer samen met de geluiden van het ruisen van het bronwater zelfs tot in de spelonken van de zwangere moederbuiken doorgesijpeld. En zo was, voordat hij ook maar een glimp van de wereld had gezien, die wereld voor Lamarat glashelder: het gaat erom zo veel mogelijk vijfliterflessen bronwater in de manden van de ezels te krijgen en in de tweede plaats: het gaat om gaan of blijven. En, minstens zo belangrijk: hoe de vader gekleed zou zijn wanneer hij vertrok, want 'aan de kleding die je aanhad toen je wegging kunnen we zien hoe je ervoor staat als je terugkomt'. Slim opgemerkt en waar. De absolute waarheid. Dus de vader, die op de dag dat hij wegging al een toekomstige vader was – in de moederbuik lag zijn kind te luisteren naar vrouwen die het hadden over de 'orenman' en wat koken we vanavond – ging, en hij deed dat gekleed in zijn alledaagse kloffie, alsof hij op een kwade middag zo tussen de uienvelden in de landstreek was opgestaan en had gedacht: laat ik eens een ommetje gaan maken naar Deutschland. 'Maar dat is toch geen manier van doen,' had zijn vader hem toegeschreeuwd, 'je ziet eruit als een clochard, wat zullen de vrouwen van Touarirt wel niet van je denken!' 'Wat is kleding, wat is Marlboro kunnen roken in plaats van Casa Sport? Het is tijd voor mij om te gaan en daarmee basta,' had de aanstaande vader gezegd (en gedacht: ouwe lul; net zo onbeschoft als Lamarat later dacht toen zijn vader hem erop uitstuurde om zijn gevluchte oom te vinden).

De vader liet alles achter op een koffertje na, en vertrok uit Touarirt. Zijn vrouw, barstend van pril geluk en braakneigingen, had hij op een onbehouwen manier bezwangerd achtergelaten, zoals ze zouden zeggen in de wat duurdere streken. Hij kuste haar niet eens ten afscheid maar liet haar achter in de keuken met haar schoonmoeder. De vader liep Touarirt uit, langs de Suikerberg, naar de kronkelige asfaltweg waar hij een taxi aanhield. 'Waar ga je heen,' zei de taxichauffeur. 'Naar Deutschland om te kunnen leven.'

En genieten werd het daar wel hoor, in 'de West'. 'Weet je wat het was in die tijd,' zou de vader zeggen als je het hem stiekem tussen neus en lippen door vroeg, 'wij lagen zo goed bij die blanke meisjes in de markt

omdat er op een paar Spanjaarden en Italianen na, zo weinig van ons waren.' Echt waar, de vader voelde zich alleen en op zichzelf eeuwig vrijgezel in Nederland, alhoewel hij zich zijn verblijf daar als een periode van korte duur voorstelde. (Toen hij nog in sprookjes geloofde had hij tegen de moeder gezegd: 'Schat, ik ga het zo doen: ik blijf zes, acht maanden, niet langer, tot ik genoeg geld heb om nooit meer een spade in de grond te hoeven steken. Ik koop een café, zet er een paar speelborden neer en dat wordt mijn leven: thee maken en een beetje *kitkif* verkopen.' Na die woorden had hij de moeder gezoend en keihard bemind om zijn grootspraak te bezweren want, zoals ook Lamarat wist, het zou anders lopen.)

Hij bleef een jaar, twee jaar, tien jaar en uiteindelijk zat hij al dertig jaar bij elke vleesmaaltijd te verkondigen dat dit jaar het laatste zou zijn: 'Ik ga terug, voorgoed. Weg uit dit land van *chelloef* en rotte bananen.'

Zijn zus Rebekka – in Nederland tot volle wasdom gekomen, olala, en met het ravenzwarte haar van haar *madre* – en Lamarat zelf – dikke neus en neiging tot overdrijven – moesten zich bij dat soort rondetafelmonologen elke avond van Wewe de Mastodont (alles en iedereen sterft een keer uit) vooral schikken in de overbekende klassieke houding: stilte of anders opgehoepeld. Wel stond de tv aan (bom hier, kaping daar en op een dag: grote aardbeving in Mexico – reactie van de gezamenlijke sportredacties in Europa en omstreken: WK voetbal in gevaar) en als je het niet eens was met de mensen van de tv: ga je gang, tier, scheld, vloek tegen ze. Daar was de tv voor. Maar tegen papa: geef acht en neem acht. 'Ik ben jullie vader, de alfa en de omega weetjewel, ik heb jullie hiernaartoe gehaald en als het meezit zal ik jullie ook wel eens een keer terugbrengen.' Om zulke grappen, die niet op tv vertoond werden en exclusief voorbehouden waren aan het select gezelschap van zus, broer, en soms moeder, kon Lamarat het af en toe niet laten om te grinniken. 'Wat terug, *wewe*, wanneer terug *baba*, en zeg mij eens: waarheen terug *beboen*?' 'Lach maar niet jongen, lach maar niet, er is weinig keus straks: terug naar je vaderland zul je toch een keer moeten, want binnenkort... o, je zou eens moeten weten...' 'Wat binnenkort, wat dan precies? Wat zou ik dan moeten weten, wewe?' 'O, je begrijpt er ook

helemaal niets van, troepkind: de derde wereldoorlog, pats-boem, in één klap alles kapot en iedereen zal uit vuilnisbakken moeten eten, dan zal alles over en sluiten zijn! Binnenkort breekt hier een derde wereldoorlog uit, als het al niet zover is, de derde wereldoorlog.' De vader zei het zo vaak en met zo veel graagte dat het haast leek alsof hij het echt meende. 'Waar moeten jullie heen als hier de pest uitbreekt? Dan zullen we nog wel eens zien of jullie hier willen blijven.' Een oorlog als stok achter de deur en zijn vruchtbare pik als legitimiteit van zijn gezag. 'Doe wat ik jullie opdraag, anders breekt er hommeles in heel Europa en Nederland uit. Jullie hebben niks te vertellen want jullie hebben nog niks gepresteerd. Wie heeft jullie geschapen? Nou, zeg op, en waag het niet "Allah" te zeggen.'

Stel nou eens, stel nou eens dat je op die ranzige woordenpartij een weerwoord zou durven hebben: 'Hoe bedoel je pa: niks gepresteerd?' 'Ongelooflijk!' was wat hij dan zou uitroepen, 'Dat gaat zomaar tegen de eigen vader tekeer, ongelooflijk, ongelooflijk, Sidi Rabi, o, Sidi Rabi, waarom heeft u mij deze verderfelijke troep gegeven!' En hoe vaak gebeurde het niet dat ze om de tafel zaten en de vader, met zijn linkerhand op de mollige knie van de moeder, en in zijn rechterhand een gestoofd lamsschijfje, van de ene in de andere verbazing viel bij zo veel brutaliteit van de kinderen. Lamarat trok dan bijvoorbeeld het laagje vet van zijn lamskarbonaadje af en de vader zag dat. En dat moest hij niet zien want dan begon hij weer over zijn vuilnisbak en de bananen. 'Toen ik zo oud was als jullie was ik al blij met een bananenschil die we uit de prullenbakken van Melilliaar peuterden! Geef hier dat vlees', en hij trok het vetrandje uit de vingers van Lamarat en propte het in zijn mond. Dat was waar ook: hij ging weg omdat hij meer wilde eten, meer wilde zien, meer wilde doen. 'Nederland is haram; begrijp je wat ik bedoel; toen ik hier aankwam, weet je wat die lui ons te vreten gaven? Varkensvlees! Elke avond kregen we varkensvlees te eten. Ik werd volgepropt met varkensvlees!'

Misschien moet, ter correctie, hier vermeld worden dat het niet in Nederland was dat hij voor het eerst karbonaadjes van de haas at, maar dat dat gebeurde in België. Hij was nog niet aangekomen of het werd hem voorgezet, in een klein pension niet ver van Kortrijk. Het was vlees

waarover de vader jaren later, en dan spreek ik over alweer zes maal een handje, met natte lippen een gloedvol betoog zou houden: 'Het was dan wel een verboden hamlapje, maar dat verboden hamlapje mocht er wel zijn,' een betoog dat hij bij tijd en wijle – als hij trek begon te krijgen en de moeder opdroeg eens aardappelen te gaan schillen – herhaalde.

Erg lang is hij trouwens niet in België gebleven; in de mijnen werken vond hij maar niks – 'Als ik vuile handen had gewild was ik wel thuisgebleven' – en hij nam de wijk naar Nederland; via Venlo (VVV), Culemborg (Marynen koelkastenfabriek), Utrecht (Reaal) en Amsterdam (behangfabriek Apropos) waar hij de hoeken en gaten van de werkplaatsen onder handen nam met stoffer en blik, kwam hij in Maanzaad Stad terecht. Het was midden jaren zeventig en Lamarat was net geboren. Dat hij een kind had gekregen en echt vader was geworden hoorde hij pas toen, eenmaal terug in zijn landstreek, de taxichauffeur die hem vervoerde over de asfaltweg van Iwojen vroeg hoe het met de kleine ging. 'Wat kleine, waar kleine?' vroeg de vader beduusd. 'Je jongetje, van hoe lang geleden ook alweer, hoe lang, drie maanden terug of zoiets.' Ha, dacht vader, is ie er dan al; ik was het helemaal vergeten. Maar als het een jongetje is, dan heeft ze het helemaal niet slecht gedaan, helemaal niet slecht die Jamina van mij, en hij vroeg hoe ze hem hadden genoemd. 'Naam? Het heeft helemaal nog geen naam; iedereen wacht op jou om het een naam te geven.' 'Hoe heet je?' vroeg de vader aan de taxichauffeur. 'Ik? Ik heet Chalid Ben Balla maar mijn vader heette Moktar en diens vader Lamarat,' zei de chauffeur. Daarop liet de vader de taxi stoppen op het weggetje naar het dorp en bedankte de taxichauffeur. 'Dan noem ik hem Lamarat, naar de naam van de vader van de vader van een taxichauffeur,' zei de vader ten afscheid. En aldus geschiedde.

Na zijn aankomst in het dorpje kreeg hij al snel genoeg van de vrouwenpraatjes over doorgebeten navelstrengen, een kwijlend kinderkopje en verlaten moskeeën. Hij pakte zijn koffers en verliet de landstreek, maar niet voordat hij, vlak voor het afscheid, meedeelde dat hij van plan was de vrouw en het kind zo snel mogelijk over te laten komen naar Maanzaad Stad. Het moest maar eens afgelopen zijn met zijn vrijgezellenbestaan,

hield hij zichzelf voor. Aan elk grapje komt een eind en hij besloot de cafés, de dancings en het bier vaarwel te zeggen.

Deze overweging werd gemaakt juist in de periode dat de scheepswerf waar de vader de hoekjes en gaatjes van olietankers schoonhield over de kop ging. 'Het wordt tijd voor de islam,' zei hij tegen iedereen die het horen wilde, en hij trok naar de moskee (wat ze in die tijd, met al het massaontslag, met duizenden tegelijk deden). Thuisgekomen van de gezamenlijke bidruimte dronk hij thee met zijn vrouw, brak het brood met haar en kietelde de gestaag groeiende en telkens uit het stapelbed vallende Lamarat van boven naar beneden en dat was dat. Tot hij begin jaren tachtig hoorde – in de moskee, in de cafés – waar hij sporadisch naartoe ging om mens-erger-je-niet te spelen, in de slagerijen en ten slotte zelfs in zijn slaap – 'Nadorp, daar gebeurt het op dit moment, de grond is er goedkoop en cement en arbeidskrachten zijn er in overvloed. Huis kopen, huis kopen, huis kopen, begrijp je me of niet?'

De vader had een beetje geld weggeborgen op een bankrekening waarvan hij de afschriften die hem van over de grens werden toegestuurd, na er een blik op geworpen te hebben, meteen verscheurde en in brand stak. 'Opgeruimd staat netjes,' snapte zijn vrouw en hij telde de dagen af die nog zouden volgen totdat de rente zijn tegoed genoeg had doen rijzen om te kunnen beginnen met de bouw van zijn huis.

En samen met het vallen uit het stapelbed, samen met de op- en neergang van de mannen naar de bidruimtes, samen met het verscheuren van de bankafschriften en samen met het cumuleren van de zak geld gezeteld aan de creditzijde – 'Rente is haram, haram is rente; maar wees gerust Lieve God, ik zal als boetedoening langer vasten, nee, vaker bidden, nee, ik zal mijn huis voorzien van vijf zuilen als afsmeking van mijn duivelse rentegang, of is het als eerbetoon aan de rentegang?' – samen met dit alles was het dat de vader er toentertijd wel iets voor begon te voelen om zijn Rebekka uit te huwelijken aan zijn kleine broertje die toch maar zat te lanterfanten en te niksen in Touarirt.

En het was Chalid, de taxichauffeur die later tegen Mosa zou zeggen: 'Waar ga je heen? Je wilt dus tóch naar dat Europa, jij goeie gek. Goed: je

trouwt met een meisje dat je naar 'Ollanda zal brengen en deze streek mag dan wel *hek-o-hek*, zozo zijn maar voor geen geld zou ik naar een streek gaan waar de vrouw de baas over je is en met haar voeten op je trapt

Trouw maar, trouw maar,
trouw maar met de dochter van Deutschland,
geef haar een kans
om op jouw rug haar voeten stuk te slaan

en je tegenhoudt bij het stoplicht als je door rood wilt lopen, je zal behandelen als een debiel... Voor geen goud, beste man, voor geen goud, begrijp je me of niet.' 'Maar ze is goed,' had Mosa tegen Chalid gezegd en: 'Ze is familie.' 'Ga maar naar Deutschland of waar je ook heen gaat, begrijp je me of niet, en al is ze een engel en al is ze het beste van het beste binnen de familie: eenmaal op haar eigen plekje verandert ze in een duivel; dat soort meisjes weet dan van familie noch afstamming, ze zal je behandelen alsof je haar slaaf bent.'

Zulke woorden komen hard aan. Dan ga je toch anders denken over de drijfveren van je vrienden. Dus zo ben jij, Chalid, en zo zijn jullie allemaal, had de oom gedacht. Eerst mij gelukwensen en op wang en voorhoofd kussen maar eenmaal uitgekust kwijlt jullie ware mentaliteit pas op: huichelaars die onschuldige mensen in de val lokken. En het was waar: er was niemand die hem nog benijdde. Al snel nadat hij bekend had gemaakt, een jaar voor zijn vertrek, dat ook hij eindelijk weg zou gaan stonden er enkele vrienden op die zeiden: 'Hoe kun je zo stom zijn: als je naar 'Ollanda gaat moet je als vrijgezel gaan; dan laten ze je tenminste met rust. Vrij zijn weetjewel. Dus je wilt gelukkig getrouwd zijn. Zeg je, denk je. Let maar op straks: dat meisje zit je op de lip en die dikke broer van je zal je op de rug gaan zitten; je kunt geen kant meer op... We hebben het toch altijd al gezegd, of ben je die woorden vergeten: ga óf alleen óf blijf lekker hier in je landstreek. Trouwens, nu we het toch hebben over landbouw: in Melilliaar wordt een goede prijs voor druiven gegeven en de stekjes liggen er goed bij...'

Deurtje open, deurtje dicht

Ironisch genoeg lagen de stekjes, op de dag dat Mosa van zijn bruiloft wegvluchtte, er helemaal niet zo florissant bij. Alle gewassen die met hun kostbare lichaam boven de grond uitstaken waren verbrand; alles, tot de laatste druif ter grootte van een krent toe. Maar de hitte, en daarmee de economische ramp die die voor Touarirt en omstreken aanrichtte voelde Mosa niet die dag. Hij wilde ergens anders zijn, ver weg van de tralala die iedereen rond hem speelde. Dus besloot hij om zichzelf onzichtbaar te maken, sloop de bruidskamer uit, via het cactusveld en de drooggevallen kreken het dorp uit, naar een plek, de enige plek waar hij naartoe zou kunnen gaan zonder dat hij vragen naar zijn hoofd kreeg geslingerd.

Iedereen in de landstreek en in Nadorp, op de familie van de bruid en bruidegom na wist waar Mosa naartoe was. Mosa, de Geile, de Onstuimige, de Vervanger, de Gangmaker, de Melaatse – nog een paar van die bijnamen en ik kan er een winkeltje in beginnen – was naar zijn favoriete knuffelplekje om afscheid te nemen van zijn favoriete knuffeldame.

'Chatischa, lieve Chatischa,' zei Mosa de Romanticus, 'je weet ik zal ver gaan, en lang daar blijven: maar vergeten zal ik je niet.' Shit, dacht Mosa de Huichelachtige met een brok in de keel, op de een of andere manier klonken zijn woorden hem vreemd in de oren. Wat hier gebeurt, peinsde hij, is dat mijn stem met mijn klotehart op de loop gaat, ik weet niet eens meer wat ik zeg. En waarom zit ik hier in dit café en ben ik niet op mijn bruiloft, lul, je moet trouwen en je zit bij een hoer. 'Kom mee,' zei Mosa tegen haar, 'laat ons het nog één keertje doen.'

En Lamarat Minar die daar vlak langs liep en ze naar buiten had zien gaan raakte ervan in de war (vreemde vrouwen werkten bevreemdend op zijn gemoed) en dacht iets wat ik nu ook denk: dit verhaal zou zich eigenlijk in een huis moeten afspelen. Een huis van boven tot onderen volgestouwd met poppen. Dat komt mij beter uit (en ook mijn vader); kan ik mijn verhaal simpel houden. Mannenpoppen en vrouwenpoppen, elk

met hun eigen kleur en elk met hun eigen straffe, helder afgebakende symboliek. Dan begrijpen Lamarat en ik, en de moeder ook een beetje, en zuslief helemaal, tenminste waar we aan toe zijn. Dan zou de kijker, als hij het poppenhuis voor ogen had, veel makkelijker kunnen zien wat er werkelijk gebeurt en in de gaten krijgen dat alle symboliek die doorgaans in poppen zit verstopt ontbreekt in dit verhaal. Maar er is geen poppenhuis – de jongen kreeg nooit speelgoed van zijn vader (behalve één keer: een taart voor zijn verjaardag, om op te eten; voedsel is heel belangrijk speelgoed).

In plaats van het poppenhuis staat tot onze beschikking: een jonge jongen met een verschrikkelijke naam die een taxi – een soort van minipoppenhuis voor dit moment – is ingestapt met een opdracht, een zoekopdracht en misschien wordt daarmee een hoop duidelijk.

(Toen de jongen in 'de West' aankwam, naar het westen van een land verhuisde, in het westen van een stad woonde, bezocht hij een kleuterschool waar ze een paar keer in het jaar naar de dierentuin gingen; Diergaarde Blijdorp was niet zo ver van het kleuterschooltje. Onderweg zongen ze dan, doet u even mee:

we zijn er bijna
we zijn er bijna
maar nog niet helemaal
koppie kraai

en nog een keer totdat ze waren aangekomen. In de dierentuin mochten ze dan kijken naar al die gekke wezens met puntoren, lange nekken en malende monden (de waterbuffels). Een paar jaar later zou de jongen weer in dezelfde dierentuin komen, maar dan met een zoekopdracht.

– zoek de giraf: wat voor kleur heeft hij
– zoek de waterbuffel: wat voor beweging maakt hij met zijn mond
– zoek de pinguïn: hoe ziet de vacht eruit: glanzend/dof/ruw

Eenmaal op weg naar zijn oom die overal kon zijn voelde hij opnieuw de behoefte aan zo'n vragenblad opkomen.)

Maar zoeken? Naar wat? Wie zoeken, waar zoeken? Naar een bepaalde persoon die op de dag dat de Mercedes Benz 208D de snelweg op ronkte met als passagier de jongen, verloren was verklaard. Tenzij de jongen hem zou vinden. Als de jongen zijn oom zou vinden.

De oom had net zulke flaporen als zijn broer, alleen kon hij er beter mee horen. Maar minder begrijpen leek het. Want: wie gaat er nu op de avond van een bruiloft – zijn eigen bruiloft nota bene – op de dag dat er van een man verwacht wordt dat hij een eind maakt aan zijn gang naar de mens-erger-je-niettafels, naar de tafels waar hij altijd van de manke verloor?

Er werd een feest gegeven in een huis, met overal flessen en glaasjes thee voor de gasten, aangeboden door de bruidegom, betaald door de broer, overal vlees met heel veel saus, aangeboden door de man die dankzij zijn vrouw (uit 'de West' en mooi als een Zeeuws meisje met donker haar) ook naar 'de West' verhuizen mocht. Feest in een vierkante woning met een gat in het midden, in een dorpje aan zee, net niet van de rand van de landstreek gevallen. Er was een eind gekomen aan het lange wachten, zo ervoer de jongen het. En wie scheurt er op zo'n moment zijn eigen oren af? De toekomstige bruidegom, oom van de jongen die in de taxi was gestapt, om zoveel over zoveel. En de jongen mocht gaan zoeken, in de dierentuin van zijn landstreek. Tegen zijn zin was hij in een taxi gestapt: hij wou niet weg. Waar moest hij zoeken? Eigen schuld, dikke bult had de jongen in 'de West' geleerd. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg, voegde hij daar in gedachte aan toe, en hij had net besloten niet te gaan zoeken toen de vader, achter het huis, vlak voor het lagergelegen cactusveld – dat van het brood en de rauwe uien – Lamarat gebood: 'Ga je oom zoeken.'

Nooit meer zou Lamarat de toon waarop die woorden werden uitgesproken vergeten: onderdanig, haast smekend, door het dolle heen, maar niet op een leuke manier; woorden waar de angst voor een persoonlijke afgang doorheen zinderde en die de vader bijna knock-out sloegen. (Dus nu moet ik even voor vader spelen, dacht Lamarat.) 'Het is nog vroeg, als hij nog voor de avond hier is, dan hoeft er niks aan de hand te zijn. Alsjeblieft ga,' zei de vader met de grote oren en het maffiagezicht. 'Nee, ik ga niet,' antwoordde Lamarat resoluut, met de oren van zijn

moeder, godzijdank, en het verstand van zijn vader (dat is minder): 'Driewerf nee, ik blijf lekker hier zitten.'

Nog geen uur later, in een leren stoel van een taxi die over een kronkelige asfaltweg reed, besefte Lamarat dat hij een moment van verstandsverbijstering moest hebben gehad. Waar was ik met mijn stomme kop toen ik toegaf om juist wél te gaan? Ik reageerde als een dolle hond. Raakte hij me aan? Trok hij aan mijn oor? Beloofde hij me hel en verdoemenis als ik niet wilde doen wat hij me gehaast opdroeg? Niks van dat alles. Hij kon dreigen wat hij wilde, maar ik hóéfde die zoekgeraakte oom niet te gaan zoeken. En nu zit ik hier in een taxi, in een wagen, en wie weet in godsnaam waar ik zijn moet. Hoe heeft die nepmacho dat geflikt? 'Ga eerst naar je neef in Nadorp,' had de nepmacho gezegd, 'en probeer het anders bij Ammoenier de Manke. Vraag bij de snoepkarretjes naar hem, bij de taxichauffeurs, bij de vrouwen zonder hoofddoek; misschien kennen ze hem. In ieder geval: dóé iets.' En toen was Lamarat Minar maar gegaan. Door zijn hoofd tolde toen al het stille getik dat langzaam doorsijpelde naar de chauffeur: pop-pen-huis, pop-pen-huis. En in Chalids hoofd begon het ook te tikken. Het klonk van tiktiktik een beetje poppenhuis, en tiktiktik nóg een beetje poppenhuis. En wat doe je dan op die momenten wanneer je onderweg bent, als je niet weet waar je naartoe moet, als je het gevoel hebt dat er een zwaard boven je hoofd hangt dat niet zal aarzelen te vallen? Dan ga je praten zoals je luie moeder ook altijd praatte. Dan zeg je maar wat, om niets. Tegen wie? Tegen een muur, een leren bal, een schrijfmachine, en anders, als al die dingen niet voorhanden zijn: tegen een taxichauffeur. Spontaan, uit zichzelf, ongevraagd: zo vertelde Lamarat aan Chalid wat hem, zijn vader, en ook een beetje zijn moeder, maar het meest van al de zogeheten toekomstige vrouw van Mosa overkomen was. En wie schetst de verbazing van zowel de jongen als de chauffeur, al vrij vroeg tijdens de rit: hij scheen de oom te kennen! 'Een van mijn beste vrienden; we zochten samen de zee op' – en de meisjes, maar dat vertelde hij pas toen ze van hun wederzijdse verbazing bekomen waren – 'en ik heb hem vandaag nog gezien.'

'Wanneer?' Lamarat schoot uit zijn stoel.

'Vanochtend dacht ik zo.'

‘Hoe laat precies?’ Lamarat zou het liefst de tong van Chalid eruit getrokken hebben, alsof hij verwachtte dat het daarop gedrukt zou staan.

‘Weet ik niet, jongen, maar in ieder geval voordat de zon aan de hemel was vastgeroest. Verdomme, heb je het ook zo warm?’

‘Tot waar heb je hem precies vervoerd, eigenlijk?’

‘Tot aan het grensplaatsje, je kent het toch wel? Tot aan F., waar al die Afrikanen zitten.’

‘En waar is Mosa daarna naartoe gegaan, vertel eens snel!’

‘Ik weet het niet jongen, Mosa is niet zo’n prater, weet je, zijn kwaliteiten liggen ergens anders...’ (Het viel even stil.) ‘Trouwens, wat gek zeg dat jij zijn neef bent en hier nu naast me zit’, en hij had erbij met zijn ogen gedraaid. Vervloekt, nog scheel ook.

Zeker gek, zeker gek, van alles en nog wat gek, maar de echte gekke zaken moesten toen nog komen. Eigenlijk had dit verhaal aan de hand van poppen in een poppenhuis verteld moeten worden.

Maar laat ons bij het begin beginnen en verhalen van de klim langs de Suikerberg.

De man die van zijn lucifers een raket maakte

Het begon op een ochtend, of liever, een late ochtend, om een uur of twaalf om precies te zijn. Het begon op het moment dat de zon, als was hij afgeschoten door een katapult, in een vloek en een zucht naar het hoogste puntje van de hemel was getrokken en niet van zins leek daar voorlopig weer weg te gaan. Het begon op het moment dat er wezens tussen de bladeren – of verbeeldde Lamarat zich dat? – hardop begonnen te fluisteren, begonnen te praten over de hitte en haar bron, die nog nooit was weggebleven, het moment waarop de hagedissen uit hun grotten en kieren tevoorschijn kwamen en op stenen gingen zitten, zonder dat iemand hen opmerkte.

De verdwijning van de bruidegom uit Iwojen op uitgerekend die ene bloedhete dag kwam zomaar uit het niets, in een stonde dat de hitte in de landstreek zo hoog gestegen was dat het bamboe dat zich in drooggevallen geulen genesteld had, verbrandde. ‘Ongelooflijk,’ zei de opa van Lamarat op de bruiloft tegen de bezoekers van het huis, nog niet wetend dat zijn zoon weg was en dat zijn kleinzoon erop uitgestuurd was om hem terug te halen, ‘heren, u zou eens moeten weten, niet alleen de druiven zijn verbrand, zelfs het riet droogt helemaal uit; wie nu naar buiten gaat is niet helemaal een-twee-drie.’

Een van de weinige mensen uit de landstreek die die dag iets had gemerkt van zowel de mysterieuze verdwijning van de oom als de snoeiende hitte die door de landstreek trok was een achtenvijftigjarige taxichauffeur die zijn dagelijkse dienst reed op een kronkelige asfaltweg, door de landstreek die door de bewoners van de kust en heuvels Iwojen werd genoemd.

Laten we ons Iwojen voorstellen als een streek waar niets te halen valt; nee, echt helemaal niets. Of zou ik u moeten proberen te overtuigen door te praten over de zon, hij die alles uitdroogt, die elke avond in de zee

neerdaalt, zich volzuigt met water en zo groot wordt dat Lamarat altijd bang was dat ie uit elkaar zou klappen als een vuurpijl? Of moet ik vertellen over de grote heuvelwand, met het aanzicht van een krijtjesbord, maar dan met groeven, die langs Touarirt loopt als een soort van afscheiding van de botte buitenwereld? Of zal ik verhalen van alle kleigronden in het groene dal van Touarirt, dooraderd met van die grote barsten, schuilplaats voor niets anders dan lucht en zon? Misschien kan ik beter vertellen over de dorpsbegraafplaats, Sidi Geloesj, waar de vader van Lamarat hoopte ooit eens te worden begraven, als god het wil? Over de groene delta dan, dat kleine vaginaatje waar alles groeit waar de mensen van leven: aardappeltjes, tomaten, uien – lekker met het vlees van de lammeren waarvan iedereen er wel een paar heeft staan blaten in de schaapskooi? Of moet ik vertellen dat er sinds de bruiloft helemaal niemand meer in het dorpje woont?

‘Vroeger, ja,’ zou opa zeggen, ‘toen de bioscopen er nog niet waren,’ maar nu is iedereen weg, in de verste verte geen mens te bekennen, taal noch teken. Behalve op die dertiende juli toen er een huis in Touarirt volgepakt was met potten, pannen en mensen, het huis waar Lamarat geboren was, waar Mosa geboren was. In dat huis was het, in een voor de rest volstrekt verlaten dorp, dat de bruidegom wilde trouwen met zijn bruidje.

Waarom dan precies daar, lieve oom met de grote neus en dunne spillebenen, lieve oom vol grappen en grollen? Waarom wilde je zo graag naar die verlaten vallei om het maar eens prozaïsch te zeggen? ‘Nou, ehm... nou, ehm... omdat in die andere optie voor een bruidsfeest, in dat huis van je vader, daar in Nadorp, eerlijk gezegd mijn hart niet ligt. Ik heb er niks maar dan ook helemaal niks meer te zoeken.’ (Waar dan tegenover staat, en dat wisten mensen als Chalid en andere voorbijgangers maar al te goed, dat er genoeg mensen in het stadje Nadorp waren die hem zochten voor het een of het ander: ‘Hé, Mosa Amezian, hé kleine, waar blijft het geld voor de sigaretten dat je de zonnebloempitverkopers beloofd hebt, en voor de cafés die rekeningen van je hebben openstaan en vooral dat voor de meisjes – Toeria, Malika, Mirian, Zoelika, Bahina, Darifa en dan vooral Chatischa, vooral Chatischa die je dit en dat en nog veel meer beloofde, die je een gouden armband beloofde en een paar oorbellen? Maar we hebben

je wel door, jij klaploper, je strooide met hoop, je strooide met lucht, bij bakken, en reken maar niet dat die meisjes die je zonodig uit Melilliaar helemaal naar Nadorp moest halen om ze te showen, en wij, de caféhouders, de zonnebloempitverkopers, dat vergeten zijn. Ben je daarom weggegaan lieve oom, zeg eens eerlijk. Omdat je bang was voor het meisje met de lange wimpers, of dat met de gebroken nagels, of dat met de goudkleurige tas? Zij die je zo veel gaven maar die je toch niet op je eigen bruiloft hebt uitgenodigd? Meisjes die je meer geheimen hebt verteld dan je je eigen vrouw ooit zal onthullen? Was je misschien bang dat ze je bruiloft zouden komen verstoren als ze eenmaal wisten dat je er voortaan maar één meisje op na zou houden? Zeg, trouwens: je bent toch wel bij een arts geweest voor, je weet wel, mogelijke infecties aan je aanhangseltje? Je kunt het natuurlijk niet maken om je zogenaamde allereerste en allerlaatste op te zadelen met de bacteriën van die harem die in Nadorp virtueel aanwezig was...'

Een boel argumenten en verwensingen, tja, wat moeten we daarop zeggen: de oom zou er stil van worden wanneer al die onuitgesproken beschuldigingen die op de een of andere manier een zekere waarheid bevatten ook werkelijk en plein public aan zijn adres geuit zouden worden. Lastig zou het dan worden, pijnlijk lastig. Zijn hoofd zou ervan gaan tikken en draaien, hij zou niet meer kunnen slapen. Maar godzijdank kennen de mensen die alles weten de mores van hun landstreek. Dan is het toch fantastisch dat er zoiets als een stilzwijgende conventie bestaat. Regeltjes, binnensmondjes, ditjes en datjes die wie het weet mag het zeggen waarvandaan komen en in alle kieren en gaten van de talloze huizen van mensen ingebouwd zijn rond de stille en zwijgzame hoeken en pilaren van het huis. Ooit zal er iemand opstaan – de Ziener, de Almachtige, de Ongelovige? – en direct daarop weer gaan zitten – de Blinde, de Krampachtige, de Demagoog – die vol wilskracht roepen zal: 'Halt! Wie de schoen heeft gepast trekke hem onmiddellijk weer uit, want ik ben degene die de in cement verpakte ditjes en datjes zoekt, de in de huizen verstopte allegaartjes. Wedden dat ik ze vind?' En hij zal gaan zoeken, in het pikkedonker – want het licht is dan net uitgevallen – eerst met een lucifer, toe maar, want dat lukt toch niet, dan met een aansteker,

goed zo, dat is al beter, vervolgens met een zaklampje, ga door, je bent er bijna, en uiteindelijk zal hij gaan zoeken met een lantaarnpaal tussen zijn benen geklemd. Nu ben je er pas grote jongen, doorzoeken in alle hoeken en gaten en pas op voor de kakkerlakken. En vinden zal hij helemaal niets. 'Hemeltjelief,' puft hij dan, de man van Alcazar, die in het donker verborgen zat, 'wat goed dat ik ontsnapt ben. Dan blijf ik, Mosa, tenminste daardoor beschermd. Blijft tenminste alles tiptop in orde in mijn huis.' En om te laten zien dat zo iemand precies weet wanneer het licht wel en niet uit moet, houdt zo iemand bruiloften in de landstreek. Vlees en melk, stad en land, hoer en vrouw moet je gescheiden houden, anders ben je niet koosjer bezig. Dan zit je veilig, knus, in besloten kring en alleen voor intimi. En je krijgt nog cadeautjes ook.

Misschien was Chalid, 'hij die alles weet', daarom niet uitgenodigd, deze kluizenaar van het asfalt en, eerst gezellig maar nu lastig, vlottend oor van duizend lieden die komen en vertrekken uit Touarirt, en weer zullen terugkeren om stilzwijgend hun plaats op te eisen in het familiegraf aan de voet van het dorp, dat cirkeltje aan de voet van de Suikerberg, van een Suikerberg van duizendmaal duizend suikerbergen.

Suikerberg was de naam omdat de wand die uitliep op een top van veraf gezien het meest leek op een suikerbrood. De associatie was geen toevallige. Nog geen vijfhonderd meter van de suikerbroodberg, in het vierkante huis, waren vrouwen en enkele mannen, op de dag dat het bamboe verbrandde, net als de dag daarvoor, volop bezig geweest om tientallen suikerbroden in een theedoek (made in Taiwan) te wikkelen, en hierop met een klein hamertje (made in Germany) te tikken; met zo'n soort hamertje waarmee je een spijker voor een wandklok in de muur timmert. Dat gewikkel in doeken en getik met hamers op spierwitte suikerbroden vond plaats in het kader van een driedaagse trouwmanifestatie die gehouden werd in het huis, zo'n vierhonderdvijfentachtig meter van een steile weg.

Hoe zei Mosa het tegen de vader: 'Het is makkelijk gezegd, grote broer: het bespaart jou geld en ik kan op een fijne manier afscheid nemen van wat me echt dierbaar is. Touarirt, dorpje aan zee, begrijp je wat ik bedoel of niet. Wat heb ik, uit de kluiten gewassen jongen, nog in Nadorp

te zoeken, stad van jullie patjepeeërs, omhooggevallen patriciërs, ja, je hoort het goed: parvenu's, dát zijn jullie, en hele stomme ook! Ik heb mijn best gedaan voor je, broer, voor dat huis van je en de enige gunst die ik vraag is deze: mijn meisje viert samen met mij de huwelijksnacht in het huisje aan zee.'

Tussen neus en lippen door vroeg Mosa ook om hulp, straks daar in 'Ollanda – 'genoeg hulp om mezelf samen met die fijne meid daar bij jou – het liefst in de buurt wil ik wonen – te kunnen handhaven. Nee, broer, geloof me maar: ik zal ze daar een poepie laten ruiken.' (Het feit wil dat toen de oom via een omweg toch in het noorden terechtkwam, hij niet lang daarna her en der karweitjes ging opknappen, zich van de verdiensten een auto kocht en tochtjes heen en terug naar Frankrijk begon te maken, net zo lang stiekem geld bij elkaar spaarde totdat hij genoeg had voor een snackbar, en niet veel later van het geld zichzelf een appartementje kocht in Melilliaar en ook daadwerkelijk terugging naar waar hij vandaan was gekomen. En op een middag troffen ze hem aan, langs de wagens die langs de straatkant stonden opgesteld lopend, kwijlend, en onderwijl het woord NEW YORK wel driehonderd maal voor zichzelf uitspellend. Laatst heb ik gehoord, maar dan spreek ik van een paar jaar later, dat hij opgenomen is. Gewezen vrienden, nu ook hard op weg om door te slaan, hebben hem opgezocht en verdomd, ze keren mompelend terug: 'Hij kan niks anders uitbrengen dan de letters N-E-W-Y-O-R-K, niet te geloven, constant, dag en nacht gaat het door, zeggen de artsen.')

Uiteindelijk, na veel gesoebat en gedelibereer, stemde de broer ondanks de vele tegenwerpingen van zijn vrouw die het allemaal nogal schandalig vond, ermee in. 'Luister goed, broertje, wat je doet is maar hek-o-hek. Er is niemand die zit te wachten op een bruiloft aan zee, dat weet ik wel zeker, en dat het maar zozo is dat weet ik ook wel.' Een waar woord dat de vader daar sprak. Hij zei 'hek-o-hek' en iedereen in de landstreek zou meteen begrijpen wat hij bedoelde. Een van de opvallendste kenmerken van de streek is dat het er altijd 'hek-o-hek' is; zo noemde de taxichauffeur het als hij het wel eens op zijn heupen kreeg in de cafés, als ook hij verloren had van de manke, die steeds beter ging spelen – en van wie de hand de vorm

van een dobbelsteen begon aan te nemen (op de vingers waren kleine rechthoekjes afgesleten) – dan schoot hij wel eens uit zijn slof, vooral na de tweede trek aan zijn derde wonderkruid en iedereen begon te roepen wanneer hij in godsnaam eens een keer een andere wagen ging kopen, ‘want die Mercedes, laten we eerlijk zijn, dat blik op de weg rammelt aan alle kanten.’ ‘Dat maak ik zelf wel uit, wanneer en wat ik koop, trouwens jullie verdienen geen betere taxi dan die rammelbak van mij, echt niet, niemand hier verdient beter, want weet je wat jullie zijn: jullie zijn maar zozo. Zelfs winnen van een manke is jullie te veel. Stom zijn jullie, te stom om het verschil te zien tussen wat dan ook...’

‘Zozo, ziezo, zorbo, zorro, zombie,’ lispelde Chalid de rest van de avond dan voor zich uit. Het woordje ‘zozo’ betekende voor Chalid zoiets als: het is alles of niets.

Meestal kwam de temperatuur in de landstreek Iwojen ’s zomers niet onder de dertig graden bij klaarlichte dag. En in de winterperiode was het alsof de wolken met hun plensbuien de aarde waren in getrokken en er nooit meer uit wilden.

‘Begrijp je wat ik bedoel, manke; alles of niets, dat is het hier, de mensen willen hier alles of ze willen helemaal niks.’ En hij zei het steeds vaker, tegen al zijn vrienden die vertrokken, de een zocht zijn heil in de visserij, de ander trok naar het noorden en de derde ging gewoon weg. De berijder van de kronkelige asfaltweg was niet de enige autorijder in de landstreek; hij was wel de enige die in Iwojen geboren was. Hij kende de mensen, zowel bij voor- als achter- als bijnaam. En het was Chalid die bij uitstek vond dat, terwijl hij als dienstverlener toch wat meer op zijn tellen zou moeten passen, de bewoners van de landstreek maar zozo waren. ‘Het is een raar soort mensen dat hier leeft,’ zei hij, ‘knettergek. Zeg je tegen ze: aardappelen, dan zeggen zij: nee, bonen, zeg je: bonen, dan antwoorden ze met: uien. Het is niet te geloven.’ Maar hij was van ze afhankelijk dus hield hij zijn mond. Chalid reed de mensen van Iwojen tegen vijf dirham elk niet verder dan het grensplaatsje F. Precies tot daar want verder mocht hij niet met zijn vergunning; daar moesten de mensen uitstappen, keerde hij de taxi, zette de motor uit en wachtte tot zijn taxi weer vol zat met passagiers die naar de landstreek moesten.

F. was tientallen jaren een grensdorpje geweest en in amper twee jaar uitgegroeid tot een kleine stad, compleet met schoolgebouwen en cafés. Het grensplaatsje bood toegang tot de kroonkolonie Melilliaar, een kleine enclave vol Spanjaarden die geen Marokkaans kunnen en willen spreken en Marokkanen die alleen maar Spaans willen spreken. Een tiental kilometers van de stad Melilliaar lag Nadorp, het immigrantenstadje, volgebouwd met woningen, woningen en nog eens woningen en daartussen verstopt fotozaken, meubelmakers, kruideniers en kippenslachterijen. Het gros van de mensen uit de landstreken rond Nadorp die naar 'de West' waren gegaan, liet met hun franken, peseta's, Zweedse kronen, of keiharde guldens – want de rente stond laag en dat had een gunstig effect op de wisselkoers – hun huis bouwen in Nadorp. En daardoor kwam het dat zo veel mensen, en met name de handelaren, klaagden over de autochtone immigranten. 'Ze zijn arrogant, patserig, hijgerig en ga zo maar verder. Ik mag ze niet, echt niet,' zei de neef van Lamarat Minar, een aardige jongen, vooral omdat hij kon vertellen waar de oom zat. 'Hij heeft maar één plek waar hij zijn dingetje kan doen en dat is in Melilliaar.' En hij vervolgde: 'In de zomer kun je hier geen kant op vanwege de "buitenlanders" en in de winter spelen de kleine kinderen hier gewoon op de straatweg, zo stil is het dan. Maar ja, je hebt niks te willen, het is hier maar zozo weetjewel, beste Lamarat.' En toch hielden de mensen in Nadorp van de 'buitenlanders', ze brachten pecunia, doekoe, hielden bruiloften, zorgden dat de jongemannen weg konden en de jonge vrouwen voor de rest van hun leven thuisbleven, lieten huizen bouwen en weer afbreken. Ze bouwden moskeeën, legden er tapijten en hingen krijtborden op, baarden kinderen, gaven ze weer weg en bleven tot in de dood honderd procent analfabeet. Maar iedereen hield van ze! En wat is de liefde mooi als je die kopen kan, vraag het Mosa als hij weer eens aangeschoten is. En als de neef eerlijk was, en dat was hij als puntje bij paaltje kwam, dan zou hij zeggen dat heel Nadorp uit de schoot van de 'buitenlanders' geboren was, en door de boezem van de 'buitenlanders' gevoed werd.

De taxichauffeur was ook een van die mensen die geld verdienden aan de 'buitenlanders'. Er waren genoeg bezoekers van de landstreek die geen

rijbewijs hadden en op zijn Mercedes en stuurmanskunst aangewezen waren. Maar op de middag dat de taxichauffeur acht sloeg op een opgestoken hand langs de snelweg, op het moment dat de zon steeg tot een historisch hoogtepunt en iedereen, echt iedereen die de landstreek bewoonde binnen zat, zich in de koele ruimtes van de woonhuizen genesteld had, in de vierkante donuts die in groepjes van vijf over de landstreek verspreid waren, waren een taxichauffeur in zijn Mercedes 208D (bouwjaar 1978, geïmporteerd uit België) op weg op een asfaltweg naar de eerste grote plaats in de landstreek, het grensplaatsje F., en een jongen, Lamarat genaamd, de enigen die zich nog buitenshuis bevonden. Lamarat, die ergens in de buurt van de oude bron van de Spanjaarden langs een rijtje agaves liep, leek in de ogen van Chalid twintig, hooguit eenentwintig jaar. Maar leeftijd zegt heden ten dage helemaal niets, zei de taxichauffeur altijd maar, want waarom zou iemand van twintig jaar op het heetst van de dag, de week, de maand, het jaar en, naar later de ouderen zouden zeggen, de afgelopen twintig jaar, op de asfaltweg in de richting van het grensplaatsje F. lopen? Voor zo'n onzinnige, onlandstreekse actie moet je toch de gedachten van een kind hebben?

Deze jongen die van nergens leek te komen en nergens naartoe leek te gaan en op de kronkelige asfaltweg liep, werd zich rond dat middaguur bewust van een aanzwellend gebrom achter zijn rug. Hij keek om en zag een wagen met hoge snelheid zijn kant op rijden. Verrast bleef de jongen stilstaan, want hij had verder niemand buiten verwacht. Het was gewoonweg te warm voor de mensen in de landstreek om rond dit middaguur nog buiten te komen. Op zijn weg naar boven, komend van een dorpje gelegen aan de kust, had hij niemand gezien. Geen kip, mens of hagedis had zich buiten de erven, huizen en spleten in muren vertoond. Dat er toch nog iemand buiten bleek te zijn, in een wagen nota bene, wekte minder verbazing toen hij aan het rode plaatje op de bumper zag dat de wagen die in volle vaart over de weg reed een taxi was. Hij hief zijn hand op en stapte in twee passen – zo smal was het asfalt – de bloedhete weg af. De chauffeur had de opgeheven hand gezien, minderde vaart, verzette z'n spiegeltje, stopte en opende het portier voor de jongen. Terwijl hij instapte en voorin ging zitten werd het de chauffeur duidelijk waarom

deze persoon over de asfaltweg was gaan lopen. Het gezicht, de kleding en de manier van begroeten, de manier waarop hij zich bewoog, alles wees erop dat het ging om een jongen uit het noorden.

Vanaf het moment dat hij over de heuvel was gekomen en de figuur had zien staan, had de chauffeur zich afgevraagd waarom iemand zich nog op weg begeven had, en dan nog wel op een asfaltweg. Eerst hield de chauffeur rekening met een fata morgana. Op zulke warme momenten ging het wegdek spiegelen, en bracht de omhoogtrillende lucht wel meer vreemde wezens voort. Het kon gewoon niet, dacht de chauffeur, het was één uur in de middag, en de thermometer in zijn wagen wees zeventig aan, wat betekende dat het buiten dus zo'n veertig graden in de schaduw moest zijn. En bij zulke weersomstandigheden (vochtigheidsgraad negentig procent, en dat voelde de chauffeur aan zijn lichaam dat aan alle kanten kleefde van het zweet) kwam je niet buiten; zelfs de gekken, waarvan er enkelen in de landstreek woonden, bleven binnen. Wie, o wie was dan zo onnozel dat hij de sprong de hitte in waagde? En verdomme met een aan krankzinnigheid grenzende durf, want diegene begaf zich bovendien op een asfaltweg. En asfaltwegen, dat wist iedereen in de landstreek, juist daarop werd de meeste hitte gegenereerd.

Misschien zie ik spoken, dacht Chalid, om meteen daarna zichzelf te corrigeren: ach quatsch, ik ben toch niet getikt of wat, filosofeerde de chauffeur toen hij het stipje dat heen en weer trilde op de warmtegolven van het wegdek zag, en dacht erover om nog eens extra gas te geven om zo de geest van de weg te kunnen walsen. Even maar werd die mogelijkheid overwogen, want hoe dichter hij naderde hoe meer de geest contouren kreeg, en uit die contouren kwam een mens tevoorschijn. En die mens bleek een jongen te zijn die overduidelijk niet van hier was. Misschien was hij daarom wel op het heetste deel van de dag door de landstreek gaan lopen: omdat hij niet kon begrijpen wat de hitte precies inhield...

Balala in de touwen

De chauffeur hoorde wel vaker verhalen, over mannen die krankzinnig waren geworden van de hasj, over vrouwen die op de nacht van de zevenentwintigste werden bezocht door vreemde mannen, over de vrouwen in de stad, waarvan er steeds meer uit het zuiden kwamen, met hun beentjes, hun billetjes en hun spleetjes, en van weer anderen hoorde hij dat hij ze toch eens moest gaan bezoeken, daar in Melilliaar, maar wat hij van Lamarat hoorde had niets met dat alles te maken. Lamarat was schoon in zijn woorden, brandschoon, natuurlijk, dat wist de chauffeur zeker omdat Lamarat, zo vertelde hij, in een andere landstreek woonde, ver, ver weg, in een streek waar de temperatuur nooit die van de landstreek zou bereiken, de opgehitste woorden hem nooit zouden bereiken, de zomergeilheid daar de mensen nooit parten zou spelen. Een streek die zichzelf met rust laat dus. In deze bevoorrechte streek woonde Lamarat in een flatwoning ergens in Maanzaad Stad-Noord en toen hij nog jong en onschuldig was, was het zijn grootste pret om spulletjes van school mee te nemen – hoezo: brandschoon. Soms een set potloden, soms een leesboek en op een dag een pak krijtjes. Niemand die het op de school erg leek te vinden want er was niemand die het opviel dat er überhaupt iets weg was. En, dacht de jongen, er zijn toch meer dan genoeg potloden, sprookjesboeken en krijtjes voorradig tenslotte, in dat grote lokaal dat was volgepropt met honderdduizenden schriften en zeker zoveel potloden. Soms droomde hij de sleutel tot het walhalla van de schoolkleptomaan te vinden.

De jongen had het pakje krijt gepikt om sportief te gaan doen. Hij had ook een stopwatch, maar die had hij niet gepikt. De jongen stal niet uit winkels. Dat marktsegment had te maken met een overkill aan vakidioten die er een sport van maakten om in speelgoedwinkels zo veel mogelijk knikkers uit de opgestelde bakken te halen, in de mond te proppen en het dan op een lopen te zetten. Meestal ging dat heel goed; er waren klasgenoten die zo veel knikkers hadden dat ze een nering in smurfen,

piraten, paarse ijzerachtige bonken en Pink Panthers konden beginnen. Af en toe ging het ook mis. Dan liep zo'n vakidioot te hard, keek niet uit voor uitgestalde reclameborden, kwam ten val en slikte een stuk of tien knikkers in. Soms kwam een knikker in je long terecht, het merendeel bleef steken in de slokdarm. Zulke dingen gebeurden en daarom durfde de jongen niet aan dat soort waaghalzerij te beginnen. Niemand op school merkte iets van zijn vakidiotie en je hoefde de potloden, de sprookjes van de gebroeders Grimm en de krijtjes niet in je mond te stoppen. Onder je oksels, onder je jas of in je binnenzak was veel handiger.

Voor de deur van de flatwoning, waar hij samen met zijn ouders en zus op de eerste verdieping woonde, was een straat. De straat liep van hoek tot hoek en was pak 'm beet vijftig meter lang. De jongen zette met het gestolen krijtje een verticale streep voor de straat waar de flatdeur op uitkwam. Hij liep naar het einde van de straat waar hij op dezelfde breedte nog een streep zette. Dan telde hij. Er waren honderdachtentwintig tegels tussen de twee strepen. Met de veertig centimeter voor de voegranden, de richels waar het onkruid uit omhoogkroop erbij opgeteld, kwam de jongen op het mooie aantal van veertig meter. En wat hij dan deed: hij riep zijn zus. 'Kom kijken, kom kijken wat ik ga doen!' Zij stak haar hoofd naar buiten en riep terug: 'Oké, monster, laat eens zien wat je kan!' en keek hoe hij naar het begin van de straat liep, naar de startstreep voor de deur, daar een been voor de streep zette, het andere been vlak achter de streep, en licht voorovergebogen, zijn stopwatch indrukte. En hij vloog naar de andere kant van de wereld. Bij de eerste stap liep hij als een gans, de tweede stap als een ezel, de derde stap als een paard en eenmaal op toeren liep hij jagend als de duivels van de hel, steeds hoger, krachtiger, stampend, met de armen zwaaiend, heen en weer, op en neer, de ogen dichtknijpend om de energie van het oogknipperen te kunnen gebruiken voor het gestamp in de benen, vlottend, schreeuwend, ziedend, opvliegend, bonkend, tollend als een draaitol en daarbij denkend aan liedjes die je leerde van je meester, je meesteres, de meesterinnen,

altijd is kortjakje ziek,
midden in de week maar 's zondags niet,

’s zondags zit ze in een ton,
die doet hartstikke rombombom,
altijd is kortjakje ziek
en daarom draagt ze een parasol

alles afknijpend, die witte vlek voor de ogen proberen te voelen, om te weten waarvoor je het deed, om die atleet te kunnen zijn die hij zo vreselijk graag wilde zijn: een die het goud in de wacht sleept. En als hij over de streep was gekomen, met de stopwatch bijna kapotgeklemd in de hand, en hij bekeek de tijd, een derde van een seconde sneller, dan voelde hij: opnieuw nog beter, tot het allerbeste, tot nul punt nul nul. Dan liep Lamarat terug van finish naar startstreep en draaide zich om om dat gevoel van tevredenheid nog een keer proberen op te wekken. En dat herhaalde zich weer. En weer en weer. Totdat de zon ging zakken, de maan de verticale witte krijtstrepen niet genoeg kon bijlichten, en het zo schimmig werd dat je niet langer het verschil kon zien tussen een witte en een zwarte haar.

De taxichauffeur die deze jongen oppikte, vlak voor de drooggevallen bron die ooit eens – voor de geboorte van de chauffeur in ieder geval – door de Spaanse bezetters was aangelegd, kwam nooit met de taxi in het dorpje dat ingeklemd lag tussen de dij van een suikerbroodberg en de vulva van een vochtige zee. Hij kón ook niet met zijn wagen in het dorpje komen. De weg die naar het dorp liep was zo smal, zat zo vol kuilen en gaten en was zo steil (vijf procent) dat het wagen van een poging om op vier wielen aan te komen vergelijkbaar was met het versieren van een meisje uit Deutschland. Je kon het proberen, met alle gevolgen van dien, maar uiteindelijk zou het je toch niet lukken.

Niet zulke verstrekkende gevolgen zou de stop hebben die hij voor de jongen maakte. Dat dacht de chauffeur. Hij dacht sowieso zo praktisch mogelijk, vooral als hij voor zichzelf dacht. Hij dacht het volgende: ik stop voor deze jongen, die breng ik naar F., hij betaalt me het raison van tien *doro* (doro is landstreektaal voor een halve dirham), en ik rij weer terug voor een nieuwe vracht. Net zoals hij die ochtend een andere inwoner van

de landstreek naar het grensplaatsje F. had gebracht, net zoals hij al honderd jaar mensen van en naar het grensplaatsje F. bracht. Het enige wat hij hoefde te doen was contact maken, schakelen en gas geven. Af en toe wat bijtanken en het jezelf vooral niet te moeilijk maken. Zo dacht deze taxichauffeur, tot die middag dat het bamboe in de landstreek door de hitte verbrandde.

Deze chauffeur had dus de jongen in laten stappen, schakelde in zijn een, daarna in zijn twee en stopte een bandje in de cassettespeler. 'De muziek die die lijpe taxichauffeurs in hun autootje draaien is heel eenzijdig,' vertelde zomaar een meisje hem jaren later, 'het gaat altijd over drank, vrouwen en de moeder. Dat is het enige wat die haantjes willen horen.' Inmiddels weet hij dat dat van de moeder niet helemaal waar is. Er was maar één muziekbandje waarop hij ooit iets over moeders had horen zingen en dat was het bandje van deze taxichauffeur. Toen de zanger halverwege zijn muziekstuk heel erg hard Allah ging aanroepen had de taxichauffeur Lamarat gevraagd hoe het met hem ging. Dat deed hij altijd met de mensen die in zijn wagen stapten: altijd even vragen hoe het gaat. Je vraagt een mevrouw hoe het gaat, je vraagt een meneer hoe het gaat, je vraagt de ouderen hoe het gaat; je spreekt iedereen aan op de toon waarvan je weet dat je ze daarop moet aanspreken en vraagt hoe het gaat. Maar zeg ze nooit wat je denkt. Doe dat nooit.

Van bijtjes en nonnetjes

Er waren weinig mensen in het land waar Lamarat vandaan kwam die zo goed hun mond konden houden als Lamarat zelf. Hij verbaasde zich er altijd weer over wanneer hij na het douchen zichzelf in de spiegel bekeek, de damp van het oppervlak wegvegend, en hem ineens te binnen schoot: verdomd, dat is waar ook, maar gelijk heb je, spiegeltje aan de wand: wie, o wie is zwijgzamer dan ik ben. Helemaal niemand toch? En op de spiegel schreef hij dan, trots op zijn onvermogen te communiceren met wie dan ook, zijn naam met zijn grote, dikke middelvinger op de opnieuw beslagen spiegel: *L. de Zwijgzame*.

'Klots-klots,' liet Rebekka de Babbelbox (want zo goed als Lamarat kon zwijgen, zo virtuoos zou zij in de hoogzwangere moederbuik al beginnen met kletsen) haar handjes door de buik van haar moeder gaan. Dat het 'klots-klots' deed, was op zich al opmerkelijk maar dat de eenjarige Lamarat, die de buik van zijn *yeme* in het vliegtuig als kussen gebruikte, het 'klotsklots'-gerommel hoorde, was des te opmerkelijker. 'Psst, psst, schreeuwlelijk, vertel eens op: waar gaan we in godsnaam naartoe,' vroeg Rebekka (nog geen zeven maanden) aan haar oudere broertje die sinds het vertrek uit Touarirt aan het krijsen en kraaien was geslagen. En dat terwijl de moeder, vanaf het moment dat ze uit Touarirt vertrokken was en in een taxi was gaan zitten op weg naar een vliegtuig in de woestijn, er alles aan had gedaan (op het pad langs de Suikerberg had ze Lamarat onder de oksels gekieteld, in afwachting van de taxiwagen had ze gekke bekken getrokken, in de taxi zelf het kind zijn geschreeuw de vrije loop gelaten, in de transitruimte van vliegveld Ouididiada met samengeknepen lippen een zuigend geluidje voortgebracht, op het toilet van het vliegveld hem de borst gegeven, in de vliegtuigstoel zich toegelegd op de sport van opgooien en opvangen, een handeling waarvan Lamarat halverwege genoeg kreeg en daarop zijn moeder de melk teruggaf, en bij aankomst: hem rustig gewiegd)

wat een beetje moeder kan doen om haar kind toch maar stil te krijgen, maar tegen het gekrijs hielp geen moedertjelief.

Al schreeuwend en klotsend, Lamarat schreeuwend en Rebekka, die alsmaar contact probeerde te maken met haar broer, klotsend (‘Psst, psst, *boerie*: hier ben ik, ik lig onder je, minkukel, dwaas, hardhorende, luister dan eens, klots-klots.’), traden zij samen met vader en moeder een huis binnen, ergens in het centrum van een stad waarvan Rebekka meteen bij aankomst al rook waar ze was: ‘Ik ruik, ik ruik: gebakken maanzaad, poeh, en niet zo’n klein beetje ook.’ En ze liet haar handen nog eens door het water gaan, maakte zo veel golven om maar de aandacht te trekken van Lamarat die een vaag vermoeden begon te krijgen dat er iets geks aan de hand was; ik bedoel: hij stopte abrupt met krijsen en kraaien en draaide zijn hoofd van links naar rechts, van boven naar beneden om toch maar de herkomst van het geluid te vinden dat hem zo aan het plassen maakte.

Wie er niets van merkte, van het geklots en de aandachttrekkerij van lastige Rebekka, was de vader. Die bracht ze naar hun huis, bracht ze voorgoed thuis. ‘Voilà, dit is van ons, van jullie, van jou, Jamina. Hier is de woonkamer, hier de slaapkamer, maak het je gemakkelijk, de koelkast zit vol en zorg jij dat er vanavond wat te eten is want ik ga werken’, en hij had de deur achter zich dichtgeslagen. Zo, die is weg, dacht Rebekka en klotste nogmaals tegen de buikwand aan voor Lamarat... ‘Hé, ben je daar en hoor je me ook, kleine etterbak?’ Daar zat Lamarat dan, die nog niet eens op eigen benen kon staan, helemaal alleen met een moeder die hield van uitslapen, een vader die pas thuiskwam als de aardappeltjes aan de kook waren en een nog niet nader gedefinieerd wezentje dat ergens diep verscholen tussen moederkoek en navelstreng heen en weer klotste en vergeefse pogingen deed om zijn aandacht te trekken. De weg naar een roemrijke toekomst als mens-erger-je-nietspeler was nu wel definitief de rug toegekeerd en afgeknepen. Er restte hem niets anders dan met zichzelf te spelen; spelletjes die hij speelde zoals toen hij op eigen benen kon staan, eindeloze rondjes – kleine prologen – door het huis te rennen, door de keuken, door de woonkamer en door de glas-in-loodschuifdeuren heen. Spelletjes die hij dag en nacht volhield. En het gekke is, het was juist de vader, hij die de kleine het minst vaak zag, die het het eerst opviel dat de

jongen sinds de aankomst in Nederland veranderd was, niet meer zijn mondje had opengedaan behalve om pap naar binnen te voeren en af en toe een flinke teug lucht die hij niet via de neus kon behappen naar binnen te scheppen.

'Jamina, dat kind, het wil maar niet bij me dagen: gekke geboorte, gekke kromme neus en hij wil niet eens praten: begrijp jij dat nou, Jamina?'

Moeder, de moeder die steeds meer verknocht raakte aan wasmachine en gasoven, vond het anders maar niks: 'Het is een grappenmaker en (terwijl ze dacht: bofkont, voor hetzelfde geld hadden we zijn lijkje aan de honden kunnen voeren) net wat je moeder zei: hij lijkt geboren om het geluk af te dwingen.'

'Verklaar je daarmee dat hij niet meer van krijsen en kraaien wil weten? In Touarirt blèrde hij anders alle inwoners bij elkaar.'

'Tja,' zei de moeder, die vond dat haar man het wel erg in zijn bol begon te krijgen, 'alleen die-van-ons-boven weet wat hier gebeurt en snuffelen in andermans zaken is haram, dus laten we erover ophouden en gaan eten, de aardappelen koken bijna stuk.'

En dat was dat. Ze stond op om de aardappeltjes met artisjok en geitenballen te serveren terwijl Rebekka (ruim zes maanden) het uitgilde: 'Jullie zouden eens moeten weten, ouwelui, dat hij van slag is, totaal van slag en dat dat door mij komt, die rakker wil weten wie die rare klotsgeluidjes maakt, klots-klots.'

Is het waar? Is het mogelijk dat Lamarat echt zo onder de indruk was geraakt van het waterballet van Rebekka dat hij voortaan zijn mond stijf dichthield om geen enkel geluidje aan zijn gehoor te laten ontsnappen?

'Pfff, laat me niet lachen, ik zit al twintig jaartjes met die kippetjes om me heen en laat me je één ding zeggen: van die typetjes, stille waters diepe gronden, heb je er altijd bij. Als je gitaar gaat spelen en, van je heijahopsasa, voor ze in de handen klapt, dan gaan die oogjes open, maar anders blijft het stil hoor, rustig en stil.' De juf van Lamarat was lief en begreep hoe de vork in de steel zat want: 'Wacht maar tot er een meisje in de buurt komt, dan slaat ons Bob Marley'tje – om duistere redenen weigerde de moeder zijn haar te snoeien – helemaal op tilt en die meisjes trouwens ook: het lijkt alsof hij een spelletje met ze speelt, terwijl de

ondeugende opdonder nog niet eens met een normaal polderaccent tot tien kan tellen.'

'Het wordt tijd dat jij naar school toe gaat,' had zijn moeder gezegd. Ze had hem een bruine banaan in de hand gestopt en met de buurjongen meegestuurd. In het klasje van Lamarat zat een tweeling voor wie hij zich uitsloofde op en rond het klimrek. 'Gekkie' noemden ze hem, 'Gekkie' – weer zo'n naam die mensen op het verkeerde spoor zet – als hij ondersteboven met de handen over elkaar en pomodore oren aan het klimrek hing. En als hij even merkte dat die wel genoeg klimrekacties gezien hadden, schakelde hij bliksemsnel over op: rare loopjes, gekke geluiden (van een olifant, van een hond; de ezel was zijn specialiteit) en natuurlijk de tweeling uitdagen tot tikkertje spelen. Hij transformeerde speciaal voor hen in elke gedaante die zij zich wensten; als ze hadden gewild was hij zelfs in een wandtegel veranderd. Vaak, elke dag, elk uur dat hij met de meisjes aan het dollen was, dacht Lamarat: zouden zij het weten van 'klots-klots'? O, god, hoe leg ik ze dat uit, dat er iets in mijn kop zoemt maar ik weet niet wat, hoe maak ik ze dat in hemelsnaam duidelijk? Maar contact maken was voor Lamarat nog moeilijk, moeilijker dan bengelen aan een klimrek, dus liet hij het maar voor wat het was en bleef het soort van gezoem dat hem de wc deed in vluchten, beperkt tot zijn binnenwereld.

Maar je wordt ouder, de oogjes gaan wat meer open en op een gegeven moment gaan de tweelingmeisjes van school af en blijf je achter met jezelf en een stel opdonders die al even stil zijn, die al een even grote bos haar hebben, die al even mooi tot tien kunnen tellen (zo van: ain, twai, drai, vier, vaif...) en die al even snel naar elkaar toe kruipen als op elkaar losgelaten magneetkorrels. Losgelaten magneetkorrels van een magneet die ooit door hun vaders was kapotgeslagen.

Met het kapotslaan van de magneet werd ook het vlies van de zwangerschap gebroken en dreef er een continue stroom 'klots-klots' naar buiten waarin een klein meisje zichtbaar werd. 'Daar is het kleine mensje, weer een nieuwe inwoner van Maanzaad Stad.' Vanaf de dag dat moeder thuiskwam uit het hospitaal dat uitzicht bood op een zwembad, dat ze tegen Lamarat zei: 'En dit is je zusje, geef haar eens een kusje,' was het

voorbij met het ‘klots-klots’ in het hoofd en begon het gezeur aan zijn kop. ‘Poeh, wat ben jij een trut.’ ‘Pas maar op jongen, straks druk ik je oogkassen in.’ Vanaf de dag dat Rebekka binnentrad in huize Minar boterde het niet. Maar aan de andere kant: het leven werd ook wat makkelijker want hij kon nu zijn eitje kwijt bij Rebekka die dan wel deed alsof ze niets wilde weten van al die nonsens en rijmelarijen uit de buitenwereld waarvan ze maar een paar glimpjes had opgevangen, maar ondertussen Lamarat maande om vooral niet op te houden over de zure appeltjes en oude vrouwtjes als zijn adem stokte en hij een eind aan zijn belevenissen wilde gaan breien: ‘Maar wacht eens even monseigneur: je hebt nog niet alles verteld, ga eens verder over die gekke vrouwen.’

Tja, hoe zat het, hij wilde er niet heen, maar je weet, nieuwe vrienden, nieuwe belevenissen, want eenmaal verenigd voelden ze zich sterk, kwamen de tongen los, en ook de handjes, want een van de geliefde bezigheden van het groepje waartoe Lamarat behoorde was op namiddagen zure appeltjes plukken langs de singel met de Houten Appels.

‘Je weet, het is lente, zure appelbomen dragen vruchten, schudden, klimmen of plukken is genoeg voor een handjevol appels, maar Rebekka, waar ik over praten wil: heb jij wel eens gehoord van andermans geloof?’

‘Wat krijgen we nu, andermans geloof, daar moet je met je fikken van afblijven, Ratje, straks draaien ze je poten nog af, maar vertel, wat is er gebeurd met andermans geloof?’

Dan stond Lamarat op: ‘Geloof me of niet,’ en dat zei hij een beetje plechtig, ‘maar vandaag ben ik in aanraking gekomen met andermans geloof.’

‘Zo, zo. Zo klein en zo veel kapsones, je lijkt die gek van ons wel, hoe heet hij ook alweer: Mosa, gosa, losa, ook zo veel prietpraat, maar vertel op, wat weet jij van andermans geloof?’

Lamarat zag aan de ogen van zijn zusje die probeerden boven het ledikantje uit te kijken dat ze te nieuwsgierig aan het worden was, veel te, en die nieuwsgierigheid wilde hij even vasthouden.

‘Nou gewoon, geloof hier, geloof daar, en vandaag heb ik het geloof der christenen ontmoet, of om het sterker te zeggen: het geloof van de

katholieken.’

‘Jij zieke hond, je zit toch niet bij het houtje hè, zeg op, wat is er mis met onze eigen eerlijke Profeet? Nou, wat is er mis met hem?’

Lamarat was zo iemand die nog oprecht boos kon worden om aantijgingen, steken onder water, terzijdes die er niet toe deden: ‘Wat nou overlopen: kerken worden hier aan de overkant verbouwd tot moskee en jij praat over overlopen. Niks daarvan! Trouwens,’ en dit zei hij een beetje stilletjes teruggetrokken, ‘het was een foutje van mij.’

Rebekka begreep er helemaal niets van, dus vroeg ze: ‘Waar ben je dan geweest, jezuïet op sterk water, *korajisch* in de dop?’

Lamarat was in de buurt geweest, een paar straten verder. Op de singel van de Houten Appels en de zure appeltjes werd hij naar de overkant gesleurd: ‘Kom mee, aspirant-magneetje, vandaag brengen we jou in contact met andermans geloof.’

Andermans geloof was vooral oud, het leek wel een eeuwigheid oud. Drie vrouwtjes in een halve boog die tien kleine jongetjes lieten plaatsnemen in elk een eigen zetel. De drie oude vrouwtjes deelden elk een voor een drie boekjes uit en de derde oude vrouw deelde er een extra uit. Lamarat kreeg het vierde en zei daarover tegen zijn zusje: ‘In de mijne stond in het midden een kikker in een poel.’

‘Eén kikker maar, pfoeh, in de kreek van Touarirt zijn wel duizend kikkerkoppen.’

‘Ja, dat zal wel, trouwens, hoe weet jij dat? Maar goed, iedereen had een kikker in zijn boek en de vrouwen sloegen ook een kikker open en toen hadden we dertien kikkers achter en boven elkaar en de middelste grote kikker sleepte een groot vel op een standaard van achter in de kamer naar voren en zei: “Nu, lieve jongens, gaan we zingen”, en dat deden we dan ook, op de maat een-twee-drie-vier van de linker grote kikker en met de vingers op en neer, op en neer van de rechter grote kikker terwijl de middelste kikker de tekst die op het blad geschreven stond van links naar rechts nog eens aanwees en iedereen kwaakte een eind weg...’

‘En toen was het psalmpje afgedraaid en hóé kwam je het kamertje uit: als herboren, zeg eens eerlijk, Ratje.’

‘Nou nee, want ik ben stiekem weggeslopen, het werd me een beetje te Spaans benauwd.’

Gladde Rat, dacht Rebekka en liet hem uitraaskallen over de nonnen en de bekers chocolademelk met een amandelkano, de wijn en het brood, die de twaalf overgebleven kikkers na afloop kregen.

Al snel vielen ook vele andere mensen als een blok voor het geloof en nu kwam, geheel in de lijn der verwachtingen – Rebekka had het Lamarat voorspeld: ‘Let op, morgen zal hij je naar zo’n, je weet wel, zo’n rozenkransenschool sturen’ – vader op een dag thuis met inderdaad in zijn linkerhand een rozenkrans en een extra hard uitgeroepen *salaam moealekoem* en de magische woorden: ‘Dames en heren,’ (hij zei het zoals je het in het café zou uitspreken) ‘het wordt potverdorie tijd voor potverdorie wat islam in dit huis: van nu af aan gaan we een paar dingetjes veranderen.’ Een van die dingen, naast de ophanging van een *lomia*, een bidkalender, en de aanschaf van een dik gebedenboek, was dat Lamarat verplicht werd om koranonderwijs te gaan genieten op de Koranschool.

Het ging om een aantal klasjes dat verborgen, ondergedoken was onder een moskee die ooit, een lange, lange tijd terug, vóór de anticonceptie, de softenonkinderen en het massaontslag van ongelovigen die van de weeromstuit daardoor gelovig werden, een kerk was geweest. De lessen waren op woensdagmiddag, zaterdag en zondag. De vader hoopte dat de meesters van de Koranklas hem zouden doordringen van het besef hoe belangrijk de islam voor hem en de andere klasgenoten was en hem enige soera’s uit de Koran konden bijbrengen. Lamarat (uitgelachen door een kutkind dat zichzelf voorzichtig hardlopen door het huis probeerde aan te leren: ‘Lamarat gaat klappen vreten, Lamarat gaat klappen vreten *ulla pulla*.’ Ze schreeuwde het uit toen hij met krijtbord en krijtje het huis uit verdween voor zijn eerste dag.) kwam terecht in een voor hem volslagen onbekende omgeving.

Nog nooit had hij iemand gezien die mintbladeren in zijn neus stopte – het was de leraar zelf nota bene – en dat wilde Rebekka weer niet geloven: ‘Mintbladeren in z’n neus, ga toch gauw weg man!’ Nooit eerder had hij een klein jongetje gezien met een verschrompelde neus die om de zoveel

tijd – vooral op zondag, wanneer de verveling zijn hoogtepunt naderde – uit pure balorigheid zijn neus grondig schoonmaakte en van de verwijderde korstjes balletjes kneedde. De balletjes bewaarde hij in de lade van de lessenaar, en de rest van de dag bleef hij door zijn neus hijgen totdat er genoeg korsten waren aangekoekt voor een volgend balletje. Aan het einde van de dag verzamelde hij zijn oogst en kneedde die tot een superbal die hij in één worp achteroversloeg (en dat wilde Rebekka weer wel geloven: 'Koud kunstje, niks bijzonders, doe ik zelf ook wel eens.'). Een andere jongen had de goede gewoonte om aan het begin van de les zijn hand tussen trainingsbroek en billen te stoppen en met een vinger grondig door zijn bilnaad te gaan. Die vinger stopte hij dan schijnbaar achteloos onder de neus van enkele medeklasgenoten. Het was sowieso geen al te fris zootje; de ruimte – een klaslokaal van zes bij vijf – werd bevolkt door dertig, veertig en soms zelfs zestig leerlingen, meisjes en jongens, elk aan een kant. Soms moest Lamarat plassen of schijten. Dan vroeg de jongen aan de leraar of hij naar de wc mocht. Het enige woordje Arabisch dat de jongen kende was het woord voor wc: *mirchad*. Meestal mocht dat wel. De wc was boven, bij de ingang van het grote bidlokaal; in dat lokaal konden wel tweeduizend man, had Lamarat zich wel eens laten vertellen. In het toilet kon maar één persoon tegelijk, als je het netjes hield. Eigenlijk ging de jongen alleen naar het toilet als hij hoognodig moest en wist dat hij het niet kon ophouden tot thuis. Misschien deed de jongen gewoon kinderachtig maar hopelijk overtuigen de feiten. Het toilet bestond uit een poepgat gevangen in een witte boord. Een Frans sanitair opgetrokken uit honderd witte tegels om de schijn van hygiëne op te houden. Meestal zaten de tegels van boven tot onderen onder de stront; het was erop geveegd, of opgeklodderd, of opgesmeerd als een ruwe penseelstreek. Soms was er iets mee geschreven als een piece van een onbeholpen graffitikunstenaar. In het toilet lagen wc-rollen opgestapeld in een hoek (Bas van der Heijden, *ƒ* 0,89 voor duizend vel), maar ook tegen het tegelwerk aan gedrukt lagen wc-rollen, met als lijm de schijt van gelovigen in spe die beneden in de vochtige ruimtes klinker na klinker opdreunden, op het moment dat de jongen boven bezig was om snel en zo ongeschonden mogelijk het toilet uit te komen. Om weer naar beneden te gaan, waar de leraar op een

krakkemikkig bord een soera pende die de leerlingen dienden over te schrijven en uit het hoofd te leren. Dat was de lesgang in de lagere klassen, net zoals de leraar de kinderen de rituele wassing aanleerde, en hun leerde bidden. Hij deed met de stok onder zijn zij geklemd voor hoe je naar het noorden moest buigen, hoeveel maal je moest bukken en hoeveel maal je de grond moest kussen. En tot besluit het mooie vingertje dat uit een op de knie rustende gebalde hand priemde en oneindig herhaalde kringetjes draaide (Rebekka bij het horen van die lesgang: 'Is dat alles wat ze jullie onbenullen leren, pffft, wat is dat voor een schooltje!'). De jongen vond het mooi om te zien, had ook zeker goesting om de bidgang van de leraar na te volgen, alleen was er weinig tijd om zelf te oefenen; want het volgende punt op de schoolagenda was de overhoring. Aan het einde van de middag werd er overhoord, en soms werd er ook niet overhoord en heel soms werden er maar een paar mensen overhoord, het hing er helemaal van af hoe het hoofd van de leraar stond. Werd er wel een soera overhoord, dan moesten de kinderen van elke rij opstaan en in een rij achter de leraar gaan staan. Eerst de jongens, dan de meisjes, of soms eerst de jongste meisjes en dan pas de jongens. En soms geen van beiden, naar wens en wil van de meester. Degene die aan de beurt kwam voor het opzeggen van zijn lesje moest dat snel, zuiver en zonder haperen doen. Werd aan een van deze criteria niet voldaan, dan werd de leerling gesommeerd om zijn hand op te houden. En knallen maar. Het stokje dat de gehele dag onder de oksel van de leraar geklemd zat, deed zijn werk op de kinderhanden van de nietsnutten in een straf tempo.

Met die stokken was iets raars aan de hand. Het was niet altijd hout wat de hand sloeg. Soms een dubbele tl-buis, bij elkaar gehouden door een stuk plakband, soms een stok met in het verlengde een tuinslang. Het voornaamste voordeel van de tuinslangstok was zijn reikwijdte. Je kon het uiteinde van de slang zo lang maken als je zelf wilde, en mocht er iemand op de achterste rij zitten, of tegen de muur aan en daardoor niet bereikbaar voor hand of modale stok, dan bood de slang uitkomst. Behendig plakte de slang tegen je nek en het roodgloeiende gif stroomde langzaam langs nekwervels en spaakbeen de rest van je lichaam door. Een zeer nuttig en handig voorwerp dus. Enkele leraren gebruikten een platte plank; volgens

de jongen omdat dat humaner was. De platte plank kwam wel op de hand terecht maar door zijn breedte werd de pijn gelijkmatig over de palm verdeeld en was daardoor draaglijker. Niet iedereen koesterde echter evenveel liefde voor de platte plank omdat je ter compensatie vaak een aantal klappen meer kreeg dan normaal.

Iets over de leraren (Rebekka was het meest gesteld op die verhalen): er was er dus een die met mintbladeren in zijn neus rondliep, tegen de verkoudheid. Er was een leraar die zijn leren jasje tijdens het lesgeven aanhield. Er was een leraar die alleen lesgaf aan zijn zoon die achter in de klas zat en al heen en weer wiegend tegen de lessenaar geklemd hard op weg was om de hele Koran in zijn hoofd te stampen. Wat hem ook lukte. De rest van de klas werd door de meester gekastijd en de zoon mocht naar Saoedi-Arabië.

'Wat daar allemaal op die school van jullie gebeurt,' zei Rebekka als Lamarat uitgepraat was over de moskee, 'ik popel om er zelf eens te gaan kijken.'

'Voor jou geen moskeegang; de man die je zal huwen zal je meer dan genoeg geloof bijbrengen,' zei de vader en hij keek haar met een valse glimlach aan. En Rebekka groeide op met het besef dat ze zich ooit, op een dag, zou moeten verbinden met de een of de ander.

Ook werden de gesprekken die Rebekka met Lamarat voerde minder diepgaand, minder breedsprakig en minder coherent. Op een gegeven moment waren ze weer terug bij af en hoorde Lamarat niets meer dan af en toe 'klots-klots'.

Net zo'n 'klots-klots' als die van de zee. *De zee waar zij had gegeven/haar hart en haar lever*. Waar Rebekka tegen de slapende Mosa fluisterde: 'Van het een komt het ander, weetjewel,' en: 'Alles zal goed komen, ik hou toch van je.' Maar misschien ga ik nu te snel, eerst eens kijken of er wel genoeg stoelen voor de gasten zijn.

Tuinstoelen in de uitverkoop

In de taxi, nog steeds onderweg naar Nadorp, met in zijn hoofd het lijstje van mensen dat hij moest afwerken – Ammoenier de Manke en bazaarneef de Kamelenlamp, zij die zouden kunnen weten waar Mosa zat – zei Lamarat ineens tegen Chalid: 'Problemen hier, problemen straks en problemen daar in het dorp en weet je wat het is met problemen, vergelijk het met een feestmaal op een bruiloft: op een gegeven moment valt het niet meer te behappen.'

Wat is dit voor een verwend type; heeft hij nog meer problemen behalve pratende baby's en koranlessen, vroeg Chalid zich verbaasd af.

'En wat voor problemen mogen dat wel zijn?' vroeg hij.

'Ik maak me zorgen over het probleem van de tuinstoelen,' zei Lamarat en hij lachte, lachte nog een keer en zei: 'Ik ben bang dat die tuinstoelen die mijn vader heeft meegenomen, drieëndertig in totaal, voor de gasten die van op de grond zitten minder goed kunnen eten, op dit moment door hen met huid en haar zijn opgegeten.'

'Verklaar u nader,' zei Chalid geërgerd, 'orakel van Touarirt.'

'Wat ik bedoel is denk ik heel duidelijk: die tuinstoelen die papa heeft meegenomen zijn om eerlijk met je te praten van een inferieure kwaliteit, zwak plastic is het, ik ben erop gaan zitten, en geloof me: bij de eerste zit zakten de poten al een beetje door.'

'Wat kan het je schelen, tuinstoelen, kapot of niet kapot? Waar andere mensen aardappelen zien zie jij bonen, begrijp je me of begrijp je me niet?'

'Weet je wat het is: die tuinstoelen hebben mijn vader een vermogen gekost en het doet pijn, extra pijn, in de bovenbenen, in de kop, en ook oorsuizingen krijg je ervan, om op het moment dat de aanstaande man van je dochter ervandoor is te zien dat ook een deel van je vermogen door zijn poten aan het zakken is, begrijp jij wat ik bedoel of niet?'

Natuurlijk kon Chalid de waarde van die tuinstoelen niet vatten, beste Lamarat, laat je koppiekoppie toch eens draaien. Hoe kon hij nou weten dat je vader stad en land had afgezocht naar tuinstoelen, degelijke, witte,

plastic tuinstoelen waarin hij mensen kon ontvangen – 'Gá zitten, sidi van-wie-ik-zo-veel-hou, met wie ik zo veel heb meegemaakt, die ik, met Gods hulp uiteraard, nog zo veel fijne jaren wens, maar wat vindt u trouwens van mijn tuinstoelen...' – hoe kon Chalid dat nou begrijpen? Dan zou je hem eigenlijk voor een beter begrip de wijk moeten laten zien waar je vandaan kwam toen je naar je landstreekje trok met in de bus drieëndertig tuinstoelen waarvan de eerste onderweg al brak toen je vader, om het stoeltje te testen, onderweg achter een Total-tankstation zo'n veertien kilometer ten zuiden van Dijon, zo'n vierpoot uit de wagen haalde en daar met zijn toch wel forse lichaam bijna op sprong. 'Eens kijken wat voor kwaliteit we hier hebben.' Krak deed de kruk, één poot brak, scheurde in en daarop braken ook de overige drie poten af. 'God hope dat dit een fabrieksfout was en dat het met de rest niet net zo zal lopen.'

Maar het liep met de rest net zo (precies, tijdens de bruiloft: de een na de andere gast ging samen met de stoel door zijn knieën en tegen het einde van de avond zaten alle gasten weer geheel volgens landstreekgebruik op de grond. 'Ha,' riep de opa smalend, 'niemand die kan zondigen tegen de traditie. Nu kunnen jullie weer op je pik gaan zitten.'). En dat kon hij niet weten toen hij zag dat iedereen zijn eigen busje, zijn koninkrijk op wielen vollaadde, van boven tot onderen met tuinstoelen, heel veel tuinstoelen, alles bij elkaar wel duizenden tuinstoelen. 'Het is een goede daad die we stellen; we doen het voor hen die nog op de grond moeten zitten, onze ouders, onze broers en zussen die de kont moeten warmen aan de koude kiezelgrond terwijl wij, hier in Deutschland, moeten toezien hoe onze jeugd verpest wordt door die vele stoelen: ligstoelen, draaistoelen, kantoorstoelen, autostoelen en zelfs bananenbarstoelen. Het is goed dat jullie stoelen meenemen naar het vaderland, goed voor de mensen daar; nooit meer rugpijn, nooit meer hernia's, zalig zullen de armen daar zijn, is dat niet fán-tás-tisch?!' babbelden de tuinstoelverkopers erop los.

En waar kwamen die tuinstoelverkopers ineens vandaan? Net zo plotseling als hun wervingspraatjes die onbeleefd tussen de regels door sprongen. Bijdehante, iets te vlotte, jonge verkopers die op een gegeven moment, toen ze doorkregen dat er goed geld in de lucht hing, overal in woonkamers verstopt, zelfs de deuren langs gingen – 'daar waar een

imperiaal te zien is is je klant'. Ze leerden zich allerlei woordjes aan om een nog vlottere entree te forceren – 'Je moet een buiging maken voor die mensen, dan verloopt de communicatie beter.' Bijvoorbeeld: Lamarat kreeg een jongeman aan de deur – 'Floris-Jan, zeg maar Floor' – die hem toeriep met achter zich een stapeltje tuinstoelen opgesteld: 'Salaam moealeekoem, *keen bak vie dhar!*'

'Wat jij bedoelt is dat ik Arabisch zou moeten begrijpen,' dacht Lamarat hardop, 'maar helaas, dat taaltje van u begrijp ik niet.'

'Ach, zo, dan zeg ik het anders: *ehlel ye sehlel ouid wewesch e mis n tefkecht*' (vrije vertaling uit het Berbers naar het Nederlands: goedendag, haal je vader, zoon van een dikke portie wrok). Berbers, wist Floor, moest je altijd een beetje brutaal, boers bejegenen, anders kwam het niet over.

'Wat wilt u, meneer,' vroeg de vader die door het verwrongen accent naar de voordeur gelokt was.

'Wat ik wil gaat u geen donder aan, maar gelukkig, voor mij en u dan, weet ik heel goed wat ú wilt. Tuinstoelen meneer, tuinstoelen dat is wat ik aanbied en als u wilt kan ik ook voor Van Nelle-koffie en Sim Orange zorgen, maar tuinstoelen zijn het marktsegment waar ik me op dit moment heel consistent op richt.'

'Ja, dank je de koekoek', en Lamarat trok zich van de voordeur terug, liet zijn vader daar achter, die de ene tuinstoel na de andere bekeek en de grappen en grollen van Floris-Jan aanhoorde.

'Zeg maar Floor, dan noem ik jou wel Aboe Bakker, ik mag toch wel jij zeggen? In ieder geval, wat ik te melden heb', en hij trok een tuinstoel naar voren, 'een stoel, enig in zijn soort. De voordelen? U vraagt naar de voordelen van deze stoel boven andere, die van mijn concurrenten. Het verschil is dat ik je begrijp, Ali, ik weet dat je het daar in Marokkalala niet ruim hebt, golfplaten daken en weinig licht door de ramen weetjewel, zo'n soort behuizing impliceert een krappe behuizing, weinig ruimte – ergo, je vindt het toch niet erg dat ik "ergo" zeg? – elke tuinstoel in die omgeving is er eigenlijk een te veel. Maar wees niet bang, door de ergonomische vormgeving van deze krengen zijn ze stukken beter op te ruimen dan die van de concurrent. Deze tuinstoelen zijn gemakkelijk – met een beetje sop en water – schoon te maken, wat een pre is in een omgeving waarin het

zand alle kanten op stuift en huisvrouwen samen met hun dochters elke ochtend de stoep schoonspoelen. Ja, Ali, ik ken mijn pappenheimers. En natuurlijk, waar het allemaal om draait: het zitcomfort! Nou, maakt u zich niet druk, beste Ali, zelfs je wijf met die shoarmareet van haar krijgt in deze honderd procent Hollandse badkuipen alle ruimte en comfort die haar twee gezagsdragers nodig hebben – of zijn ze al tot een samengesmolten? Kom je er nog wel tussen met je pismannetje? Als een prinses op een matras zonder erwt eronder zal ze zich gaan voelen, weetjewel, begrijp je me Ali, of lees je nooit sprookjes. Nou, om er een eind aan te breien, want er zijn meer potentiële kopers op deze aardkloot dan jij alleen: koop je hem of koop je hem niet, beste Ali.'

Vader kocht de tuinstoelen, geheel beduusd en onder de indruk van het gemak waarmee de slimme jongeman met Donald Duck-stropdas en gaatjesschoenen zich 'naar hem toe assimileerde'. Terug in de woonkamer, met de krengen achter zich aan slepend, riep hij zijn vrouw: 'Schat, schat, wat ik nú heb meegemaakt: de perfecte landstreekbewoner is net aan de deur geweest.'

Nooit eerder liepen zo veel tuinstoelenaanprijzers door de gettowijken en was er zo'n vraag naar tuinstoelen als in het jaar waarin het bamboe in de drooggevallen geulen verbrandde. Elk jaar was er wel een bepaald product dat bij de horde vakantiegangers erg in trek was. In het voorgaande jaar was de 'koelkast' een grote hit. Het jaar daarvoor was het het 'fornuis'. Het voorwerp dat nu behoorlijk in trek was was de 'tuinstoel'. Nooit eerder hadden zo veel tuinstoelen zo'n grote verhuizing meegemaakt. Het vaderland van de buseigenaren zou binnen enkele weken overstroomd worden met witte plastic tuinstoelen van Leen Bakker, de Makro of anders wel de talloze rommelmarkten waar de prijs voor een gemiddelde tuinstoel – drie jaar oud, zonder krassen – in de weken voorafgaand aan de grote trek stukken hoger was dan die ooit was geweest. De vraatzucht en koopziekte was zelfs zo groot dat er een tekort aan tuinstoelen dreigde. De mensen in de buurt spraken er schande van. De verkopers in de warenhuizen en tuincentra moesten 'nee' verkopen aan de mensen die nu eens besloten hadden niet op vakantie te gaan maar een nieuwe set tuinstoelen te kopen. De exodus van tuinstoelen die met de poten in de

lucht onder het dekzeil van de imperialen lagen te wachten op vertrek was zelfs zo groot dat de Consumentenbond zich in een artikel afvroeg waar dat heen moest met de tuinstoelen en hoe het nu zat met de burgers die hoognodig om een nieuwe set tuinstoelen verlegen zaten. De bezitters van al die tuinstoelen maakten zich daar niet zo heel erg druk over; het was wel jammer dat ze niet méér stoelen konden meenemen. Maar sinds de problematiek in het achtuurjournaal was besproken had de vader van de zoon alvast een voorzorgsmaatregel genomen. De jongen zou op de vooravond van het vertrek in de auto bivakkeren om te voorkomen dat jaloerse buurtbewoners het dekzeil van het imperiaal zouden trekken om beslag te leggen op de tuinstoelen.

Dus beval de vader de avond voordat ze weggingen Lamarat om in de auto te gaan zitten. Hij zei het tussen neus en lippen door vanuit de keuken terwijl hij met zijn vrouw in conclaaf was over het aanstaande bruidsfeest. Scepsis overheerste bij zowel vader als moeder. Iets ongewoons was dat, wist Lamarat; normaliter waren ze het over welk onderwerp dan ook oneens. Zo was de moeder het er absoluut niet mee eens dat ze in de oranje Mercedes-bus gingen die de vader had aangeschaft. De kleur oranje ergerde haar. En ze voelde dat ze niet gekend was in de aankoop. Nu wás ze ook niet gekend in de aankoop, want de aankoop van de bus betrof een koopje en moest derhalve snel geregeld worden. Te snel om er nog even een vrouw bij te halen. Terwijl de vader hardop in de keuken aan het praten was en toekeek hoe zijn vrouw haar twee hennahanden aan het werk zette door gehaktballetjes te draaien, ze tot kleine golfballetjes te kneden en er een snufje Bretonse gehaktkruiden doorheen te mengen, probeerde Lamarat te bedenken waarom ze zo'n aversie hadden tegen de bruiloft. De vader vond dat de bruidegom het niet kon maken om te trouwen in het dorpje aan de binnenkant van de dij van de Suikerberg. Wie, o wie zou er naar het dorp durven gaan. En met de vinger in de lucht, alsof hij tegen zijn broertje praatte, oreerde de vader met barse, overslaande stem dat het een hele slechte keus was: ten eerste omdat het dorp te ver lag van Nadorp, de grote stad waar het gros van de aanverwanten woonden: zo'n twintig kilometer; ten tweede omdat het dorp niet geschikt was als bruiloftaccommodatie omdat het onbegaanbaar ver weg lag. Moeder depte

het ene balletje na het andere in de olie – hole-in-one, zag Lamarat – en knikte bevestigend, rolde de mouwen van haar jurk op en zei: ‘Wie er uit Nadorp wil komen moet straks met de auto over de kronkelige asfaltweg waar zelfs een ezel zich op verstuikt, langs de hellingen en door het bos. Wie gaat dat doen, niemand toch, alleen een onverlaat.’

‘Zoals wij straks,’ zei de vader, ‘straks zijn wij de enigen die daar in zijn huis lopen te scharrelen en de schijn ophouden dat er iets aan de hand is.’

‘Precies, voor die jongen ga ik niet juichen hoor,’ zei de moeder. Ze hield stil, draaide de stand van de afzuigkap naar drie, toen ze bemerkte dat de geur van olijfolie (El Ouzzania, *f* 9,95, prijswijzigingen voorbehouden, made in Marocco) wel erg ging overheersen in de keuken en zei: ‘Weet je wat ik denk?’

‘Nou Mina,’ zei de vader een beetje plagerig (hij noemde zijn vrouw altijd Mina als ze een beetje voor haar beurt begon te praten).

‘Wat ik denk is dat die broer van jou het in zijn botte kop heeft gehaald om ons een hak te zetten, begrijp je me of begrijp je me niet? Omdat hij weet dat als hij onze dochter trouwt hij voor de rest van zijn akelige rotleventje aan ons gebonden zal zijn, neemt hij een beetje wraak door ons over al die keien en rotsen naar beneden te laten kukelen. Hij wil je niet alleen financieel aftappen maar je ook nog eens lichamelijk een deuk bezorgen en nou moet je niet zeggen dat ik zo’n akelig mens ben, hoor je me.’

De vader had hierop niets te zeggen. Hij had een vork uit de kast gehaald en daarmee in de pan met olie geprikt. Vervolgens trok hij de vork eruit die een bruin balletje gehakt tussen de tanden geklemd hield. De vader propte de bal in zijn mond en sprak met volle mond: ‘Wbat bikma meknd is nbite belnariiek.’

Niet snel daarna, een uur of zes later, vertrokken ze uitgegeten en uitgeslapen naar het land van pief-paf-poef-en-ze-komt.

Wil je ruzie met je familie...

Lamarat hield niet van de bruiloft waar hij aanwezig was, zei hij tegen Chalid. Lamarat hield al helemaal niet van het eten dat werd geserveerd op de bruiloft. Maar dat hij niet van lamskoppen en ingewanden hield was even niet aan de orde, alhoewel hij het wel aan Chalid vertelde.

'Bij twee happen uit zo'n wang zit ik al vol. En vettig dat die kommen met darmen zijn!'

Lamarat hield niet van zijn moeder. Want ze rook smerig als ze rare geurtjes ophad. En Lamarat hield ook niet van zijn zus. Die rook nog smeriger en kon al sinds haar geboorte – vóór haar geboorte – haar mond niet houden. Ze rook naar Chanel 5 gehutseklutst met Anaïs Anaïs van Cacharel en een Chiquita-banaan erdoorheen geprakt.

Lamarat – die nu zijn blik gericht had op de zee die achter de heuvels opdook – wist niets over bruiloften van vroeger, dacht de chauffeur. Over de meissies die wegslopen en hoe hij ze nam, met zijn versnellingspook tussen de lippen van hun opengesneden, opgewarmde perzik, steeds meer versnellend tot ze zeiden met zo'n verschrikkelijk hete stem: 'Doe het maar van achteren dan bewaar je dat ene maar voor later.' Dan lispelde Chalid: 'Jij verdomde trut, God heeft die ingang bewaard voor je stront, niet voor mijn pik,' en trok hem snel zijn broek weer in. 'Jou moet ik niet hebben,' zei hij dan en duwde het meisje weg.

Wat zou hij nog meer kunnen vertellen: de moeder van de bruidegom die bij aankomst van het paar in het huis honing en water liet proeven en drinken. Er was niet zo heel veel te zien. Op de oude vrijsters na die de gehele dag hun vingers rood lieten knallen op een trommel.

De jongen had geen last van zijn vader. Die was aan het schreeuwen met honderd andere mannen en deed zich beter voor dan hij zijn hele leven was geweest, vergat het bier, de wijven en de varkensworsten waarmee hij zich al die tijd had volgepropt, vergat alles op de afwezigheid van zijn broertje de bruidegom na.

De jongen had geen trek in lamsballen. Dit in tegenstelling tot zijn zus, die er die avond zo'n twintig opat. Met brood welteverstaan.

De jongen moest schalen met amandelnootjes heen en weer sluizen van mannen- naar vrouwenvertrek. En pistachenootjes voor zijn zus – ze at er een halve kilo van, dopje na dopje.

De jongen werd gebruikt om kleine kinderen achter het huis te laten urineren tussen de cactussen, het liefdesnestje van zijn vader en moeder.

Lamarat moest kijken wie er van de Suikerberg afkwam. Om de vijf minuten kwam de moeder van Lamarat naar hem toe met een klein kind aan haar hand. Hij stond op een kei bij wijze van uitkijkpost, en tuurde boven de vijgen- en granaatstruiken uit. 'Ik denk niet dat er nog iemand komt, maar blijf nog maar even en als je wil, breng dit kind even naar beneden.' Ze leek de heiligheid van de cactussen vergeten te zijn.

Lamarat zag dat er niemand kwam en moest ook dat aan zijn moeder mededelen. Hij vertelde er niet bij dat niemand van de kinderen een plasje deed.

De jongen werd gebruikt als kapstok voor woorden. Zo moest hij aan zijn oom gaan vertellen dat hij naar het mannenvertrek moest komen om enkele mensen een hand te geven. Onderweg naar zijn oom kreeg hij een kopje thee mee van zijn moeder die heen en weer zeilde over het binnenplein: dan was ze weer vlees aan het opscheppen, dan schepte ze weer op over haar huis in Nadorp. Toen ze het glaasje thee aan haar zoon gaf schepte ze op over de thee die ze gemaakt had. En daarna schepte ze op over haar zoon. 'Een maand te vroeg, dat wel, maar kijk eens, dat zie je toch niet aan hem af,' slingerde ze in zijn richting terwijl de vrouwen die het aanhoorden in luide bewoordingen ontstaken, volgepropt met zegeningen en voorspoed voor Lamarat.

De jongen ging de kamer binnen waar de oom moest zitten; het vertrek waar hij geboren was uit een lui wezen. Hij schrok zich rot. Op onverklaarbare wijze was de oom weg, weg uit het vertrek en nog geen vijf minuten later wist Lamarat dat hij ook weg was uit het huis. 'Begrijp jij dat nou,' vroeg Lamarat aan Chalid, 'ik heb overal gekeken, tussen de cactussen, bij de vijgenbomen, maar niks, als een houdini was hij verdwenen, echt ongelooflijk.'

‘Misschien ging hij tussen de cactussen pissen en zag iedereen hem over het hoofd.’ De jongen zweeg. Alles kan, dacht Chalid en hij nam voorzichtig in zijn twee een flauwe bocht.

Moeder, vader, opa, oma, en zus – lieve zus – en de anderen wisten nog niets. Althans, Lamarat stond buiten op het binnenplein, met het glaasje thee nog in de hand en keek naar de vrouwen en de moeder die niet op konden houden met stinken naar Melilliaarodeur. Ze wisten niet wat er aan de hand was, ze konden niet weten wat er aan de hand was, ze hadden het te druk met babbelen over de bruidegom. Niemand die iets in de gaten had. Lamarat ging weer naar binnen en dronk het glaasje leeg.

Hij ging naar buiten met de bedoeling zijn moeder te vertellen dat de oom weg was. De moeder nam het glas aan. ‘Die had dorst,’ zei ze en legde het glas in de plastic bak met zeepsop, ‘moet hij nog een glas?’ Op die vraag volgde eerst aarzeling, daarna twijfel en ten slotte een ‘nee’. Hij liep naar zijn vader want hij wist dat zijn moeder zou ontploffen als ze van hem zou horen dat hij weg was, ze zou in elkaar storten, haar huid zou alle parfum absorberen en hij was bang dat ze daardoor zou stikken. (Was hij tenminste van de geur af, maar het was niet goed om zo te denken.) Een andere complicatie die zijn onthulling zou geven, als die onthulling via zijn moeder zou gaan, was dat binnen een seconde de vrouwen op het binnenplein op de hoogte zouden zijn. Die zouden opschrikken als een stel geiten voor een slang.

Binnen, in het mannenvertrek, was het vol met mannen met glazen die van hand tot hand en handen die van schaal naar schaal gingen. Aan elk glas bleven enkele theebladeren kleven. Een vlieg maakte zich los van het barstensvolle plafond en begon om een glas heen te ronken. Vliegenvangen, dacht de jongen. Eens, tien jaar terug, had zijn oom hem een truc geleerd. Twee trucs welteverstaan.

De truc van het vliegenvangen. Een glas thee zet je na het leeggedronken te hebben op tafel. Vliegen vliegen daarop af. Vliegen kruipen het glas in. Dan breng je de hand naar het glas en draait vliegensvlug – of liever nog vlugger dan de vlieg – het glas om. Dan heb je je zoveelste vlieg van de dag gevangen.

Op de dag van de bruiloft waren er veel vliegen uitgenodigd. Hij moest heel veel glazen hebben en heel veel handen om die allemaal te kunnen vangen. Een truc die dan misschien wél uitkomst kon bieden was de andere, die van het handjeklappen. Een vlieg in de kamer. Twee handen op de benen. De vlieg gaat op de tafel zitten. Breng je handen een twintigtal centimeter van elkaar boven de vlieg. Breng de handen langzaam naar de vlieg. De vlieg vliegt op en je klapt. Zoals je voor een theaterstuk klapt: met overtuiging. De vlieg moet dan als het goed is dood zijn.

Misschien, dacht de jongen, is het het beste als ik mijn moeder en de rest van de vrouwen vraag of ze hun armen willen ophouden. De geur die daarvan opsteeg, van de natte plekken stomend van de Dior of andere imitatie moest genoeg zijn voor een korte maar krachtige genocide op de kleine ongemakken die overal en nergens rondvlogen.

De jongen vertelde dat van de vliegen en de oksels niet aan de chauffeur. Wel dat hij daarna naar buiten was gegaan, de gang naar zijn vader even uitstellend, achter het muurtje was gaan zitten, boven de cactussen, zich realiserend dat met het verdwijnen van de bruidegom er iets echt goed mis was gegaan.

'Het rare was dat het voelde alsof ik mijn eigen oom was, zijn last droeg, een gevoel dat ik denk ik ook zou hebben als mijn vader ziek zou worden of mijn moeder een gebroken arm zou hebben. Ook dan zou ik, al was het met nog zoveel tegenzin, het gevoel hebben dat ik degene ben die in het ziekbed ligt of een mitella omheeft.'

Daarna was Lamarat met kloppend hart opgestaan en naar het mannenvertrek gegaan. Hij wenkte zijn vader die hij mee naar achteren nam.

En nu speel ik even vadertje die luistert naar zijn grote zoon die in een snelle woordenstroom een telegrammetje produceert en zegt: 'Oom stop is weg stop niet in huis stop dat is zeker stop overal gekeken stop wat moeten we doen stop', en om het de vader nog een keer extra duidelijk te maken, 'OOM IS WEG STOP STOP STOP BEGRIJP JE STOP ME OF STOP NIET.' Maar de vader begreep het niet. Wel kende hij heel veel liedjes uit zijn vrijgezellentijd, waarvan een de mooie titel droeg: 'Wil je ruzie met je familie, trouw met mij'.

Wil je ruzie met je familie,
trouw met mij, trouw met mij.
Wil je ruzie met je familie,
trouw met mij, trouw met mij.

En dat ene bepaalde nummertje zette langzaam in zijn hoofd in en kwam in volle vaart naar buiten toen alle stoppen zich samenvoegden in zijn hoofd en zijn oren rood werden: 'Wat vertel je me nu? Geen grappen hè, laat dit alsjeblieft geen grap zijn want anders... want anders...'

'Niks geen grappen vader, hij is weg, verdwenen, foetsie, pleite, begrijp je me of begrijp je me niet.'

Natuurlijk begreep de vader het, hij begreep het zo goed dat hij zin kreeg om te dansen, dat hij zin kreeg om te zingen:

Wil je ruzie met je familie,
trouw met mij, trouw met mij.
Wil je een crisis in je kop,
laat je dochter trouwen
met die moorkop, met die moorkop.

Vader, die wij nu even zijn, rekende vliegensvlug uit hoe hij het best in een zo kort mogelijke tijd zo veel mogelijk dingen kon doen om te voorkomen dat andere mensen dan hij, zijn zoon en God meer te weten zouden komen dan alleen zij nu wisten.

Wat ga je dan doen, switchen we even over naar het hoofd van de jongen want zijn gedachten zijn ook een beetje vermakelijk, een sinterklaasopvoering houden, met een rinkelbom rond het binnenplein huppelen, of op een krukje staan om landstreekmoppen te tappen? Maar om te begrijpen wat daarna gebeurde moeten we teruggaan naar dertig jaar geleden, toen de vader wegging uit Touarirt, landstreek Iwojen. Naar het moment dat de vader werd vervoerd naar het grensdorpje F. om daar een taxi te pakken naar Nadorp om daar weer een bus te pakken naar vliegveld Ouididiada, naar een vliegmachine die vele mensen naar een land bracht en daarvan weer terugkeerde om hetzelfde te herhalen.

In die taxi zei de taxichauffeur – de iets jongere, maar al met een gebit in staat van verval, Chalid Blik op de Weg – altijd in voor een praatje, tegen de nog prille vader: ‘Dus jij gaat naar Duitsland, hmm.’

‘Deutschland is mooi,’ antwoordde de vader, ‘het is er groen en overal is werk, zelfs als je geen benen hebt weten ze iets voor je te bedenken.’

‘Dus jij gaat naar Duitsland, hm,’ zei de taxichauffeur.

‘Dat is ’m, Deutschland, ze hebben het me beloofd en wie zijn beloften aan mij niet nakomt, die sla ik op zijn bek.’

‘Jij gaat dus naar Deutschland,’ zei de taxichauffeur.

‘Het wordt mijn land, goed land, hard werken, geld verdienen, zegevieren, ik kots van de mens-erger-je-nietspelletjes die ik altijd moet spelen, ik kots van weinig geld verdienen, je kent me toch, ik wil mezelf bewijzen om straks mijn zonen voor dat stomme gedobbel in de cafés te kunnen behoeden.’

‘Jij gaat dus naar Deutschland,’ zei de taxichauffeur.

‘Ik ga naar Deutschland, wij gaan naar Deutschland en ooit zullen mijn kinderen ook naar Deutschland gaan, kijken naar de plekken waar hun vader werkte, de hoogovens, de slagerijen en de torenflats. Ze zullen trots op mij zijn. Ik zal ze daarnaartoe sturen zodat ze niet kunnen vergeten wat ik voor hen heb gedaan.’

‘Jij gaat dus naar Deutschland,’ zei de taxichauffeur voor de laatste maal, eenmaal aangekomen in het grensplaatsje F.

De toen nog jonge vader stapte uit en doorzocht zijn zakken op zoek naar vijf dirham. ‘Wacht even, Chalid, ik had hier ergens een biljetje zitten’, en hij roerde met zijn handen door zijn broekzakken.

Jij gaat dus naar Deutschland, dacht de taxichauffeur, en je weet niet eens waar je geld zit, wat ben je dan voor een stomme hond.

‘Nog even hoor, sidi de taxichauffeur, het is hier ergens, ik kan me nog goed herinneren dat ik het in mijn zak deed, speciaal voor de taxi.’

Uiteindelijk vond de vader het biljetje op een plaats die hij allang vergeten was toen hij zijn zoon aankeek, maar de woorden die de taxichauffeur daarna sprak bleven voor de rest van zijn leven in zijn hoofd gebeiteld: ‘Volgende keer, daarstraks in Deutschland of god weet waar je komen zal, probeer altijd een biljetje bij de hand te hebben, de mensen

zouden kunnen denken dat je zo'n arme sloeber uit een of andere landstreek bent.'

De vader had geknikt, 'Verdomd, wat een goede tip', en de deur dichtgeslagen. De taxichauffeur keerde zijn wagen om richting landstreek maar keek voor vertrek nog een keer uit zijn raam naar de nog jonge vader om hem iets mee te delen.

'Weet je wat, als ik jou was zou ik naar 'Ollanda gaan', en snelde weg.

Dertig jaar na dato leefde de tip van de taxichauffeur weer als een op hol geslagen stuiterbal op; nog nooit had de vader zo'n behoefte aan geld gehad als op dat moment, geld dat er onmiddellijk was, het liefst in zijn broekzak. Hij stak zijn rechterhand in zijn linkerzak en haalde er een biljetje van honderd dirham uit. 'Hier', (dat is bij de hand, dacht Lamarat) en de vader drukte het biljetje van honderd dirham in zijn handen, 'voor de taxi.'

'Wat bedoel je, vader?'

'Wat ik potverdorie nog een grote bek ook bedoel, is dat je je oom gaat zoeken.'

'Waar is hij dan? Waar zou hij kunnen zijn?'

'Kan me niet schelen en waar hij is dat ga je nu als de bliksem zo snel mogelijk uitzoeken. Voor de rest geen praatjes meer maar ga, ga, ga!'

En Lamarat ging en zocht en overwon niets of niemand maar bracht wel zijn oom terug. Dronken lallend en, zo leek het, der dagen zat.

Het was oma die opendeed

Terwijl de oom net door Lamarat is gevonden, wordt het tijd om te verhalen van de tijd die lag tussen de aankomst van Lamarat Minar en zijn familie en de bruiloft zelf. Precies zeven dagen lagen er tussen aankomst en bruiloft, waarvan er vijf in Nadorp werden doorgebracht, op twintig kilometer afstand van het dorp met de Suikerberg, zo'n tien kilometer van het grensplaatsje F., en iets minder dan tien kilometer van de kroonkolonie Melilliaar, waar de familie Minar aangekomen was. Een boot uit een havenstad in het zuiden van Spanje had ze – vader, moeder, jongen en zuslief – in acht uur naar een andere Spaanse havenstad in het noorden van het land gebracht waar zoveel pief-paf-poeftantes vandaan kwamen, en nog steeds komen, pief-paf-poef.

Ze waren in de avond uit de havenstad Escoriaal vertrokken, hadden de nacht doorgebracht in slaapcabines met douches en waren in de ochtend picobello schoon aangekomen. Op de oranje Mercedes 207D-bus na was iedereen zo schoon als mensen maar schoon kunnen zijn. Daarnaast had de moeder van het stel een handdoek uit de boot meegenomen, zoals haar zoon potloden van school had meegenomen, alleen stopte de moeder de handdoek in een Zeeman-tasje. Deze handdoek zou later op de bruiloft nog gebruikt worden om een suikerbrood in te wikkelen. De jongen had niet gezien dat de moeder hem had meegenomen. Wel had hij zijn opa gezien die ze die ochtend opwachtte bij de aanlegplaats van de veerboot, *Transmediterrania* genaamd.

Lamarat zag de opa tussen een dikke rij mensen die achter en voor elkaar stonden te wachten op hun aller geliefdes; hopend en vooral wachtend op verhalen en cadeautjes. Presentjes die je in allerlei vormen kon geven. Sommige familieleden die van herwaarts kwamen brachten boter mee. Om de boter de warme reis door de binnenlanden en langs de kuststroken van respectievelijk Frankrijk en Spanje te doen doorstaan, vulden de bezoekers vijfliteremmertjes met boter die ze bij de boer gekocht hadden (in de polders rond Gouda, Bleiswijk, Berkel of Delft waren

genoeg van die boeren die een aardige grijpstuiver verdienden door zuivelproducten en vee – schapen, soms een illegaal rund – te verhandelen aan die baardige mannen gekleed in opgekleurde C&A-pantalons), en brachten de emmertjes naar de bevriende slager om de hoek die tegen nul en generlei kosten, soms met tegenzin want het neemt toch weer ruimte in beslag, de emmertjes bewaarde in de diepvries tot de dag dat de vakantiegangers gingen vertrekken. Maar ze brachten meer presentjes mee: video's, televisies, fietsen, en – heel populair in de zomer dat de jongen aankwam – tuinstoelen. Meestal gewoon om weg te geven. Maar sommigen maakten er een handeltje van. Dat waren mannen (en overactieve vrouwen) die rommelmarkten, dumpzaken en braderieën afstroopten op zoek naar waar die een aardig prijsje kon opbrengen in het zuiden. Daar werden de spullen dan weer verkocht op de rommelmarkten in de stad. Sommige mensen brachten een wagen mee om achter te laten. De invoerrechten op wagens waren hoog, maar ze deden het desondanks. Een ander bracht geld, en weer anderen brachten hun zoon of dochter en soms zelfs zoon én dochter, om die weg te geven. Het waren familieleden uit de stad die hun kinderen kwamen afhalen.

De vader van de jongen die die ochtend aankwam en uitkeek naar zijn vader, die de jongen allang had gezien, bracht ook iets mee: hij had zich bereid verklaard om de bruiloft te organiseren en te financieren voor zijn kleine broertje.

De wagens kwamen een voor een de tunnel uit en moesten zich in een rij door een cordon van mensen heen wurmen. Om de paar auto's sprong er iemand uit het cordon naar voren. De herkenning was totaal en overdonderend, merkte Lamarat. Soms zette de bestuurder de wagen stil en stapte uit om zijn vader of neef of wat het mocht zijn, te omhelzen, te kussen en dan leek het wel of ze zo iemand het liefst helemaal aflebberden. En er waren er die dat ook werkelijk gedaan zouden hebben als niet een norse Spaanse douanebeambte gebood een einde te maken aan de innige omhelzingen en voort te gaan, want er wachtten nog meer mensen in wagens op mensen zonder wagens.

Toen de wagen van de familie van de jongen van de ijzeren band was af gerold, hadden ze nog geen paar meter afgelegd op het vasteland van

Noord-Afrika of er brak een klein, opa-achtig mannetje door de muur van wachtenden heen en snelde naar ze toe. Hij pakte een stuk van zijn djellaba vast en schoot aan Lamarats kant de wagen in. Uit de nek van de kleine man klonk gelach en hij schoof zich met opvallend gemak naast de jongen. Als je hem zag dan moest je meteen aan een clown denken: twee flaporen, een klein verdroogd kopje en een lach van oor tot oor. Opa, opa, daar zijn we dan eindelijk! Meteen kwamen de tongen los en Lamarat werd overspoeld door een kakofonie van van alles en nog wat, een komen en gaan van woorden en welkomstgroeten. Daartussendoor gaf de opa aanwijzingen hoe en waar te rijden. Ze reden door Melilliaar, passeerden een rotonde, totdat ze niet meer verder konden en gedwongen werden aan te sluiten bij een lange file. In de tussentijd had hij de broodnodige kussen uitgedeeld; ook de jongen kreeg zijn part – opa rook naar lavendelzeep en olijfolie – en hij leek in tien jaar geen steek veranderd te zijn. Precies tien jaar was het dat de jongen voor het laatst in zijn geboorteland was geweest en het leek alsof de opa sinds hun vertrek geen zin had gehad om ouder te worden. Alleen de verticale strepen die zijn gezicht hadden omgeploegd waren nog iets dieper zijn huid in getrokken maar als hij lachte, en dat deed hij vaak, dan trokken die onmiddellijk weg.

'Dat God jullie moge bewaren, goed dat jullie zijn gekomen.'

'Hoe gaat het met jullie?' vroeg Lamarats vader. De woorden van de opa wipten over de neus van Lamarat heen.

'Allemaal goed, oma goed, zus goed, met mij gaat het ook goed.'

'En hoe is het met die bleekneus?'

'Hij was er gisteren, hij zei dat de zee rustig was en vroeg wanneer jullie aankwamen.'

'Is hij in het huis?'

'Nee, hij is weer teruggegaan. Dat doet hij altijd, hij komt eens in de twee weken, doet inkopen, zoekt zijn vrienden op en dan ons, en voor je het weet is de duivel weer verdwenen.

Er moet een aantal zaken naar het dorp gebracht worden, zoon. Een dieselmotor voor het licht, borden, schalen, flessen limonade, en natuurlijk het allerbelangrijkste: schapen kopen en slachten...'

Opa dreunde het lijstje op en was geheid nog een vijftal minuten doorgegaan met het opsommen van allerhande opdrachten als de vader hem niet een beetje oneerbiedig had afgekapt.

'Wat kosten die beesten?'

'Jullie treffen het niet, de krengen zijn duurder geworden.'

'Als ik het niet wist,' klonk het uit de mond van de vader, 'als ik het niet wist.' Wanneer de vader zich ergerde of ergens diep over nadacht – bijvoorbeeld over hoeveel hij zou moeten gaan betalen voor tien schapen – dan maakte hij zijn ogen klein en perste zijn lippen opeen tot zijn gezicht niet meer dan een grimas vertoonde. Hij had een ruw gezicht en leek nog het meest op een uit zijn krachten gegroeide Bert van Sesamstraat op zulke dwarse momenten.

De jongen probeerde te doen alsof het gespreksonderwerp iets betrof wat ook hem boeide. Hij zat tussen de opa en de vader en volgde de woorden van stem naar stem zoals het publiek van een tenniswedstrijd de bal probeert te volgen. Onderwijl krabde hij zich op zijn hoofd, wreef enkele pareltjes zweet weg die zich onopgemerkt op zijn voorhoofd verzameld hadden. Verdomd, het was heet en het leek alsof alleen hij dat doorhad. Misschien kwam dat omdat hij al sinds de aankomst bevangen was door dorst. Met een dorstige blik in de ogen draaide de jongen zich om naar de vader.

Zijn vader was kalende, al een aantal jaar. Misschien was het voorstelbaar dat het haar steeds schaarser zou worden totdat het helemaal weg was en hij haar rond zijn kaak zou gaan kweken. Zou na een jaar operatie 'Baard' getrimd en wel voltooid zijn dan restte hem niets anders dan een rozenkrans aan te schaffen, die te bidden, enkele soera's uit zijn kop te leren en op bedevaart te gaan. Misschien was dat het leven van de vader: zich aanpassen aan de mate van beharing.

De jongen krabde nog eens op zijn eigen hoofd. Aan de houding van de vader kon de jongen zien dat die zich ergerde. Hij had de leiding op zich genomen om de bruiloft in elkaar te zetten, het kapitaal kwam uit zijn zak en eigenlijk móést hij de bruiloft wel zelf bekostigen omdat de hele gebeurtenis om zijn aanwezigheid draaide.

De rij voor de douane werd korter en voor de ogen van de jongen en tussen de woorden van opa door, die bezig was alle familieperikelen op te dissen in handzaam roddelformaat, vormde zich een optocht van bedelende vrouwen met kinderen op de rug en jongemannen die zenuwachtig met kartonnen papiertjes en afgekloven bic-pennen zwaaiden en de auto's af liepen. Het merendeel van de vrouwen was jong en had een kind op de rug, gewikkeld in wat nog het meest leek op een versleten badlaken. In rijen van drie, vier liepen ze de wagens af en hielden de hand op waarbij ze hun collega's vooral indringend aankeken. 'Jij, Fatima, die uit het gouden noorden komt, nee, doe maar niet alsof je me niet ziet want je ziet me wel, jij gaat me toch niet met een lege hand naar de volgende auto sturen? Naar andere wagens waarvan de vrouwen wel iets schenken?' Dat hartverscheurende appèl op haar barmhartigheid werd de meesten van de vrouwen dan te veel en ze reikten de leden van de bedelorde een handje met kleingeld, en sommigen gaven handdoeken die onderweg waren gebruikt. Alles werd aangenomen, het geld werd onder de groene of witte kaftan gestoken en de handdoek, vaak met de vetvlekken van het blikje tonijn er nog aan, ging in een tas. Zo liepen ze de wagens af tot ze bij de Minars aankwamen. 'Je moet ze niks geven,' zei opa toen ze nog enkele auto's van de hunne verwijderd waren. Waarom... dacht de jongen. 'Die vrouwen hebben poppen in hun kleedjes, straks verwisselen ze die armoedige troep die ze omhebben voor nette kaftans.' De woorden van opa maakten weinig indruk op de moeder want zodra ze tot bij haar genaderd waren stak de barmhartige inborst van een moeder een hand uit en gooide hun een handdoek toe uit het raam. Het was een blauwe handdoek (made in China) met een witte band, gekocht in winkelcentrum de Zwart Jan. Lamarat keek zijn moeder neeneeschuddend aan. Ze leek zich te generen voor haar ongebruikelijke gedrag want ze lachte meisjesachtig naar hem terug.

De bonte stoet der bedelaars liep verder de rijen af en werd meteen gevolgd door een kudde jongens in spijkerbroek en viscose overhemd wier handen waren volgestouwd met vellen papier. 'Geef jullie paspoorten eens,' zei de opa. De vader vroeg niets maar overhandigde hem een aantal paspoorten dat de opa aan een jongen gaf die naast het portier wachtte en

zijn ogen op de douanepost had gericht. 'Ze vullen *la fiche* voor je in, het papiertje waarmee je laat zien dat je het land ingaat. Laat ze er maar een invullen dan ben je sneller door de douane heen.' De jongen die de passen aannam zag er niet al te verzorgd uit, ongeschoren, en het eiwit in zijn ogen leek geïnfecteerd, zo rood was het. Natuurlijk, dacht Lamarat, je kon het natuurlijk ook zelf doen, maar met behulp van deze loopjongens kwam je sneller door de douane, voorkwam je oponthoud voor een tiental dirham sleepkosten. Lamarat zag dat hij schreef in snelle, korte halen, het leek Arabisch. Hij gaf het formulier terug en zei dat hij als ze bij de douane waren zou terugkomen. Daarna verstreken er twee uur waarin de dorst van Lamarat groter werd en de file kleiner.

Ze naderden rond het middaguur. Naast de rij met wagens liepen mensen af en aan. Aan de zijkant zag Lamarat een groepje mannen in spijkerbroek op kratjes en omgekeerde emmertjes zitten. Hij dacht eerst dat het een reclamespot was, maar toen de wagen er dichter langsreed, werd het echt. Voor hun voeten of in hun handen hadden ze een blikje of flesje met schuimend plezier. Het was de Amstel die door hun handen vloeide of aan hun voeten lag. Om de tel stond er een op, zette zijn blikje voor zijn voeten, wilde iets zeggen, vergat precies wat en ging weer zitten zodat een ander op kon staan. Uit de autoraampjes keken meer mensen naar hun landgenoten die Bacchus een hand gaven voor de voordeur van hun vaderland. Het leek haast wel een opzettelijke provocatie. Enkele meters verderop zouden ze voor hetzelfde vergrijp misschien een gebroken kaak opgelopen hebben. En wat wilde Lamarat doen? Uit de wagen stappen om zelf mee te kunnen doen in hun spelletje van zitten, opstaan en weer gaan zitten. Het kwam door de dorst. Geen water, dan maar bier; geen bier, dan maar een spelletje, in ieder geval iets om de tijd van wachten te kunnen doden en vergeten. Maar op dat moment maakte hij, de man met de aankomende baard, de handrem los en ze reden de douanepost binnen. Als een duvel uit een doosje was de jongen die de personalia bij zich droeg naast de bus verschenen. Hij commandeerde – niet te geloven! – de vader dat hij met hem mee moest komen naar de douanepost. 'Ik praat wel, hou jij de paspoorten vast en, o ja, neem je portemonnee mee.'

Eenmaal gepingeld en gestempeld sloot de vader zijn portemonnee, liet de handrem dalen en reed het vaderland in.

Hatsekidee, dacht Lamarat, we zijn er. En hoe gaat dat dan: stof, ezels langs de kant en aan de andere kant van de weg vrachtwagens die zich Melilliaar inwurmen. Spitsuur in de landstreek dus iedereen doet pieppieppiep en waarom schiet je niet op, hond, hoer van je moeder, vader van je hoer, heb je dan geen benul van autorijden!

Langs de stilstaande wagens lopen kleine jongens, van het type dat 's avonds mens-erger-je-niet speelt, met in hun handen sloffen sigaretten en ze zingen in koor: 'Casawinstonbest-casawinstonbest-casawinstonbest, drie verschillende soorten sigaretten en meneer u wilt Marlboro wacht even dan haal ik die wel uit het café daar nee ik verdien niks aan u kan ik ook een flesje Sim Orange meenemen of iets anders misschien.' En mensen die niet roken, zonder dorst? Die doen het zonder en praten over ditjes en datjes en praten over vlees en boter en praten over katten en honden. Over niets dus. Zo ook opa en de vader. Bruiloft dit, bruiloft dat, hier houden, daar houden, nee, hij wil toch niet. En de wagen sloeg weer een hoek om. Kwaaie-jongen-gajes-van-de-straat, wat is het héé-éét!

De grote weg op. Hoe lang is nog de weg weg weg. Langs de kant van de weg zag Lamarat jongens op stenen zitten, achter stapels zwarte emmers met cactusvruchten, gele, rode en groene. Geef me een paar dirham en je krijgt de hele emmer. Controleer wel altijd of er onder in de emmer geen bedorven spul is verstopt. Lamarat scheen ervan te houden; althans zijn moeder maakte hem daar attent op. 'Maar pas op voor de cactusnaalden op de vrucht, en voor de naalden vanbinnen, zoon. Geef maar hier, dan schil ik ze wel voor je.' Je kon er de zombie van krijgen. De endeldarm kon verstopt raken; het scheen de ontlasting te bemoeilijken. Destijds, tien jaar terug op het binnenplein, waarschuwde oma altijd als ze Lamarat bezig zag er een stuk of tien, vijftien naar binnen te proppen, door van haar hand een vuist te maken en daarmee te zwaaien. 'Het zijn geen pinda's uit een schaaltje, zoon van me, pas maar op, voor je het weet heb je iets vanbinnen te pakken.'

Iedereen wilde weten hoe het met oma ging. 'Goed,' zei opa, 'met die ouwe Fatma is alles goed.' En zo zwenkten ze de stad in, pratend over

oma's en opa's, ezels en paarden en stenen en zonnestralen. De wagen boog zich rond de ene na de andere straathoek totdat vader zei: 'Tot hier en niet verder. We zijn er.' Wat Lamarat toen voor het eerst zag en vermoedelijk ook voor het laatst was dit:

Het huis dat in de ochtend verscholen lag, met de eerste zonnestralen op het dak, was blauw en aan de overkant liep een jongen stroef over het stoepje alsof hij met secondelijm aan de grond vastgekleefd zat terwijl hij gasflessen naar buiten schoof. Voor de luiken was ijzerwerk aangebracht. Het had twee verdiepingen, zoals Lamarat gezien had op de foto's die de vader op dat moment in zijn hand hield. Een kleine stap voor een aannemer – hoeveel zou die er al in Nadorp neergezet hebben: honderd, duizend, tienduizend? – maar een grote stap voor zijn vader – hoeveel zou hij de aannemer betaald hebben: honderdduizend, een miljoen, honderdmiljoen rekenkundig versnipperde dirhams?

De vader stapte als eerste uit, met achter zich Lamarat, daarachter zuslief en moeder als laatste. Opa was stiekem aan de telling ontsnapt. De ogen, de ruggen en de voeten draaiden van links naar rechts en van boven naar beneden. Zus maakte een demonstratieve schopbeweging, in slow motion – halverwege tussen grond en muur bleef haar voet stil in de lucht hangen en leek te dralen – die met haar rechtervoet tegen de lichtroze muur eindigde. 'Het huis is gebouwd op vijf pijlers,' zei de opa. 'Ik weet het,' zei vader, 'de grond was niet op elke plek hard genoeg.' 'Zoiets is mij ook verteld, ja. Dus nu staat er in het midden van het huis die vijfde pilaar.' 'Dat wist ik,' zei de vader verwonderd, 'wat wil je me daarmee vertellen, pa.' De opa trok zijn djellabaatje nog eens recht en liep naar de ijzeren voordeur. 'Op de een of andere manier is het mozaïekwerk en de verf begonnen af te bladderen; ik zou bij god niet weten hoe het komt.' En met de laatste woorden van opa werd de deur langzaam opengedraaid.

Het was oma die opendeed.

De taxichauffeur knikte.

Het kan beginnen

Dat mooie huis dat er zo voorbeeldig bij ligt in de schaduw, er is iets met dit huis. Bekijk het maar eens goed, van top tot teen. Nu, op dit moment, brokkelt het cement dat alle hoeken en gaten dicht in hoog tempo af. Vocht kruipt door de muren en in het plafond breken steeds meer bliksemschichten door het plamuur, terwijl in de vloer de plavuizen beginnen af te brokkelen. Er dreigt een overstroming van scheuren en breuken.

Maak je niet druk vadertje: neem mensen in dienst, laat de zaak gedicht worden, voordat er niets meer te dichten valt maar van ellende in elkaar zakt. De zaak erodeert, verkruimelt zichzelf in razendsnel tempo. Niemand die er iets aan doet; niemand die er iets aan kan doen. De opa en de oma, doen die wat? Nee, ze slapen dwars door alle stille afbraak heen. De vijfde pilaar in het huis, was dat de eerste die werd opgericht of de laatste? Alleen Mosa weet het, maar de dekverf bladdert er steeds meer en vooral sneller af. De funderingen schijnen niet goed genoeg te zijn aangelegd. Waterleidingen geven koper af, de ingerichte keuken van spaanplaat wordt aangevreten door houtwurm. De familie Minar woont voor een paar weekjes in een huis dat bezig is zichzelf op te vreten en niemand die het is opgevallen. Behalve, behalve één – en opa een heel klein beetje. Mosa, oude dondersteen, waar ben je heen? Ik ben hier, hier ben ik, in het dorpje aan zee; het is hier koel, tweeëntwintig graden en zeebriesjes die over mijn koppie heen tollen. Komen jullie nog? Het huis bedoel je, wat er met het huis gebeurt. Ach, tegen de betonrot is geen kruid gewassen, vooral niet in deze streken, maar wat maakt het uit, rozen verwelken en huizen vergaan maar onze liefde blijft altijd bestaan. En nog iets: ik heb jullie gezien toen jullie aankwamen. Het was nacht, maar vanachter het huis, bij de cactussen zag ik dat bootje aanstomen. Ik wist dat jullie daarin zouden zitten. En opeens herinnerde ik me het geld. Het geld voor het huis, zo veel geld... En ik raak ook af en toe de kluts kwijt en iedereen beheerst de wisseltrucs, zelfs ik beheers ze, juist ik beheers ze. Maar vooruit, er zijn nu even andere

zaken aan de orde. Feest, feest en nog eens feest. Grote vreugde – terwijl Mosa alleen in Touarirt een sigaretje rookte – in het heerlijke huis die avond: ze waren thuisgekomen. 'Ga zitten, ga zitten', en oma had ze de kleine woonkamer in gedreven, naast de keuken. Overal kussens op de vloer en een plastic kleed. Lamarat moest lachen om zijn eigen woorden en zei tegen zijn zusje, die de hele avond lusteloos naar het plafond keek met haar handen in haar schoot, alsof ze door een kogel uit een pistool was geraakt: 'Die oma, wat een lekker wijffie, ik hoef maar naar haar te kijken en ze lacht naar me. En weet je wat het stomme is, die kikkerlach maakt mij weer aan het lachen zodat ik niet eens meer weet waarom ik begon met lachen.'

De taxichauffeur knikte. 'Heb je wel eens van mijn moeder gehoord?' vroeg hij terwijl hij vaart minderde, de heuvels op. 'Mijn moeder is waarzegster.'

'Ach nee, het is niet waar,' zei de jongen, 'wat waarzegt ze dan precies.'

'Nou gewoon, de toekomst, hoe jouw toekomst wordt, onze toekomst, ieders toekomst voor wie er een paar dirham voor overheeft.'

'En hoe gaat dat dan, zo'n toekomst voorspellen?' De jongen was nieuwsgierig geworden, het zou wel met bloed en het offeren van schapen te maken hebben.

'Precies weet ik het ook niet, maar wat ze bij mij deed was enkele stenen uit het cactusveld vissen, die te bakken leggen in een stenen pot gevuld met houtskool – ik moest op een stoel gaan zitten, en me rustig houden – en dan vulde ze een bak met water, rommelde nog wat aan de stenen in de pot, hield de bak water boven mijn hoofd.'

De chauffeur wilde verdergaan, maar de jongen kapte hem af, draaide zich naar hem toe: 'Dat ken ik, dat ken ik, dat hebben ze bij mij ook gedaan de vorige keer dat ik hier was, ze gooien de stenen in de bak en uit de as die naar boven komt drijven kunnen ze dan enkele beleidslijnen voor de toekomst uitzetten.'

'Precies,' zei de chauffeur met een glimlach.

'En hoe zag die toekomst er dan voor jou uit?' vroeg Lamarat. 'Weet jij hoe de toekomst er voor jou uitzag? Al die wijven die met die stenen spelen vertellen je helemaal niks, ze murmelen wat en dat is het.'

‘Ja, dat is zo, veel laten ze niet los. Mijn moeder wou ook niet veel vertellen, behalve dat ze even in mijn wangen kneep...’

...en heel veel zoenen geeft. Het is wel een formaliteit hoor, die begroetingen van familie. Eerst de omhelzingen, de lippen voelen in de nek. Hoeveel kussen dan te geven. Boven of onder de rivieren. Twee, drie, vier, vijf, zes. Wat te zeggen. Laat ze maar praten. Zo deed Rebekka het in ieder geval, heel uitgekookt; nooit weerstand bieden, altijd meebuigen, net als bamboe in de woeste omarming van de wind (het bamboe dat uit de korsten in de grond langs het gezicht van Lamarat vloog). Ze spreidde haar armen naar mijn oma en liet zich meevoeren op dier woordenstroom. ‘Dat God je mag bewaren (een kus), dat God je mag opnemen (tweede kus), dat God je mag behouden (derde kus), dat God je zal beschermen (vierde kus), mijn dochter (vijfde kus), dat God zich over je kinderen zal ontfermen (zesde kus).’ Genoeg dankzeggingen tot in de vierde generatie dus. En zuslief preekte heel leuk mee, door haar lippen te tuiten, te kussen en net te doen alsof ze ook iets van die strekking terugzei. Volgens mij babbelde ze maar wat voor zich uit en zei ze zoiets als: ‘Donald Duck (eerste kus), zat op een kruk (tweede kus), krak zei de kruk (derde kus), weg was Donald Duck (vierde kus).’ De vijfde en zesde kus vulde ze op met een flard tekst van het een of ander duister songfestivalliedje. Oma keerde zich naar de jongen en greep hem bij z’n middel, handen op zijn rug. Lamarat zei helemaal niets maar liet zich gewoon nemen. Als een kapotgeslagen inktvis.

Ze gingen zitten in de woonkamer. Het was een lege kamer met wat dekens en kussens over de grond verspreid. Een beetje kil. ‘Beetje ongezellig,’ zou de buurvrouw in Maanzaad Stad hebben gezegd.

Snel nam de jongen plaats, recht tegenover zijn opa die ineengekruld met de benen vooruitgestoken zat. In een van zijn voeten stond een diepe puntige afdruk. Alsof er met een ijspriem in was geprikt. De harde, geelachtige, dikke massa zat werkelijk overal onder zijn voeten, was als een gezwel uitgezaaid behalve op dat ene punt. Het leek eerder een ster, een puntje met uitlopende krassen die geulen sloegen in de brokken eelt.

Het puntje was een jeugdherinnering, een souvenir van het schoeisel dat hij had gedragen als kleine jongen. In Melilliaar verkochten de Spaanse

schoenmakers een soort sandalen gemaakt van rubberbanden. De stroken rubber werden bij elkaar gehouden door kleine roestige spijkertjes die erin waren geslagen. Als de opa ze aandeed, dan begonnen zijn voeten in combinatie met het rubber en de hitte te zweten. Sommige spijkers waren er niet al te kundig in geslagen – zeg maar gerust onbehouwen erin gemept – zodat ze er half uitstaken. Onderweg naar het dorp, naar het 'Hol van de Wolf', was een zo'n klein luizig spijkertje opgekomen en was zich in zijn voet gaan drukken. Het deed geen pijn, op blote voeten lopen was nog veel erger, vooral als ze cactusvruchten moesten plukken, maar het spijkertje boorde zich door de opperhuid en het bloed begon naar buiten te stromen. Hij liet een spoor achter van dorp tot dorp.

Lamarat bleef ernaar koekeloeren en zijn opa had het te druk met de laatste weerberichten uit Europa. Dat begreep hij wel: de toestand van het weer.

De oma van de jongen kneep even in zijn wangen toen ze de woonkamer van het nieuwe huis binnengingen. Hij voelde de natte vingers zijn vlees ineendrukken. De oorzaak van haar blijheid en de natte vingers was dat de familie gekomen was, na tien jaar, om de bruiloft te vieren. Terwijl Lamarat naast de opa was gaan zitten zei ze, met kwameisjesstem: 'En nu niet krenterig zijn', tegen de vader die opschrok en bars terugkeek waarmee hij zoiets wilde zeggen als: 'Ik ben al volwassen hoor, moeder, je hoeft me niet meer te vertellen wat ik moet doen.' 'Je broer trouwt maar één keer en hij heeft voor een deel je huis gebouwd.' En daarmee was de kous af. Haar manier van doen was nog precies als toen, nog steeds zo'n grote mond. Altijd willen praten. Zo ook met Lamarat. Ze had zich naar hem omgedraaid en kuste hem onder met woorden. Over zijn lengte, dat hij zo gegroeid was, de toestand van het lichaam, dat hij goed moest blijven eten en niet alleen margarine, en dat hij de volgende zou worden die moest gaan trouwen. Lamarat bedacht ineens dat ze dat ook altijd gezegd had: dat trouwen was vele malen aan de orde gekomen tijdens de laatste vakantie. Hij was nog jong, zelfs nog te jong voor een ejaculatie, maar zijn oma praatte al over trouwen en de eerste kwaliteit henna die ze zou gaan produceren, voor hem, de lieve jongen. Misschien, bedacht de jongen nogmaals – hij bedacht wat af – was het beter geweest als ze het toen niet

zo over natte henna en eieren had gehad maar in plaats daarvan een beetje seksuele voorlichting had gegeven. Dat had ze eigenlijk moeten doen; maar misschien was dat gepraat over huwelijk en een mooi meisje wel een verkapte soort seksuele voorlichting. In ieder geval beantwoordde Lamarat destijds de plaagstootjes van zijn oma altijd met veel gelach en gedraai. Dat hij nog helemaal niet aan trouwen dacht en dat hij nooit maar dan ook nooit henna of wat voor goedje dan ook op zijn handen zou laten smeren. Hij was toch geen wijf, hij was zijn zus niet, of zijn moeder of zijn oma die wel bij tijd en wijle onder de vlekjes en stipjes zaten. Oma lachte dan altijd, knikte en holde om nog een eitje voor hem te bakken. In ieder geval, ze deed iets. Het grappige was dat op dat moment in de woonkamer, op het weerwoord van Lamarat ('Ik denk nog niet aan trouwen oma', en hij wilde die overtuiging omkleden met een heleboel verhalen en grapjes) oma naar de vader en de moeder keek en heftig met haar hoofd schudde. 'Wat zegt hij, mijn jongen, ik begrijp er geen sikkepit van.' Vader en moeder lachten ongemakkelijk, als boeren met zweet onder de oksels. Oma draaide zich om naar Lamarat en stelde hem gerust: 'Als de tijd daar is, en die tijd zal heus wel een keer komen, dan zal die tijd er vanzelf voor zorgen dat hij het meisje krijgt dat hij zo graag wil.' Maat ze had zijn woorden niet begrepen. Hij wilde iets heel anders zeggen. Het was alsof iemand met een stanleymes een groot gat in het parket van je ziel sneed en het daarna verbrandde. Lamarat dacht even dat hij de analfabeet van de familie was en dat was hij dan ook op dat moment.

Lamarat stond op toen hij de oma tegen Rebekka hoorde kwebbelen en zag hoe de zus haar lippen tuitte en een Noors songfestivalliedje ging deunen; zij boog mee, overleefde en zou later veel kinderen krijgen, ze tentoonstellen in de woonkamer, wetend van taal noch teken. Lamarat stond op (en daar heb ik nog geen toekomstplaatje bij; kunnen mannen vrouwen krijgen?) en liep de woonkamer uit om de kamers van het huis te inspecteren.

Het waren ruime kamers, afgewerkt met mozaïek en glanzende, donkerbruin geglazuurde tegelarabesken. Lamarat wilde de taxichauffeur vertellen over de douches en de kakkerlakken die pension hielden onder de rand van het Franse toilet; dat hij ze ook aantrof aan het plafond, in de kast

naast de mottenballen, onder het nachtkastje, onder het bed, dat ze overal waren, alsof ze een teken wilden geven. Maar hij werd afgeleid door zijn oma die hij die hele verdere avond had horen babbelen in de grote woonkamer. Het leven van sommige mensen draait om een enkele puist op de bovenlip, andere mensen hebben een bedevaart als richtpunt; voor oma was de enige manier waarmee ze kon laten zien dat ze leefde het gebruik van haar stem. Elk woord dat ze sprak was voor haar een teken van leven en voor de jongen een toenemende pijn in de oren. Ze had het over alles: over de prijs van de eieren, de grootte van de watermeloenen, dat ze zo graag terug wilde naar het dorp... ('Maar,' zei vader elke keer als ze dat bij het middageten – vis met watermeloen en gekookte, kruimelige, vastkokende aardappeltjes in jus opgediend met hete pepers en flessen cola en Fanta Florida – te berde bracht, 'jij wilde toch zo graag hierheen, je leeft hier als een god, wat heb je in het dorp te zoeken, moeder, nee je moet naar me luisteren, het leven daar is niks meer voor jou, en moeder, wie moet er anders dit huis onderhouden, de vloeren en tegels afstoffen en beveiligen voor inbrekers en dieven die stelen? Het is goed dat je hier bent, en het lijkt me nog beter dat je hier nog lang blijft.' Daarmee genoeg gezegd hebbende, nam hij nog een sneetje watermeloen en opa maakte een eind aan het heimweegeleuter van zijn babbelzieke vrouw door 'insjallah' te zeggen als antwoord op de laatste woorden van zoonlief.) En toch bleef ze terug willen naar het dorp; het liefst was ze met haar zoon meegegaan, vlak na de voltooiing van de woning met de vijf pijlers. Lamarat was een jongen die heel veel kon begrijpen, waarom iemand taxichauffeur werd of waarom oma zo'n verlangen had naar haar landstreek, maar waarom de oom zo graag terug wilde naar het dorp was hem een groot enigma.

De voorgaande keer dat ze op vakantie waren, hadden ze die doorgebracht in het dorp. Wie, en dat werden er steeds minder, van Melilliaar kwam moest je door allerlei kleine dorpjes loodsen, over een smalle teerweg die verder kronkelde het bos in en uitkwam aan de andere kant van de kaap. Het dorp lag van de weg af, een vijftal kilometers. Er was geen elektriciteit, stromend water of gas. Als de avond gevallen was en de lege schalen afgewassen en opgeruimd, dan zaten ze op de binnenplaats en

keek Lamarat naar boven en zocht de sterren af. Hij bleef zo lang mogelijk wakker en ging pas slapen als zijn oom ging slapen, om de volgende dag wakker te worden, achter het huis te lopen, tussen de cactussen zijn behoefte te doen met een gladde steen – dat wil zeggen, het was te hopen dat je een gladde steen vond; zonder poep of andere troep – en van achter de cactussen naar de zee te kijken, om te zien hoe die erbij lag, hoe de stemming van de zee was – het liefst kalm, een beetje rimpelig, zoals de huid van een olifant die ook in de ochtend is opgestaan, want dan had zijn oom meer zin om mee te gaan. Binnen stond het ontbijt klaar, een omelet die heel anders smaakte dan hij gewend was en opa zette thee door een grote ketel met water te koken op het vuur, het water in de theepot te gieten en het te mengen met mint en suiker. Zo veel suiker, dat de jongen er elke keer weer van opkeek als hij zag hoeveel het was. Aan zijn scheppen uit de zak leek geen eind te komen, zeven of acht overvolle couscouslepels suiker, maar het was dan toch lekkere suiker.

Het was tijdens die vakantie dat de vader begon te praten over huizen die gebouwd zouden gaan worden in steden. Het zou uiteindelijk een huis in een uit zijn krachten gegroeide stad worden. Maar, vroeg Lamarat zich toen af, daar in de *remrach*, wat moesten ze verwachten van een huis dat gebouwd werd om maar zes weken per jaar bewoond te worden door de bewoners voor wie het bestemd was. Nee, vader had grotere plannen. Straks, wanneer is straks? Is dat de zon of is dat de maan, vader? 'Straks als jullie getrouwd zijn, krijgt ieder een verdieping voor zichzelf. Jij de bovenste en zuslief de onderste samen met haar man.' Hoe hij ze toen aangekeken had, daarbij zuslief ontwijkend, die ochtend op het binnenerf van het huis aan zee, Rebekka en Lamarat... Uit een transistorradio knetterde Midi 1; een Fransman vertelde dat een andere Fransman een Tour-etappe had gewonnen, en dat die Fransman het op een fan-tas-tische manier had gedaan: hoog op de pedalen, als een op hol geslagen haantje de Pyreneeën door, in een machtig tempo omhoog, wat een verwoestende kracht die zich daar op de flanken van wie weet welke berg manifesteerde! Daarna volgde het nieuws in het vulgata van de landstreek. En de oom had gezegd: 'Een voorstel, beste broer, en je weet wat ik zal gaan zeggen: ik wil wel jullie huis gaan bewaken tegen inbrekers, en

daarnaast zal ik alle cheques die binnenkomen verzilveren, cement ervan kopen, bakstenen weetjewel, van alles zal ik voor je doen, broer, als je me daarna tenminste kan helpen met iets... iets wat ook mij vooruithelpt...' Maar verder dan dat cruciale punt, voorbij die nieuwsgierig makende puntjes, gingen zijn zinnen niet. Dat ene doen? Wát doen? Wilde hij ook een kamer in het huis? Lamarat begreep het niet.

Wie hem heel goed begreep was zijn broer. Alsof hij op die woorden gewacht had, rees hij van zijn kussen op en zei: 'Maak je niet ongerust, broer, ik zorg wel voor iets, maak je niet te ongerust.' Eigenlijk, en waarom kom ik daar nu pas achter, want zo makkelijk te bedenken is het: eigenlijk was dat het begin van de bruiloft. Hij leverde de dienst van opzichter en de vader zou hem als tegenprestatie overzetten naar Europa met als roeispaan een vrouw.

Een ordinaire deal dus maar het kwam de bouw van het huis wel ten goede. Nog nooit had een Marokkaan uit de landstreek zo hard voor zijn broer gewerkt als hij. De oom trok met de aankomst van de eerste cheque naar de stad, ging in een tentje slapen naast de krater die in de grond was geslagen, naast de afgegraven grond die plaats had gemaakt voor de pijlers van het huis, vijf in totaal. Toen de bouw van het huis dat transformeerde van skelet tot kasteel vorderde, ging hij in het huis slapen, onder een houten afdakje. We staan op een keerpunt wist de oom wanneer hij naar het huis keek: in dit stadium kun je er zowel een huis als een moskee, bazaar of gevangenis van maken. Alleen heb je voor het ene idee wat meer cement nodig dan voor het andere.

Maar niet alleen het huis groeide, meer cement, meer bakstenen en meer loon naar werk, maar ook de gedachte dat hij binnen niet al te lange tijd met háár daar zou zijn.

Hij zag haar voor het eerst in het jaar voor de bruiloft, het jaar dat het huis werd opgeleverd. De ouders kwamen er speciaal voor over; de vader die aan de hand meegesleurd werd om het toekomstige huis van de oom te bewonderen, keek de oom strak aan. 'Ze moet misschien aan je wennen, begrijp je wat ik bedoel broertje, achttien is ze nu en volgend jaar zal ze negentien zijn als-hij-van-boven-het-wil, dus pas maar op, want je weet: ik doe je een gunst. Al dat gehaast ook van jou, begrijp je me of niet? Als je

eens wist hoeveel nachten ze heeft gehuild, weken achtereen maar nu is het over. Ze is nog niet helemaal klaar voor jou, probeer een beetje aardig te zijn, begrijp je me of niet.'

Natuurlijk begreep de oom dat en hij liep met haar een paar blokjes in de buurt en probeerde langzaamaan zijn lootje te laten spreken, groeien, ontluiken om daarna zijn lootje uit de loterij rond te draaien in een loterij met aan elk lot een ijsje, een kusje en een gouden kettinkje vergezeld van een omhelzing totdat ze niets anders kon uitbrengen dan: 'Ja, maar ik wil wel zelfstandig blijven. Ja, maar je moet me met respect behandelen. Ja, maar hoe weet ik dat je niet een beetje jokt. Ja, je hebt mooie blauwe ogen, niemand heeft hier blauwe ogen. Ik wil het aanzien, ik wil het proberen, ik zou je zo veel willen zeggen waarover ik denk, ik geloof dat het wel goed komt, ik heb gehuild weetjewel, het zal wel lukken weetjewel, laten we het proberen.' En uiteindelijk driemaal zucht zucht zucht kalmeerde ze helemaal, draaide hij zijn lootje nog een keer om en zei zij op een onbewolkte middag in het stadspark van Melilliaar, arm in arm lopend tussen grasdoornen: 'Ik wil eigenlijk best wel met je trouwen, en dan in Touarirt in plaats van in Nadorp. Waarom niet, tuurlijk is het goed.'

Het gaat maar door

Het meisje stemde toe en de oom was gelukkig, de familie was gelukkig en het huis leek door al dat geluk nog mooier te zijn geworden – terwijl de ene na de andere blauwgeglazuurde tegel langzaam maar onvermijdelijk begon los te laten. Maar zoals het daar staat op de hoek, in de slagschaduw van de zon, zou je niet zeggen dat er enige sprake van verval was. Lamarat voelde zich goed toen hij het huis zag staan. *In Nadorp staat een huis tralala lalalie*, zong hij. En een huis betekende voor zijn vader alles tralala-lalala. Dat wist Lamarat, dat zag Lamarat aan het hoofd van de vader die door het huis was gelopen en elk stukje aanraakte alsof hij, alsof hij, verdomd ik kan het niet anders zeggen: alsof hij een heilig iets aanraakte. Hij boog naar de pilaren, ging met zijn neus door de keukenkastjes, rook eraan, voelde aan de wc-brillen, klikte honderd-en-een keer achter elkaar met het lichtschakelaartje. Hij ging weer naar buiten, voor de derde keer die dag, liep van hoek naar hoek, ging door zijn knieën, bekeek de rechterkant vanuit breedbekkikkerperspectief, woelde met zijn vingers door de kiezels op het pad. Liet de kiezels in zijn hand rollen, voelde met zijn rechterhand aan de spijlen. Gooide de kiezels weer over de straat uit. Bolle ogen, dunne lach en vooral veel kijken. De pendule die jarenlang onafgebroken in een dode hoek van zijn achterhoofd had staan tikken, was bij deze aanblik blijkbaar op slag verdwenen. De pendule had daar constant staan tikken: werken voor het huis, slapen in het huis, tekeergaan met het huis, betalen voor het huis, en dan van het huis af werken, schieten op de wereld vanuit het huis, op bedevaart gaan vanuit het huis, je kinderen met kinderen ontvangen in het huis en uiteindelijk het huis verwisselen voor een groter huis...

Gedane huizen nemen nu eenmaal geen keer en aan de ramen, de kleur – lichtblauw – van het huis en de krullerige lijnen in de gevels was te zien dat hij zeker niet te veel huis op zijn vork had genomen. Het staat zoals gezegd: als een huis. Maar wat was het toch dat Lamarat er niet in wonen wilde?

Ze hadden na een week het huis verlaten voor de trek naar Iwojen, voor de bruiloft, en toen bekeek Lamarat het huis nog eens en nog eens – hè, shit, het ligt niet aan mij, het ligt aan het huis, maar wát is het? – Lamarat had niet door wat zijn vader al jarenlang op hem over probeerde te brengen: het zou het huis worden waarin de jongen zijn bruiloft mocht gaan vieren; een mogelijkheid die de oom aan zich voorbij had laten gaan.

Wie eenmaal binnen is komt nooit meer buiten, wie eenmaal buiten is wordt vanbinnen afgeschoten.

Toen de bruidegom uit Touarirt vertrok omdat hij zo graag bij zijn wáre liefje wilde zijn, een meisje van de straat, met een nagelvijltje in haar handtas, haar goodbye en tot gauw wilde kussen, haar zeggen dat ze, ondanks dat ze een jeweetwel was, best wel leuk en lief en af en toe ook nors was en waarom wilde ze pas na acht maanden zoenen, had hij een taxi aangehouden. Toen hij was ingestapt – 'Hé, Chalid Blik op de Weg, hoe gaat het met jou?' – was het eerste wat hij vroeg na het handenschudden en sigaretten uitdelen, hoe lang ze elkaar nu al kenden. Chalid had het op zijn vingers nageteld, een hand, nog een hand en nog een hand plus een wijsvinger: bij elkaar zestien jaar. 'Het is toch wat,' had de bruidegom gezegd en hield toen stil, keek uit het raam, naar het landschap dat voorbijglooide. De bruidegom had het raampje opengedraaid (met zijn tanden want de hendel van het raampje was kapot en er was geen baco in de buurt), zijn arm naar buiten geslagen – sigaret in de aanslag – en tegen de chauffeur gezegd dat ze elkaar wel erg lang kenden. 'Van kindsaf bijna, toch?'

De chauffeur knikte, schakelde en reed in de richting van het bos dat voor ze lag.

Toen ze het bos binnenreden, overal naaldbomen – 'het geeft zo'n lekkere geur,' vonden de mensen van buiten – was de bruidegom begonnen over de jeugd die ze samen hadden beleefd en doorgemaakt. 'Kun je je nog herinneren toen we bij elkaar in de klas kwamen op de buurtschool, dat weet je toch nog, vlak bij de waterbron van de Spanjaarden. Herinner je je nog dat er een meisje voor ons zat, drie banken verder, ja die, Mimoena van kromme Azeboch, met die hoofddoek die ze op moest van haar ouders,

maar zodra ze achter de heuvels van het huis was, ging die af, en met reden: mooi haar had ze, vanaf de wortel glanzend als vers niervet… Heb jij daarna ooit nog mooier haar gezien, zeg het maar eerlijk, *¿compadre…?*' (Soms bedacht de bruidegom namen voor zijn vrienden, ter plekke, zonder enige aanleiding.) 'Ik was zo blij als ze er weer was: haar haar, haar álles was perfect… maar toch mocht ik haar niet…'

'O,' had de chauffeur gezegd, 'hoe dat zo ineens?'

'Mijn ontdekking dateert ook nog maar van kort geleden; ik ben erachter gekomen dat eigenlijk geen enkel meisje me boeit. Totaal niet.'

'Raar,' zei de compadre. Hij had wel meer willen zeggen en vragen maar de weg vroeg om aandacht. In het bos hielden zich zeven haarspeldbochten schuil. Achter elke haarspeldbocht kon een toekomst schuilen die eruitziet als de binnenkant van een volle pens, op andermans ruit gekwakt. Om zulke akelige toestanden te vermijden moest de volgende procedure gevolgd worden:

1. Vijftig meter voor de bocht vaart minderen (ervaren taxichauffeurs hielden het bij zo'n dertig à vijfentwintig meter, maar de chauffeur geloofde niet in zoiets als ervarenheid en hield het op vijftig);
2. Tien meter voor de bocht claxonneren (minimaal drie keer);
3. In een sukkelgangetje de bocht door;
4. Bocht uit, vaart meerderen, behalve als er nog een bocht komt.

'Weet je,' zei de bruidegom toen ze eenmaal de bochten gepasseerd hadden, 'al die meisjes die we samen hebben bekeken, waaronder ook de meisjes die hun bombots kwamen vullen bij de bron, de meisjes die bij ons in de klas hebben gezeten, de meisjes die we uit de landstreek kennen, de meisjes die we op bruiloften in de landstreek hebben afgewerkt, al die meisjes waarvan ik altijd zei dat ik verliefd op ze was geworden, dat ik mijn leven voor hen zou geven, de meisjes van Melilliaar, die paar gekken in Nadorp en die vele paren die ik nu als de wiedeweerga probeer te vergeten, die ik door mijn hersens laat opvreten, al die meisjes flitsten een paar dagen geleden door mijn hoofd, toen ik een beetje aan het rondscharrelen was op het binnenplein. Het was een naar gevoel om die gezichten weer te zien,

het waren er te veel weet je, dat weet jij toch ook, zo veel meisjes als ik heb gehad?'

Die opmerking kon de chauffeur niet anders dan beamen. De aanstaande bruidegom had er zeker veel gehad. Natuurlijk nooit genoeg – waarom bestierden sultans anders een harem – maar toch net genoeg om met een zekere onverholen trots op terug te kijken. Vooral de bruiloften in de landstreek brachten een schat aan meisjes op. Soms reed de chauffeur zomaar wat door de landstreek en dan, heel soms, was het alsof hij al die liefjes van de bruiloften weer tegenkwam, bij de opgetrokken muur van het huis van haar man rondhangend, op weg naar een kruidenierszaak, of op weg naar een bron. Al die meisjes die hij op de bruiloften had versierd, door met zijn ogen en heupen te lonken, kwam hij tegen in de hoedanigheid van vrouw, soms met kinderen maar in ieder geval in het bezit van een eigen ezel en een stel bombots. Die meisjes waren het die naar een bruiloft kwamen met hun moeder en, terwijl de vaders binnen de rozenkrans baden, op de binnenplaats zaten te kijken hoe de henna werd klaargemaakt om op de handen van bruid en bruidegom te smeren. (De handen werden daarna tegen de muur van de bruidskamer gedrukt.) Maar nog meer dan naar die verrichtingen keken de meisjes naar de jongens die een voor een de binnenplaats op- en afliepen op zoek naar lekkers. En er was ze nog zo gezegd, zelfs door de bruidegom zelf, dat ze vooral buiten moesten blijven: daar waar de muziek was, daar was hun plek.

'En wat was nu het leuke van die meisjes,' schaterde Mosa, 'later in de avond, als bruid en bruidegom hun handen vol henna op de muur aan het drukken waren, liepen de meisjes van de moeders weg, die het te druk hadden met joelen en gebedjes prevelen, om samen met ons achter het bruidshuis te gaan flikflooien.' De bruidegom lachte. 'Maar toen ik over dat binnenplein liep, een beetje met mezelf aan het flikflooien was, herinnerde ik me al die dijen van de meisjes waar ik mijn lid tussen gedrukt had. En ik moest ervan kotsen. Begrijp je?'

Ze waren nog zo'n vijf kilometer van het grensplaatsje F. verwijderd. De chauffeur schakelde naar zijn drie en nam de eerste van de vier heuvels die tussen het bos en de grensplaats lagen. Jij klootzak, dacht Chalid, juist een taxichauffeur zou je niet snappen.

De aanstaande bruidegom had zijn handen achter op de stoel gelegd.
‘Goede bekleding.’
‘Mercedes, hè,’ zei de chauffeur.
‘Kom je nog wel eens bij Lolita?’ vroeg Mosa ondeugend.
‘Nee, Mosa, ik kom daar al een hele tijd niet meer.’
‘Mooi, heel mooi, maar je zou eens moeten weten, nu we het toch over Lolita hebben: gisternacht zat ik op de binnenplaats en probeerde de hoeveelheid borsten te tellen die ik daar gevoeld heb. Ze waren allemaal stuk voor stuk van mij. Hoeveel borsten heb ik wel niet gevoeld, tel eens mee, Chalid, honderd, tweehonderd, misschien wel honderdduizend. Begrijp je wat ik bedoel of niet: niet te tellen zo veel borsten als ik tussen mijn handen heb laten kantelen. En deed het pijn, nee natuurlijk niet, het was goed om te voelen, om een man te zijn. Maar die trucjes van toen, hoe lang hou je ze vol, begrijp je me of begrijp je me niet, sidi compadre Chalid? Straks heb ik maar één vrouw. Na vanavond zal ik maar één paar hebben om mijn handen de kost te geven. Hoe zal dat zijn, zal het me niet verdrietig maken? Nou zeg eens wat, Chalid, jij weet toch overal zo goed een bijpassend antwoordje op, een geruststelling waarmee ik tenminste verder slapen kan, of niet soms, beste Chalid, ben je ook te veel verknocht aan Lolita?’
Wat de chauffeur wel heel goed van zichzelf begreep was dat hij nooit meer een voet zou zetten in bar Lolita, in Melilliaar vlak bij het stadspark, te bezichtigen voor iedereen met lef tussen de benen, vlak bij de telefooncellen waarvandaan de oom zijn meisje – ‘I love you baby en hier in Melilliaar regent het gelukkig niet’ – zo goed mogelijk te woord probeerde te staan als ze hem vroeg hoe lang nog, hoe lang nog, baby? Dat verschilt. Eerst was het een jaar, toen nog maar acht maanden, toen zes, toen vijf en toen steeds minder, vier, drie, twee, een niks noppes niente, tot ziens en doe de groeten aan die gekke Lamarat van je. De oom gooide de hoorn dat jaar zo’n achttien à twintig keer op de haak en van die mogelijkheid – hij was toch in de buurt – maakte hij dan ook maar meteen gebruik om te biecht te gaan in bar Lolita.
Bar Lolita was een café van vijf bij vijf of drie bij drie of zeven bij zeven, Chalid wist het niet precies, soms was het café voor hem maar één vrouw

groot. Maar wat hij wel wist was dat Lolita een bar was met tien maal tien soorten flessen langs de wanden uitgestald, waar men prijzen vroeg voor de drank en het meisje waar je vier keer een week voor moest werken. En dat allemaal voor een paar minuten – geef het maar toe Mosa, langer dan dat kon jij het niet inhouden – neukelen.

Chalid neukelde niet meer in Lolita, omdat er iets was gebeurd dat hem te zeer had afgeschrikt om zich er nog lekker te voelen. En daar was de chauffeur eerlijk in. Dat zijn ervaringen waar je door je vrienden om wordt uitgelachen – 'Wat krijgen we nou, ben je flikker of zoiets geworden, je moet goed begrijpen dat die wijven allemaal zo zijn' – iets wat je het liefst zou overslaan, maar die dingen gebeuren omdat ze moeten gebeuren, als je begrijpt wat ik bedoel. 'En,' schoot Chalid dan wel eens uit zijn slof, in het café waar de manke toen allang uit verdwenen was, 'waarom zou ik naar jullie moeten luisteren, als je haar eenmaal hebt gezien zoals ze echt is, dan had je het liefst gewild dat je kloten ervan afvielen.'

'Wat had je die dag gerookt man, je hallucineert, je bent ziek, dwaas, wie zal het zeggen. Trouwens wat ben je nu eigenlijk? Je bent maar een ordinaire taxichauffeur. Niemand hoeft je te geloven.'

Het zou elk normaal mens storen, zo'n belediging, maar Chalid leek het niet te horen, keek strak voor zich uit en ging onverstoorbaar verder: 'Als jullie haar hadden gezien, ach nee, jullie kennen haar zelf. Hoeveel zijn er niet over haar heen gegaan, met haar mooie oorbellen, gladde wenkbrauwen, lange wimpers en die rode lippen, zo goed gewoon, en natuurlijk: dronken zijn ze nog mooier, begrijpen jullie me of niet. Heineken vinden ze niet lekker nee, geef ze Amstel en het liefst wijn want dat is fijn, hahaha, laat me niet lachen, sinds wanneer hebben vrouwen smaak! Behalve als ze meedrinken natuurlijk, dan moet je eens horen hoe goed ze alles kunnen zien. Ik heb met haar gedanst op dat liedje dat gaat van: *je bent zo mooi als een zonnebloem dus ik vraag je: waarom neem je nou mij*. Ze nam me mee naar hotel Lolita, niet ver van bar Lolita. Tien minuten lopen, een minuut om duizend peseta te betalen, en twee minuten om de kamer in te komen. Vijf minuten heb ik met haar geknuffeld. Je moet zo'n vrouw toch ook het idee geven dat je het met haar doet, anders is er helemaal geen kunst aan. In twee minuten waren we uitgekleed,

enzovoorts, enzovoorts. We gingen op bed liggen, ik voelde me alsof er een engeltje aan mijn pik trok. Het enige wat ik nog nodig had was die duivelin die voor mijn ogen van muur tot muur waggelde. "Schiet op," maande ik haar, "ik dreun vanbinnen."

En toen, geloof het of niet, ontvouwde zich de fata morgana. De duivelin kleedde zich uit en strook na strook werd haar ware gedaante aan me prijsgegeven. Ze trok te veel zaken uit die ze niet uit had moeten trekken. En ik weet zeker, als de manke hier was geweest, zou hij hebben gezegd: "Dat krijg je nou als je al je dromen wilt waarmaken, soms mik je goed en soms mik je totaal fout jongen, waarmee ik maar zeggen wil: die hele foute gooi met die hele foute dobbelstenen produceerde een hele foute openbaring, eigen schuld dikke bult ulla pulla." Maar jullie zeggen niks, want jullie zijn nog jong, god behoede jullie voor mijn ontluistering.

Eerst gingen haar jurk, haar roze truitje, haar behaatje en slipje uit. Daarna ontdeed ze zich van haar nepnageltjes. Geen probleem; ik bleef rustig, lichtekooien dragen altijd valse nagels, anders zijn het geen lichtekooien. Toen poetste ze haar dikke laag rode lipstick af met een watje dat ze uit haar handtasje viste. Toen verwijderde ze met duim en wijsvinger haar valse wimpers van linker- en rechteroog. Toen haar oorbellen, toen haar hoge hakken, toen wat mascara rond haar neus, en toen, ten slotte haar pruik. Toen, en nu stop ik ermee want anders trek ik haar hart eruit, op dat moment wou ze haar kunstgebit uit gaan nemen – ze pakte een glas van het kastje en begon, in de richting van de badkamer lopend, aan haar tanden te frunniken. Begrijpen jullie nu wat ik wil zeggen jongens: ik ben bekeerd, bekeerd tot de eenzaamheid.'

De chauffeur had het verhaal ook aan zijn beste vriend verteld. Die had het aangehoord maar er niet naar gehandeld, sterker nog, het leek alsof hij daarna het aantal bezoeken aan de meisjes van Melilliaar alleen maar verhoogde. Want Mosa was iemand die verslaafd was aan sprookjes; zo iemand die ze in andere regionen een idealist zouden noemen.

Hij was er zo een die dacht dat een kut naar honing smaakte. Tot de dag dat hij, hij was achttien, in bar Lolita zijn zoveelste meisje aan de haak had geslagen en later op de avond om het uit te proberen zo'n natte pruik tegen zijn lippen had gedrukt. Het ideaal waar hij gehoopt had zich aan te

kunnen laven en in rond te kunnen gonzen als een bij rond een honingraat, werd met een druk van twee dijen naar sprookjesland geholpen.

Later zou de bruidegom hem om hetgeen gebeurd was hebben uitgelachen. Maar de bruidegom was er nog altijd van overtuigd dat er ergens op aarde een vrouw rondliep die de smaak had van boter versmolten met honing op een laag vuurtje, een kostje dat zijn moeder wel eens voor hem had klaargemaakt.

Het was daarom extra saillant dat de bruidegom nog geen jaar voordat hij van zijn bruiloft vluchtte naar de chauffeur was gekomen om hem te vertellen dat hij haar had gevonden, dat hij het meisje had ontmoet in Nadorp. 'We zijn in het stadspark van Melilliaar wezen wandelen; daar pakte ze mijn arm, en zo hebben we gelopen, arm in arm: alsof we filmsterren waren.' Toen hij die dag van de eerste ontmoeting was teruggekomen, had hij bij het overstappen in F. net zo lang gewacht tot zijn vriend de taxichauffeur er was. Hij was hem om de nek gevlogen – wat krijgen we nou, dacht de chauffeur – en had hem in zijn oor gefluisterd dat hij verliefd was. 'Ze ís het gewoon, weetjewel, zij gaat mij redden uit deze negorij.'

Mosa was iemand die zijn gevoelens over zijn persoonlijk leed niet onder stoelen of banken stak. Hij vertelde dat ze uit Maanzaad Stad (!) kwam – dat was het eerste wat hij zei – en dat ze mooi was als een gouden armband, sterker nog, ze was zo mooi als een van de diamanten in de etalages van de juweliers die een paar honderd meter ten westen van het centrum van Nadorp een hele winkelstraat van tweehonderd meter voor zichzelf alleen hadden. En in die straat zou hij een gouden ketting, een kroon en oorbellen voor zijn meissie gaan kopen. Zo'n koperkleurige band die je om je middel moest binden ter waarde van tien miljoen Marokkaanse frank, armbanden van elk een miljoen frank en een setje oorbellen met diamantjes van een half miljoen frank per stuk. De chauffeur had gelachen en bedacht dat Mosa geen cent te makken had. Had er een kerk in de streek gestaan, dan zouden ze Mosa een kerkrat hebben genoemd. Maar geld was toch niet belangrijk? Dat hij van haar hield, met zowel zijn gehele

hart als lever en milt, dat hij haar zou beminnen gelijk een boer zijn stuk grond beplant met uien. Nog nooit was Mosa in zo'n blijde, verwachtingsvolle stemming geweest. 'Ze viel op me omdat ik eruitzag als iemand uit het noorden.' Dat was waar; hij was blank en niet zo'n klein beetje ook. Niet voor niets noemden ze hem de 'Worm van de Moskee', niet zozeer omdat hij de moskee nooit binnenging maar eerder omdat hij niet genoeg pigment in zijn lijf had om bruin te worden. Mosa had om die reden als een van de weinigen in de streek geen enkele band met de zee. Hij kwam er alleen als het moest, bijvoorbeeld toen het neefje uit het noorden kwam, een vettig jongetje dat elke dag koste wat kost de zee wilde bezoeken. Mosa had dan wel de eindeloze hellingen met hem afgeklommen, over het zeezand gelopen, zelfs eventjes zijn teentjes in het water gedoopt op het moment dat de neef al uit de kleren was, maar de zee zelf, *die had nog nooit ook maar een droppel zweet van zijn lichaam gedronken*. Liever bleef hij onder een grote rots in de slagschaduw verscholen staan, luisterend naar een transistor die nieuws bracht en muziek van Oum Kalsoum uit Egypte. Mosa, de knappe jongeman die gezegend was met het uiterlijk van een *aromi*, een westerling, kwam dan ook als enige door de Spaanse douanepost voor Melilliaar zonder dat hij zijn identiteitskaart hoefde te laten zien.

Iloveyoubeer

Hij is terug en meegenomen naar het dorpje aan zee. Welkom, welkom en de hoogste lof en eer voor hem die de gevluchte bruidegom bij zijn kladden pakte en terugbracht naar zijn geboortegrond.

‘Waar ik hem gevonden heb? Ik zat hem op de hielen bij het hotel. Hij ging het hotel binnen en ik, ik ben voor de deur blijven staan. Er kwam een man langs die vroeg of ik het voor mille peseta wilde doen. Ik heb nee gezegd en gewacht tot hij naar buiten kwam. Maar hij ging weer terug naar bar Lolita en kwam pas naar buiten toen hij buiten werd gezet, met een giechellach, slappe armen en een eendenpas. Toen pas heb ik ingegrepen en gezegd: “Beste oom, vandaag is het grote feest weetjewel, trouwen weetjewel, straks ook naar de vleespotten weetjewel... Ga je nu alsjeblieft mee?” De man was zo dronken dat het leek alsof hij als een blinde geleid werd door een blindengeleidehond. En onderweg zei hij de hele tijd achter elkaar “Iloveyoubeer, Iloveyoubeer” en niet zomaar maar met hele hoge, giechelende tonen en hele lage in driekwartsmaat: “I-loveyou-beer, I-loveyou-beer...” en zo stonden we daar te wachten op een taxi die ons alsjeblieft zo snel mogelijk terug zou brengen.’

Met het heerschap op zijn rug kwam hij door de douane, het tastbare bewijs dat zijn zoektocht iets had opgeleverd. Wie hem als eerste de douanepost uit zag komen was Chalid die in de luwte zat van een dun, dor boompje, zonder bladeren, zonder leven. Was hij dat, die daar een sigaretje rookte, een Marlboro in zijn linkerhand en zijn rechterhandje dik ingepakt in een zwachtel die meer leek op roze wc-papier? (In de landstreek wordt wc-papier verkocht in de kleine winkels langs de kant van de weg. De rollen heten El Hilal; er is ook een vrouwengroep die El Hilal heet: berbermuziek te koop op videobanden.) De thermometer in de wagen van Chalid wees op dat moment twintig graden aan. En dat was een hele verbetering ten opzichte van de helse temperatuur waarin Lamarat naar F. was gereden.

De jongen die van boven tot beneden zweetdruppels huppelsprongen voelde maken, ging in de wagen zitten en trok de deur dicht die in eerste instantie niet sluiten wou. ‘Wacht even,’ zei Chalid. De chauffeur van de Mercedes 208D uit 1978, peukte zijn sigaret onder een andere taxi die stond te wachten op de laatste mensen uit de kroonkolonie. De huizen rond de grensplaats, tegen de heuvels en langs de weg naar Nadorp hadden hun rolluiken gesloten. Op het muurtje naast de taxistandplaats zaten enkele donkere mannen, Nigerianen vermoedelijk. (Of het waren Gambianen, Ghanezen, mensen die net als de inwoners van de landstreek, en in het bijzonder de taxichauffeur, erg veel van lamskoppen houden; ze maken er soep van. Iraniërs zijn er ook gek op, die hebben ze het liefst met de ogen er nog in.) De negers zaten in tuinstoelen. Ze hadden grote koppen in hun handen waaruit allerlei puntige botten staken, overgoten met een bloedrode saus – *semoule de blé dur*, ‘tarwegriesmeel fijn’, gemengd met bouillon. Met hun vingers pakten ze een stukje lamskop en ze kloven de botten af, zogen de hersens uit en aten het kopvlees op. Ze waren al de hele avond bezig met eten. Lamarat had de mannen zien zitten schransen op het moment dat hij vanuit de douanepost aan kwam lopen. Hij herkende de botten en het gepeuter en gekluif van de mannen meteen als een worsteling met lamskop. Zijn moeder had hem wel eens een halfje lamskop voorgezet; zoet en machtig smaakte het. En wie lamskoppen eet zou daarbij meteen moeten denken aan de koningin van Nederland. Voor haar had Lamarat ooit een keer tweehonderd lamskoppen doormidden gekliefd. Dat wist de koningin dan wel niet, dat hij zich zo had afgemat, maar Lamarat wel.

Het kwam zo: van de vele rijke dagen die zijn leven telde had hij er een in een slagerij gewerkt. Goed, ik geef het toe, het vond plaats in een droom, maar hoe verklaren wij dat Lamarat bezweet wakker werd met kramp in de bovenarmen, een bonkend hoofd alsof het doormidden gekliefd was en het idee dat hij ontslag had genomen? In de droom duurde een dag tien uur, van acht uur ’s ochtends tot zes uur ’s avonds, en geen secondenlange minuut meer. Op de een of andere ongelukkige wijze had Lamarat in die droom net de meest intensieve dag getroffen. ‘Pak aan,’ zei zijn werkgever, een dikke man met roos op de schouders, een vette

hangsnor als van een pooier en de armen van een gorilla, en gooide hem de ene na de andere zak met koppen in de handen. Waar ben ik, dacht Lamarat, o ja, ik weet het weer, niks aan de hand: het is Maanzaad Stad-Centrum en overal lopen donkere mensen langs de ramen naar binnen te spieken op zoek naar lekkers om in de semoule de blé dur te stoppen. Maar dat kon absoluut niet kloppen want buiten was het ten eerste niet koud maar bloedheet, bijna zo heet als in de taxi van Chalid, en ten tweede was de straat vergeven van de blanken, echte blanken die uit het noorden van het land waren gehaald om in de droom van Lamarat aanwezig te zijn. 'Goed en hard werken want er staan allemaal negers buiten die willen weten wat je aan het doen bent, begrijp je wat ik bedoel of niet,' hakte de slager op hem in, terwijl aan het aantal zakken dat hij in zijn armen geduwd kreeg werkelijk geen einde kwam. De zakken stonden tegen de witte tegels met zwarte voegen gestapeld, wel twee meter hoog, en Lamarat aapte de eigenaar na, stilletjes voor zich uit: '...begrijp je wat ik bedoel of niet, begrijp je wat ik bedoel of niet...'

Maar het was geen droom; er was een derde persoon in de winkel om dat te bewijzen, en alle zwarte blanken buiten kenden hem maar al te goed: hij heette Druppelmans. Deze meneer werkte in opdracht van de Koningin der Nederlanden, Hare Majesteit enzovoorts, en er kwam echt geen einde aan de droom van woorden die zich over de hoofden van de Chinezen buiten uitstortte. (Zo druk was het: zeker een miljard.) En sommigen van de Chinezen floepten de zaak binnen en vroegen om een aangiftebiljet inkomstenbelasting. 'Hoe vaak,' schreeuwde de baas dan als antwoord, 'heb ik niet gezegd dat wij hier niet aan dat soort misselijke trucs meedoen, dat zijn grappen van de staat, een verschrikkelijke staat die ons geen stuivertje laat om even in de broekzak te kunnen voelen, zo van: kijk mij eens geld hebben. Begrijp je wat ik bedoel, ping-pong, tik-tak, hier valt niks te halen. Donder op en ga nieuwjaar vieren, potverdorie! Het is hartje zomer en jullie vieren het jaar van het vetgemeste kistkalf, ongelooflijk! Waarom eten jullie geen lamskoppen?' 'Baas,' vroeg Lamarat in werkelijkheid, 'waarom verkoopt u alleen lamskoppen? Waarom geen wiener schnitzels, kabeljauw, mercurochroom of voor mijn part aangiftebiljetten inkomstenbelasting; ik bedoel, waarom alleen deze bloederige massa?' 'Jij onchristelijke hond', de

slager greep nog een zak en lispelde de woorden met een bek vol spuug, zo veel dat de jongen het van zijn wang moest afvegen met het uiteinde van zijn mouw, 'begrijp je dan niks, wat is het toch met die klotejeugd van tegenwoordig, jullie wassen jullie billen niet, vreten gemalen kattenpootjes en kunnen niet eens begrijpen waarom ik zo graag lamskoppen aan de koningin slijt.' 'Je moet niet zo tegen me praten,' zei Lamarat, maar dat zei hij zo zachtjes dat alleen de blanken buiten het hoorden die als reactie – een aanmoediging – daarop kei- en keihard begonnen te klappen, zo hard dat er enkele medestanders in de straten zwart aanliepen en in een hoek moesten gaan zitten om op verhaal te komen. Maar dit verhaal, een stomme droom, gaat gewoon verder: 'Luister jochie, de verklaring is simpel: deze koppen zijn het enige wat die enzovoorts enzovoorts dame hier eet: lamskoppen, elke dag worden er honderd aan haar geserveerd. Haar man schijnt ook een groot liefhebber te zijn, maar het is niet goed om zo te praten. Wat zij doet is geen eten, het is genieten. En uitgerekend wij, potverdriedubbeltjes, zijn uitgekozen tot hofleverancier van haar keukentje. Voor de rest van mijn leven zit ik als een roestige spijker die maar niet barsten wil vast aan haar willekeur; wat kan het haar schelen dat ik stinkend als een schaap naar huis ga, zodat zelfs mijn vrouw me lammetje noemt.' 'Weet je wat jij moet doen,' zei Lamarat, 'jij moet stómme mensen halen, uit het publiek daarbuiten, om dit werk voor je te doen. Zo werkt het toch al honderdmiljoen jaar, ik bedoel: vlees wordt niet gaar, dus bedenk je vuur; er worden te veel mensen geboren, dus gooi je ze in het vuur; er wordt te veel vuur gemaakt dus open je een slagerij. Dat is het: breng die mensen hiernaartoe die dit werk voor je kunnen doen.' De slager werd almaar moedelozer van het overdreven gebazel van Lamarat. Terwijl hij de koppen een voor een op het hakblok legde zodat Lamarat ze kon doorklieven: 'Gebakken hersens in knoflook, uien en een ietsepietsje basilicum; het standaardrecept, ze is er dol op,' diende hij Lamarat van repliek, tot driemaal toe. 'Luister nou, jongen: de mensen daarbuiten willen niet ruiken als schapen, ze eten liever varkensvlees, en weet je wat ze dan zeggen: dat het goedkoper is en je er een dikkere jus van krijgt. Die mensen buiten worden heel goed betaald voor hetgeen ze doen.' 'Wat doen ze dan?' vroeg Lamarat. 'Krantenkoppen maken, de een na de ander,

krantenkoppen tikken, wikken en wegen, schoppen en schaven, naaien en het ijs breken, allerhande sprookjes bedenken. Kijk.' En hij rukte zijn uniform open. Wat Lamarat daar te zien kreeg? Een dikke buik met daarop getatoeëerd in verschrikkelijke gotische letters waarvan de uiteinden alle kanten op sprongen: MELK IS GOED VOOR ELK. 'Dit was een tiental jaren geleden een dikke krantenkop. Waanzin is het, maar zij verdienen daar goed geld mee. En weet je wat het gekke is: het slaat over op andere landen en het slaat vooral aan bij mensen die dat soort werk absoluut niet zouden moeten doen, taxichauffeurs bijvoorbeeld.' En hij rochelde over een opengespleten lamskop die hij daarop weer de plastic tas in stopte. 'Voor het sausje weetjewel, begrijp je me of begrijp je me niet.'

Dromen, wat zijn dromen? Instincten, een verkeerde bloedsomloop, een aardig mannetje met een zakje volgestopt met korreltjes die in je ogen worden gestrooid met de bedoeling je een lekker avontuur binnen te lokken.

Wie zal het zeggen, sprak Lamarat tot zichzelf in zijn droom, *zakdoekje leggen, twee paar sloffen heb ik aangedaan, een van stof en een van leer, hier leg ik mijn zakdoekje neer*. Het klopt: twee paar, nog veel meer paar, hier leg ik mijn zakdoekje neer en wat krijg je: rennen, tikken en na het applaus ga je naar huis. Over en sluiten. (Maar in zijn droom bleef Lamarat maar voortrennen want waar was het zakdoekje, waar was hij gebleven, waar was iedereen?)

'Nu stil zijn, doorhakken en geen grote mensen lastigvallen en zo.' Daar had hij wel gelijk in want de eerste dag al zo veel praatjes hebben is heel verkeerd. Op dat moment stroomden buiten de straten leeg, recht evenredig aan het tempo dat de zakken van de slager vol raakten met lamskoppen. Er leek geen eind aan de stroom koppen te komen. Dit is nou wat ze noemen onbegonnen werk, dacht Lamarat en hij draaide zich nog een keer om in zijn bed. De botten vlogen als de scherven van een tot ontploffing gebrachte fragmentatiebom in het rond bij elke klap met de bijl, en lieten krassen op het tegelwerk na, bloed kroop langs de koppen, doordrenkte het hakblok, stolde op de handen van Lamarat, kroop onder zijn nagels en kwakte op de grond. Maar het was voor een verheven doel: hij deed het voor de koningin. 'Morgen heeft ze gasten en serveert ze

koppen,' vertelde meneer Druppelmans aan de jongen terwijl hij het ene na het andere hoofd opblies. 'Alweer,' zei de slager, 'houdt ze niet van zoiets als bijvoorbeeld vitaminedrankjes of cashewnoten, dat is toch veel lekkerder als afwisseling en je weet toch wat de mensen zeggen: eenzijdig eten verslapt het lichaam.' Met die vrolijke woorden overhandigde de slager de koppen, plus de rekening voor Hare Majesteit die ze nooit te zien zou krijgen omdat de man die kwam afrekenen het bonnetje meteen na verlating van de winkel tot een propje maakte en in de goot gooide. 'Dag,' zei de slager, 'tot ziens en doe haar de groeten en eet smakelijk weetjewel, ik weet nooit zo goed wat te zeggen.' Na deze meneer kwamen er enkele Nigerianen die om eenzelfde portie vroegen: enkele koppen. De slager verkocht ze nee, en terwijl Lamarat het gestolde bloed van zijn handen afkrabde, besloot hij er de brui aan te geven. Hij trok zijn schort uit en zei tegen de baas dat hij naar een ander uit kon gaan kijken. En precies daar, op dat punt, op het moment van ontslag, klokslag zes uur trok Lamarat de deur van de droom achter zich dicht en werd wakker.

In de slagerij die hij had verlaten hadden twee tuinstoelen gestaan. In een nis bij het café zat het merendeel van de mensen in tuinstoelen. Voor de deur zaten mannen uit het grensdorpje F. een kop thee, koffie of fris weg te werken; ook in tuinstoelen. De chauffeur dronk er ook wel eens iets. De laatste tijd zelfs vaker omdat de krakkemikkige houten en ijzeren stoeltjes (made in Algeria) waren vervangen door tuinstoelen. In die tuinstoelen zaten donkere mannen die van ver gekomen waren om te kunnen oversteken naar landen waar ze het beroep van verkoper zouden gaan uitoefenen. Ze zouden zichzelf daar in die landen gaan verkopen als gebruikswaar: als asbestverwijderaar, als riemenverkoper op braderieën, als verkoper van damesondergoed, partijen trainingspakken en sloffen sigaretten (Casawinstonbest) uit Tsjechië, als etalagepop, achter glas gezet om met knikkers tegen het raam te gooien – tong uit de mond en likken maar – als danser, als tasjesdief, als knuppelverkoper, als portier, als van alles en nog wat (behalve natuurlijk als krantenkoppenmaker). De chauffeur van de Mercedes Benz 208D (import uit België) kende het verhaal van de man die zijn landstreek van poppenhuizen en bukshag verliet om ergens anders alleen te zijn, maar helaas, wie trof hij daar aan:

zijn spiegelbeeld als punaiseverkoper, in het bezit van een speciaal soort gympen, een speciaal soort hoofd en overal een poppenhuis, van professie krakelingenverkoper. En er was een hele grote groep mensen die een hele grote landstreek vol poppenhuizen verliet om ergens anders punaises en pannenkoeken te kunnen verkopen. Punaises opdat ze mensen van dienst konden zijn en pannenkoeken omdat leuke meisjes juist daar altijd zo van hielden, pannenkoeken met slagroom. Precies, dacht Chalid Blik op de Weg: Mosa (die in de wagen een boer liet en daarachteraan zei: 'I love you beer') is er ook zo een: op weg naar het geluk, op weg naar een dozijn meisjes. Waarom zou Mohammed naar de berg gaan, als de berg ook naar Mohammed kan komen? Belastingvrij en handzaam verpakt. En toch en toch, als je om je heen kijkt zie je: schotels en rolluiken, Pepsi-Cola-reclames en maxirokken zonder riem die langs marktkraampjes lopen, ILIKEYOU-smeersels en in plaats van stokbrood met tonijn een chocoladeijsje. Niks nieuws onder de zon.

Ik begrijp die mensen niet, wist Chalid, ik begrijp die mensen niet die huis en haard verlaten om ergens anders... dezelfde te blijven.

Lamarat met zijn oom tegen zijn zij geplakt, wuifde naar Chalid hoe-heet-hij-ook-al-weer.

Een opfrisser: mijn naam is Chalid en ik kom van boven aan jullie dorp, boven aan de toppen van de heuvels waar de grond rood is, en jij, overspelige jongen van Iwojen, kom jij niet van beneden, van de grond waar het water vloeit, waar alles zo groen is? Waar het water niet komen kan, liggen daar niet versleten autobanden en lege blikjes gistkorrels met een bakker die een homp brood op een plank uit de oven haalt erop afgedrukt? Ligt dat soort rommel er niet, in die dalen waar de erosie de hete lucht opeet? Er ligt daar zelfs nog meer troep, zoals gescheurde bombots en kapotte pannen. Jij, jongen van het noorden, komt uit de streek waar de grond voor de mensen zorgt; waarom ben je weggegaan? Ik ken je vader, je hoeft niet te zeggen: 'Ik was het niet die weg wilde.' Je hoeft het niet over al die roem te hebben die je hebt gemist. Je vader kon ook erg goed mens-erger-je-niet spelen; op zijn kleine stukje grond, daar beneden in het dal, tussen de bron en de granaatappelbomen, met druiven,

aardappelen en uien speelde hij mens-erger-je-niet. Uien en druiven kun je met brood eten – brood dat je vaders moeder maakte van gistkorrels uit blik. Aardappelen moesten gekookt worden, gebakken in Kristal-olijfolie. Bij de aardappelen kon je soms vlees eten. Soms, want vlees was duur en niet altijd verkrijgbaar. Boven bij de rode aarde, langs de asfaltweg naar F., was een slager die de dampende runderlever tegen opbod verkocht. En je vader kwam daar wel eens langs, als hij uitgegeten en -gescheten was, na zijn moskeegang. Die moskee langs de snelweg ja, niet ver van de hoefsmid. Jullie dorpje had ook een moskee, wist je dat, maar daar ging je vader niet heen. Wat ik wel weet is dat je moeder je daar een keer heen bracht. Hoe jong je was? Een jaartje of drie. Om boze geesten en angst voor de rest van je mensenleven lang te verjagen had ze je ingesmeerd met de melk van een witte plant met geel stuifmeel. Die jonge vrouw heeft je daarna de verlaten moskee binnengebracht, en je in de bidruimte je eerste gebed laten verrichten. Ongelooflijk, zo hard als je huilde. Toen draaide de jonge vrouw de deur open en nam je mee naar buiten. En nu sta je voor me, twintig jaren oud, en wil je terug naar het dorp, ben je teleurgesteld in je eigen streek. Op de negers op de bankjes en in de cafés na was er niemand in F. die de taxichauffeur kon horen denken. Hij liep naar het portier en sloeg die dicht. 'Zo, die zit dicht!' De taxichauffeur wou met Lamarat praten over zijn oom, een oom die hij gevonden had. Een oom die de wagen in was gepropt, met zijn vinger naar zijn mond wees en ogenblikkelijk in slaap viel.

Luid snurkend en met een duim in zijn mond zat hij op de bank. Je had geen kind aan hem en Chalid Blik op de Weg vroeg: 'Waar heb je hem vandaan gehaald? In Melilliaar, maar Melilliaar is groot, waar in Melilliaar precies? Probeer het beter uit te leggen.'

Maar wat moest hij dan vertellen? Dat hij naar Melilliaar was gegaan; naar een bepaalde plek, een plek waar hij werd omgeven door bomen en grasperkjes (hard gras, kei- en keihard, groene uitsteeksels waarmee je een lamskop doormidden zou kunnen klieven, waarmee je een koningin gelukkig zou kunnen maken: zonder splinters, mooi egaal gehakt). Nog iets verder moest Lamarat volgens de instructies lopen. ('Het is achter het stadspark, en het stadspark ligt aan het plein van de Spanjaarden. Loop het

park door, dan kom je vanzelf bij een kleine kiosk, zo een waar ze snoep, Marlboro's en ijs verkopen, en voilà, daar zul je hem vinden, gewoon...' had de puistenkop gezegd terwijl hij zijn glaasje had leeggedronken.) De oom kwam uit het café, 'LOLITA' stond er in gedoofde neonletters boven, Lo-li-ta, nooit zal de jongen die uitgedoofde letters vergeten. (Toen hij later in de bus zat, met Mosa die met zijn wijsvinger in zijn zij prikte en dan giechelend de andere kant op keek, wist hij niet meer waar die letters voor stonden; ze klotsten heen en weer in zijn hoofd, zes letters, waarvan er twee hetzelfde waren.) Wat de jongen niet vergat was de vrouw die de oom vasthield, een Lolita-meisje – en dat vond Lamarat minder gewoon.

'Chatischa, Chatischa!' wilde Lamarat uitroepen toen hij haar zag en de handen, zijn handen, met dikke vingers van het harken in de uienveldjes van de landstreek, handen die zich ergens bevonden halverwege een mollig lichaam en – hopelijk voor de oom – een toegeeflijke ziel, daar waar leven gemaakt en geboren wordt; of net iets erboven, wat maakte het uit. En toen bedacht de jongen, vliegensvlug: als dat een Lolita-café is en zij een Lolita-vrouw, dan zijn ze vast op weg naar een Lolita-hotel om een potje te gaan loliten.

Maar, manneke, waarom zeide gij dan niet tegen de Lolita-oom en zijn attribuut: stop, in naam van de liefde, en ga terug naar je aanstaande vrouw. Waarom ben je hem niet voor de voeten gesprongen om hem te weerhouden van de verderfelijke en onchristelijke weg die hij wilde gaan. Tja, dacht Lamarat, tja, dat alles heb ik niet gedaan. Ik hield me stil, bleef staan. Eigenlijk had ik moeten doen wat de bazaarjongen had gezegd tijdens mijn tocht door Melilliaar: 'Mocht je hem in het café vinden, kijk hem aan, als een trieste hond die op zijn portie blikvoer wacht en zeg dat hij naar huis moet komen of zoiets – zeg het wel zo dat niemand je hoort, hoor, anders weet straks iedereen daar wat voor verschrikkelijk gezichtsverlies je vader en je familie oplopen – als het goed is zal hij zeker meegaan.' 'En als het niet goed is, als hij niets van me wil weten? Wat dan, o, alwetende neef die zichzelf verrijkt door pluizige kaftans en stinkende portemonnees te verkopen?' 'Dan,' antwoordde het orakel van Nadorp, 'dan zitten jij, je pappie en dat meissie goed in de stront. Ga nu en laat me met rust.' En Lamarat was gegaan en had niet overwonnen – 'Terwijl dat zo be-lang-rijk is, goddomme, waarom

heb je dat niet door jongen, dat dat het enige is wat telt: winst of verlies, met wie of wat maakt helemaal niks uit,' zou de manke hebben gezegd – en hij zat met zijn kont op en neer te stuiteren in de stoel van de wagen op weg naar Iwojen, alsof hij ook werkelijk met zijn reet in een overdosis stront op en neer wiebelde. En door zijn hoofd spookten zinnen als:

Je had iets moeten zeggen, iets. Hij is vast en zeker jeweetwel gaan doen... Nu hij niet komt, nu je hem hebt laten gaan, wat nu...? Zij was dat meisje waar je neef het over had, waarop hij afsprong... Zou ze het voor geld doen, zou ze het goed doen, zou ze het met jou willen doen, zou jij het met haar willen doen...? Nee, nee, die gedachten wil ik niet, vermoei me niet langer, ziek hoofd vol boulevardbladen! *Aan de smullende blik van oompie te zien, had hij een supertrek in haar... Zou ze nagellak ophebben, hoge hakken...? Het waren toch rode schoentjes...? En wat zat er in die dikke tas, een badhanddoek, een onderbroek, glijmiddel...?* Het was niet waar, ze gingen praten, hij wilde met haar praten, dat het zo niet langer kon, dat hij wegging... *Je bleef achter die boom staan, je schrok, je schrok zoals je nog nooit tevoren was geschrokken, en je deed helemaal niks; je moeder heeft je voor niks in die moskee gestopt en je vader heeft je voor niks naar 'Ollanda meegenomen en voor niks kalfskarbonade gevoerd, voor niks kleren voor je gekocht begrijp je me of begrijp je me niet en je voor niks naar bidscholen gestuurd en voor niks je haren gekamd en je bent voor niks opgegroeid, was toch maar mens-erger-je-nietspeler geworden dan had je tenminste uitzicht gehad op enige winst in dit rare leventje van je...*

Lamarat vond het maar niks. Hij keek Chalid aan die zei: 'Als je begrijpt wat ik bedoel dan ga je nu als de wiedeweerga naar huis.'

Een paar dagen voor die zwarte dag waarop al die grote klappen van een verkeerd formaat een voor een op het hoofd van Lamarat neerploften en in het hoofd van Chalid meetikten, leerde Lamarat in de stad een man kennen, Ammoenier, bijgenaamd de Manke.

Ammoenier verkocht OMO en maandverband, 'maar noem hem alsjeblieft niet "manke",' zei zijn oma die hem naar het muizenwinkeltje aan de overkant van de straat had gestuurd. In dat winkeltje werd hem door de beste mens-erger-je-nietspeler aller tijden het een en ander verteld over

zijn oom, en tussen neus en dobbelsteen door ook over dat smerige gedoe waar die zich mee bezighield.

Ammoenier kende de vader van Lamarat.

'Jouw vader is een praatjesmaker, een goochelaar, hij wist dat hij haar niet aan hem moest geven, hij wist het gewoon. Kijk, er zijn twee absolute waarheden in het leven: met vrouwen moet je geen handeldrijven (en dat bedoel ik tweeledig) en een vrouw op een schip brengt ongeluk. Dat zijn de enige twee waarheden en weet je waar ik ze vandaan heb, nou, raad eens?'

Lamarat raadde en raadde maar kwam er niet uit: 'Toe maar, zeg het dan.'

'Uit het spel, uit de dobbelstenen; hoe vaker ik gooi hoe meer heldere momenten, hoe meer ik speel en hoe minder ik praat des te gelukkiger ik ben. Kijk naar me: ik ben lelijk, dat weet ik, want zelfs oude wijven zetten het als ze mij zien op een lopen. Ik loop kreupel, dat weet ik, dus ik zou ze toch niet kunnen bijhouden, want voordat ik lopen kon was het me al ingepeperd. Maar ik heb iets wat niemand anders heeft: ik kan spelen en bij elke worp met de steentjes openbaart zich aan mij een onuitwisbare waarheid.

Vaak krijg ik te horen: wat jij doet, beste brave goede Ammoenier, is fout. Dat zeggen vrienden die dan als rotte appels van mijn boom afvallen, het zijn er steeds meer, ze zeggen met hun mooie ronde woorden en krullende en gezegende oogjes: "Spel en gedobbel is van de duivel en dat is niet goed voor jou, voor geen enkel mens, zweer het af Ammoenier, het is geen spel dat God je toestaat te spelen." "Dan kies ik wel een andere god," zeg ik dan. "Dat zal je niet helpen Ammoenier, er is geen enkele god die jouw zo zoetjesaan steeds vervelender wordende getreiter en gedraai met die stenen toelaat. Je zit in een gat Ammoenier, het enige wat ontbreekt is ongebluste kalk. Geef het op, dan zal je veel pijn bespaard blijven." Dat stelletje klootzakken heb ik mijn winkel uitgeduveld om het zo maar te zeggen en ik heb ze toegeschreeuwd: "Weg jullie farizeeërs, jullie dobbelen met andermans leven." Die zogenaamde hocus-pocus *Shitan* van jullie is goed voor mij, want als het mens-erger-je-nietspel van de shitan is, dan vaar ik er wel bij door hem, dus laat mij maar met duivels leven.' En met zulke blasfemie sloot hij elk gesprekje met Lamarat weer af.

‘Laat me nu dobbelen, neem een douche of zoiets, je ziet er bezweet uit. Trouwens, bid jij, beste brave goede Lamarat, zoon van Minar de Slechtgeklede?’

‘Nee, hoezo?’

‘Ik doorzie zoiets in een flits: jij bidt niet, je hebt nooit gebeden en als je het al hebt geprobeerd dan beschouwde je het als niet meer dan een probeerseltje.’

‘Tja, het zal wel,’ gaapte Lamarat Ammoenier de Transformator aan, ‘nooit zo over nagedacht, wel bidden geleerd natuurlijk, op Koranschool en ook wel eens in praktijk gebracht maar zoiets verwatert na verloop van tijd, begrijp je...’

‘Natuurlijk begrijp ik zoiets, door het spel natuurlijk, je lichaam is onderhevig aan erosie, zware erosie. Maar komaan, er is nog geen man of muis overboord: ga nu als de wiedeweerga naar binnen en probeer te bidden, verjaag die slangen uit je lichaam en zeg tien keer hardop: *erisniemandgroterdanu*. Kom op, ga en zeg het zo hard dat ik je horen kan.’

Dat is nog eens kras, die knul gaat me lesjes leren, hij die zichzelf aanhanger van de antichrist noemt, onze supermonopolist.

‘Als ik het goed begrijp doe je er zelf ook niet al te veel meer aan.’

‘Poe! jouw aantijging is te min om op te antwoorden. Het enige antwoord dat ik heb is dat ik tot niemand meer hoef te bidden. Bij jou is er erosie, er kan nog genoeg gezaaid worden, er staat iets moois te groeien als je maar wil. In mijn geval ligt dat absoluut anders, want ik heb geen grond meer, geen onderlaag, alleen dobbelstenen en af en toe een blikje mango, zelfs oude wijven willen me niet, dat heb ik toch al gezegd.’

Het werd moeilijk om je geduld te bewaren bij deze afvallige, dus vertrok Lamarat naar huis, naar bed en later in de middag probeerde hij zoiets als bidden, bidden tot de goede God, iemand die groter was dan de Eiffeltoren, de zeven wereldwonderen en het World Trade Center bij elkaar, groter dan alle begrip van dobbelstenen en haar tegenhangers.

A propos: het lukte niet. Halverwege het tweede gebed zag hij duizenden manieren van mank lopen voor zijn ogen. Lamarat schoot daar zo van in de lach dat hij pas kon ophouden toen hij op zijn knieën lag, een stukje van het bidkleed in zijn mond nam en erin gebeten had.

Zoals gezegd, alles gaat goed totdat je wordt geconfronteerd met raderen en wielen die de verkeerde kant op draaien en scheuren beginnen te vertonen die met geen vuur te bestrijden zijn, als de zon zo hoog staat dat alles verbrandt, de voedselprijzen stijgen en de mensen voor elk wissewasje een schietgebedje doen. Gewoontes die blijven hangen, vooral als je in tijden van welvaart kan zeggen dat je die welstand ook een beetje aan die schietgebedjes te danken hebt gehad en ze daarom in ere zou moeten houden. Bijgeloof heet dat, en waarom niet. Uit het niets komen de woorden op en dat merkte Lamarat dan ook goed toen hij was overgestapt op de taxi van F. naar Nadorp. Deze keer geen lege stoelen maar een familie waarvan de baas bij elke haakse bocht een krankzinnige episode uit zijn leven vergezeld liet gaan van een kort bismillah tot de tiende macht en je hoorde zijn vrouw goed meeknorren, om daarop weer een stuk doek in haar mond te proppen.

'Toen ik in Libië zat... o, die tijd zou je eens meegemaakt moeten hebben, broeder,' oreerde de goede man met de dikke baard en goedgevulde maag die halverwege de reis begon op te spelen, althans dat was wat hij zei.

'Ja, zeg het maar.'

'Toen ik in Libië zat... o, die tijd, beste broeder...'

'U bedoelt Libië, Tripoli, vertraagde vluchten, zandbakken en olie, sidi hadji?'

'Dat land bedoel ik; waar ik werkte van pak hem beet vlak na de oliecrisis tot vlak voor de aardbeving in Mexico. Goed toeven was het daar, en met dáár bedoel ik, broeder, beste brave man, ik zal het u uitleggen...'

'Stop! Laat mij de woorden maar voor u afmaken, beste sidi hadji: veel en vet eten, geroosterde geiten, rijst met kerrie en overal olalala?'

'Bij God, bij Zeus, bij wie dan ook: jij bent goed op de hoogte zeg! In ieder geval, ik werkte bij een oliemaatschappij... in die tijd, broeder... werden we elke ochtend van hotel naar raffinaderij vervoerd door een norse, arrogante buschauffeur, een Libiër, en God hore deze woorden aan...'

De chauffeur interrumpeerde hem: 'Laat me het voorzeggen, zo tussen twee bochten door: die vetzak was arrogant, zo arrogant als vette kwasten

maar kunnen zijn, zeg ik het goed beste sidi hadji?'

'Hmm, wel aardig. Je zit er in elk geval niet al te ver naast... Maar wat ik nog zeggen wilde: wat was ie arrogant, wat blazen trouwens al die zogenaamde kronkelletterbabbelaars toch hoog van de toren, heb ik gemerkt, beste broeder; alsof ze het vuur, het wiel en de wasmiddelreclame in één keer uitgevonden hebben! Maar hoe dan ook, wat ik zeggen wilde, broeder...'

'Zeg het maar beste, sidi hadji,' moedigde de chauffeur die met een half oog naar Lamarat omkeek bij het nemen van de bocht die in de richting van de stad Nadorp zwenkte.

'...wat ik zeggen wilde: overal waar ik ben geweest, op bedevaart, in Libië, aan de Azhar, in Egypte... ze wisten daar toen allemaal veel eerder waar ik vandaan kwam dan ik dat van hen wist en ze wisten ook precies hoe ze moesten laten merken hoe minderwaardig ik was, ben je het daar een beetje mee eens of niet, beste broeder?'

'Natuurlijk sidi hadji die zo veel ouder is dan ik ben, uw woorden klinken in mijn oren als een glasheldere wet, en, trouwens, een begrijpend mens in deze tijden is goud waard.'

'Hmm, hmm, dat is waar. Maar je weet toch, goud is haram, en even tussendoor: je bent toch niet verzekerd hè? Dat kan óók niet hoor, hartstikke haram, vies-bah en voos, pas je op, jongen?'

'Rustig, rustig, sidi hadji, ik zal niks doen wat u ook maar een seconde kan bedroeven, echt niet! Maar ga verder, sidi hadji, u maakt de dingen ongehoord spannend.'

'Dat bedoel ik, en als ik verder mag: van het ergste weet jij nog helemaal niets. Je kon met je landgenoten nog geen drie woorden wisselen of zo'n tulband stond naast je en vroeg wat voor een inferieure taal je daar sprak, en helemaal erg was het wanneer we landstreekdialect spraken, nou, nou, nou, dan was het hek helemaal van de dam voor die *tjappies*: de gebeten hond voelden we ons, begrijp je mij-die-veel-ouder-is of begrijp je me niet, beste broeder?'

'U heeft gelijk.'

De chauffeur nam weer een bocht naar links en Nadorp – minaret, bakstenen, verdord gras – lag aan het voeteinde van de naar beneden

hellende weg als een vuil watje te blinken.

'Beste hadji, maar wat kun je zeggen over die tijd, of deze tijd, of zelfs over deze landstreek...' (Ze hebben het nog altijd over de landstreek met heel veel pief-paf-poeftantes die op kamelen komen aanrijden.) '...nog geen paar honderd kilometer hiervandaan zegt men dat wij debiel zijn, en er zijn er zoveel die dat zeggen dat ik er zelf debiel van begin te worden.'

'Het is goed om te weten dat we op dezelfde lijn wat betreft onze ideeën zitten. Het is altijd weer een vreugde om met zo'n verstandig mens als u te reizen, en onder ons gezegd en gesproken, het lijkt wel alsof overal de anti-dialectziekte is losgebroken; waar je ook komt: een en al kinnesinne tussen ons soort mensen onderling, ongelooflijk, soms denk ik wel eens, waarom draag ik in godsnaam nog een djellaba en stop ik een rozenkrans tussen mijn vingers. Ja, dat soort vragen teistert ook mensen zoals ik, en nu we toch op dreef zijn, vraag ik je: waarom is het juist ons soort mensen dat zo veel profeten over zich heen heeft gehad. Nou, zeg eens op als je dat weet, beste brave broeder van me. Ik bedoel, en vergeef me dat ik me zo opstel, ik bedoel nogmaals: Mozes, Jezus, de hele reutemeteut, met bovenaan, als het topje van de kroon: onze eigen, enige, echte Mohammed, zijn naam zij geprezen, als ik me zo onfatsoenlijk mag uitdrukken, godvergeefme, weet u het?'

'Goed dat u zo eerlijk bent, sidi hadji, maar ook ik, simpele karretjesrijder kan geen antwoord geven op zo'n ingewikkelde theologische vraagstelling. Vergeef me, misschien kan ik u wel helpen met een korting op de reis.'

'Die korting pak ik,' klaarde het gezicht van de hadji op en zakte daarna meteen weer in, 'en ik zeg daarbij dat wat wij mensen nodig hebben een zweep is, en een stuk hout, dan kun je met beide tegelijk slaan.'

Daarna bleef het even stil en had Lamarat het idee dat hij in een zwarte komedie was beland.

Ineens, zomaar uit zichzelf en ongevraagd schoot de hadji overeind en begon een dwaas gebabbel dat alle kanten uitwaaierde: 'Zal ik u iets bekennen, echt iets bekennen, nee, niet dat ik zo veel miljoenen op de bank heb staan, dat weet iedereen al, zelfs jullie taxichauffeurs, heel knap heb ik dat geheim door de muren van mijn huis laten sijpelen, nee, u zou

eens moeten weten: het liefst, het aller-allerliefst, denk ik wel eens bij mezelf, was ik als Jood geboren, en dan het liefst in hoe heet dat stadje, New York, kijk eens wat voor een macht die daar hebben, oké, Amerika, de duivel hale haar, steunt ze, en het blijven Joden, addergebroed, maar zíj hebben kibboetsen vol sinaasappelen, druiven en overal Pepsi-Cola of hoe dat duivelse frisdrankje heet aan de bomen hangen.'

De ogen van de taxichauffeur gingen wijd open en hij fluisterde zachtjes: 'Godverdomme, ik zit hier met een korajisch, een afgodendienaar in de wagen.'

Maar de hadji wist van geen ophouden: 'Nog meer bewijzen? Pak een willekeurige landkaart, het zijn bijna altijd Duitse, maar zelfs die liegen niet en je weet wat die Duitsers met die Joden gedaan hebben en dan zeggen ze van ons dat we minderwaardig zijn, maar goed: pak de kaart en bezie dat Midden-Oosten nu eens: alles kurk- en kurkdroog, er groeit nog geen vette cactus... op één klein stukje kloteland na: wat ons Palestina is, daar hebben de Joden supergrond van gemaakt! Begrijpt u me broer, natuurlijk begrijpt u me, ik ben niet voor de Joden, wat Hitler heeft gedaan is goed en het is wachten op een tweede, maar soms in een gekke flard denk ik wel eens dat wij die gaskamers veel beter konden gebruiken: stonden we meteen met twee benen op de grond, kregen nog een zak geld van Amerika die we nou eens een keer niet voor straaljagers en Pepsi-Coca-Cola hoefden te ruilen en zouden we wat minder hoog van de toren hoeven te blazen, als u begrijpt wat ik bedoel maar natuurlijk begrijpt u wat ik bedoel...'

Miraculeus hoe de taxichauffeur zonder gebruik van zijn binnenspiegel, die hij omwille van het fatsoen had omgedraaid, kon zien wat er achter zich gebeurde en hoe hij de man kon volgen zonder hem in het gezicht te kijken. Tot bij het uitstappen op de parkeerplaats in Nadorp bleef het de rest van die vrijdagnamiddag stil in de wagen. Deze mensen, dacht Lamarat bij het uitstappen en betalen, zijn engelen, ze wassen hun vloeren met OMO, eten tientallen cactusvruchten zonder een laxeermiddel nodig te hebben en verlaten bruiloften zonder even gedag te zeggen. Bij deze club hoor ik nou: De Vereniging Die Verlangt Naar Een Op Maat Gesneden Holocaust.

De zon wilde nog steeds niet zakken, merkte de Opmerkzame op toen hij in de stad Nadorp was aangekomen en de taxiwagen met zijn overspelige passagier achter zich had gelaten. Lamarat stak de straten over en zocht de weg die hem naar zijn neef kon voeren, de jongen die hem misschien de weg naar zijn oom zou kunnen wijzen.

Ongelooflijk, zo veel beesten als er door zo'n stad kruipen, kakkerlakken, ezels, paarden en daarbij nog de wesp die boven zijn hoofd zweefde, zijn stappen begeleidde. Als Lamarat een steen had gehad dan had hij die naar de wesp gegooid. Hij bedacht dat het doden van een wesp wel net zo moeilijk zou zijn als het doden van een kat. Katten zijn groter maar goddelijker, wespen zijn kleiner maar dodelijker; saldo nul.

Degene die Lamarat de weg naar zijn neef in het midden van de stad gewezen had, heette Ammoenier, een jongeman van tegen de dertig met blauwe ogen, rood strohaar en een dikke moedervlek op het puntje van zijn neus, die een winkeltje dreef aan de overkant van het nieuwe eigen huis in Nadorp. Op het moment dat Lamarat de bazaar binnenstapte was Ammoenier bezig om van zichzelf te winnen.

'Ik ben aan het spelen, zie je dat niet? Laat me met rust.' Hij gooide hoog, hij gooide laag; hij gooide vooral heel veel, zo veel dat ze – drie broertjes en drie zusjes waaronder een meisje op huwbare leeftijd – hem de Gekke Gokker waren gaan noemen. Ammoenier de Verkwister, de Lijpe, de Tollenaar, de Draaitolminstreel. 'Met die spelletjes die je speelt, jongeman, verspil je je tijd, het brengt geen geld op, geen vrouw en geen eer,' zei zijn moeder tot treurens toe, 'wat wil je ermee bereiken? Waar zijn die spelletjes goed voor, hou ermee op en probeer die pakken wasmiddel kwijt te raken.' Maar hij hield niet op met spelen en verkocht er geen pak OMO minder om; integendeel, zijn nering liep als een trein: 'Hoeveel ik verkoop? Ach, in de ochtend veel, in de middag iets minder en als de avond valt dan heb ik nog een paar late klanten.' En hij zei tegen zijn moeder: 'Mens, luister nou eens goed: je moet niet te veel praatjes hebben lieve moeder, het is het enige wat ik kan, en goed ook!' En hij gooide weer een dubbel zes – hatsekiedee, weer een rode thuisgebracht! Hij speelde elke dag dat hij open was – en dat was hij zeven dagen in de week – van acht uur in

de ochtend tot tien uur in de avond mens-erger-je-niet tegen zichzelf met een onwaarschijnlijke snelheid: het bord lag op de toonbank en de vingers van zijn hand schoten van de gekleurde fiches naar de dobbelstenen alsof zijn hand door een horzel werd achternagezeten. Acht fiches: een kwartet rode en een kwartet gele – en spelen maar. Hij weigerde, ondanks de vele smeekbeden van zijn broertjes en zusjes – 'Ah, please, één potje, toe nou, dan koop ik een extra zak van die OMO. Hé, kom op man, wat ben je nou voor een lul!' – tegen anderen te spelen. 'Het is makkelijk uitgelegd: ik ben gewoon te goed, veel en veel te sterk voor wie dan ook.' Hij beschouwde zichzelf als volmaakt in de mens-erger-je-nietleer en te goed om zich te verlagen tot een spelletje nonsens met anderen. En, dat moest je hem nageven, en dat deden zijn broertjes en zusjes dan ook, hij had gelijk. 'Mens-erger-je-niet leer je niet; je kunt het of je bent een rommelaar,' antwoordde Ammoenier als de afnemers van wasmiddelen en bezoekers van zijn zaak, waaronder Lamarat, hem vroegen hoe het hem lukte zo verschrikkelijk goed te zijn dat hij eigenlijk alleen voor zichzelf partij was, wat je eraan kon doen om een meester in het ergeren te worden. (Het verhaal deed de ronde dat hij het spel in zijn slaap, in zijn dromen voortzette.) 'Er helpt geen moedertjelief aan; kijk naar mij: waar ben ik geboren, in een woonput, tussen cactussen en vijfmaal daags oproep tot gebed; ik ben niet anders dan jullie; sterker nog, ik ben minder dan jullie: ik loop mank.' 'Maar,' gooiden de broertjes en zusjes nog wat onbedoelde olie op het vuur, 'een lichamelijke handicap, krijg nou wat! Kapsones-bluf-pokerface spelen hè, wat kan dat je beletten om het spel goed te spelen; sterker nog, je bent juist door je handicap zo goed in staat het spel te spelen: jij hoefde niet op het land te werken, jij hoefde niet zoals je leeftijdgenoten water bij de bron te gaan halen, jij werd altijd over het hoofd gezien door vader met de roe, met de riem, met het eelt op zijn handen, omdat je toch maar een kreupele...' En dat maakte hem woedend, als iemand op de man speelde: 'Kletskoek, gezemel, praatjes voor de vaak! Juist ik zit altijd lager als het spel wordt gespeeld, mijn overzicht over de speeltafel wordt beperkt door dat been dat mij tekortdoet. Kijk maar, we spelen tegen elkaar.' Hij had het bord naar Lamarat geschoven. 'Jij kan schuiven met je billen, hurken, opkijken, beoordelen waar welke fiche ligt,

jij kan vanuit je positie voorspellend te werk gaan. Maar ik? Mijn been, dat linkerbeen zit aan mijn lichaam gekleefd als een houten blok; ik zie bijna niks, maar hier is dat niet erg, ik speel tegen mezelf altijd thuiswedstrijden, ik kan een bepaald soort positie kiezen waardoor ik het mezelf gemakkelijk maak, snap je wat ik bedoel, goed luisteren, want bij je geboorte heb je kansen gemist...'

Lamarat begreep niet alles wat Ammoenier zei dus knikte hij maar raak, als een in de hoogste stand gezette metronoom: 'Nee-ja-nee-ja.'

'...kijk, toen jij nog aan de tieten van je moeder lag te lurken, speelde ik al in de cafés langs de kant van de snelweg, ik ken ze allemaal, weet precies hoe elk kopje mintthee klaargemaakt wordt, wat voor soort hasjiesj ze roken, hoeveel zakjes pipa's er per dag worden verkocht en welk café van welke club aanhanger is. Ikzelf moet niks van Real Madrid hebben; je krijgt die vervloekte witte T-shirts van hen nooit goed schoon. Ik speelde elke dag, met wie dan ook, en won van de lammen, won van de blinden en won van hen die niet konden zien, maar je moet goed begrijpen dat ze me daar niet mochten, al heel snel niet, ze houden daar niet van succes, ze haten mij, de mensen, die spelende jongelui, die kleuters, omdat ik niet zomaar won maar met overmacht won, door mijn manieren, door het gooien met de dobbelstenen, het volgen van de fiches, het geluk pakken en nemen, werd ik een gevreesd en gehaat man; en daarom ben ik nu hier. Ik was gewoon te goed voor dat stelletje onverlaten en theejunks. Op een dag zeiden ze tegen me – ik kan het me nog goed herinneren, 'die zondagmiddag na Barcelona-Real Madrid met die klinkende overwinning voor de Catalanen – zelfs de cafébazen deden eraan mee, vast en zeker omdat ik mijn thee altijd kreeg en nooit en te nimmer een rondje heb gegeven: "Ammoenier, je moet goed luisteren, wij stellen jouw winnaarsmentaliteit niet meer op prijs. Opgedonderd!" En nu ben ik hier, ternauwernood aan hun trappen en fluimen ontsnapt. Zeg maar een dankgebed voor mij. En het spel houdt van me want het heeft me welvaart gebracht. OMO gaat als warme broodjes met jam over de toonbank en ik houd genoeg tijd over om mijn eigen spel te spelen...' (Al een jaar of twee verkocht hij heel veel waspoeder aan heel veel vrouwen die geen van allen wisten wat hij daar deed met die gekke gekleurde rondjes en dat gegooi

met die verduivelde dobbelstenen.) '...en af en toe komen er mensen hier, ze horen van me, ik was echt goed weet je, alles beheerste ik, echt alles, een gouden hand heb ik...' Hij zwaaide met gebalde vuist voor de ogen van Lamarat alsof hij een klap met een hamer liet neerkomen op een in een droge vaatdoek gewikkeld suikerbrood, '...en die mensen willen dan tegen me spelen. Maar ik doe het niet; wrok, wrok beheerst mijn spel...' (Ergernis, ergernis die tot uiting komt in de titel van het spel alleen al: *mens-erger-je-niet*. Maar in de landstreek heet het spel anders, eenvoudiger, *paatschi* of zo.)

Lamarat schrok van al die verwijten die Ammoenier de landstreek maakte; het hoefde toch niet zo hard...

'Luister goed, jongen, een lesje voor de toekomst, niemand mag je uit de landstreek, iedereen kan en wil je bloed wel drinken. Ken je die jongen, die puistenkop?' (Bij zulke gemene woorden schoot Ammoenier in de lach.) 'Hij betrekt een bazaartje in de stad, zit daar met zijn overtollige djellaba's en bandjes de horlepiep te spelen; hij behoort ook tot degenen die me hebben weggejaagd; denk aan de woorden die hij tegen me sprak destijds in Iwojen, als je hem weer ziet: "Als je nog één keer in dit café komt...! Opgesodemieterd, je stinkt naar de urine van varkens!" Echt waar, dat zei hij, al zal hij het ontkennen, je kent die jongen toch wel, waarom kijk je me zo raar aan...' (Wie bedoelt hij in jezusnaam, dacht Lamarat en schudde van nee.) '...schud niet zo raar met je hoofd, het is nota bene familie van je: het is je neef. Ze gingen met elkaar om, elke dag zat hij in de bazaar als hij hier niks te doen had, als er geen cement nodig was, geen bakstenen, geen ijzer, ik bedoel als ze zijn geld niet nodig hadden voor bouwmateriaal; je oom was goed met mij, hij hoefde niet van mij te winnen, hij is anders, maar die neef...! Hij probeerde iets met mij uit te halen, maar het is hem niet gelukt, die kinnesinne van hem is op niks anders uitgelopen dan dat ik hier nu meer verdien in een week – en vooral nu jullie uit het noorden er zijn – dan hij in een jaar in dat bazaartje van hem...'

En zo foeterde Ammoenier maar door: '...ik mag hem niet, ik mag hem niet, ik mag hem niet...' en had even de aandacht voor het spel verloren. Maar ondertussen leek het Lamarat wel een uitkomst om die neef op te

zoeken. De dagen waren lang rond het huis en je moet toch wat (vooral als je vader en diens vader voortdurend af en aan rijden met potten en pannen en de vrouwen het ene na het andere uitgemergelde familielid begroeten en volproppen met amandelnootjes en pistache). Ammoenier, de ene na de andere dobbelsteen opgooiend en fiches verschuivend, vond het maar niks: 'Stoor me niet als ik speel, en vooral niet als ik van mezelf aan het winnen ben.' Hij was opgestaan en had met tegenzin zijn vinger opgestoken naar de noordkant van de stad en gezegd: 'Steeds maar rechtdoor, dan kom je er wel.' En hij was zijn speelhol weer in gesloft, met in zijn ene hand twee dobbelstenen en de andere samengebald tot een vuist, voor zichzelf uit mummelend: '...ik mag hem niet, ik mag hem niet...'

Lamarat was langs de timmerwerkplaats gelopen – een eenmansbedrijfje waar vijf jongetjes van onder de vijftien aan het schuren, vernissen en timmeren waren – en langs een kippenslachterij, onderwijl denkend aan het grote geluk dat Ammoenier toebedeeld was. Misschien vereist dit curiosum nog enige toelichting: in Nadorp is geen enkele bezienswaardigheid, op de kippenslachterijen na; op een oppervlakte van vijf bij vijf lopen tal van kippen rond: te koop. Naast het kippenveld staat een soort van apparaat en daarnaast staan twee jongens die in hun beide rechterzakken de kassa verborgen houden. Stel: u bent een klant. U gaat dan naar deze twee jongens toe en vraagt om 'die kip', en wijst een willekeurig exemplaar van de familie pluimvee aan. Soms grijpt zo'n jongen dan niet de kip die u hebben wilde; maar alla, een mens kan niet alles hebben. U houdt uw mond hierover en vraagt de kip te slachten. Doen ze, is bij de service inbegrepen. Dat soort werk gaat meestal vergezeld van een gebed en een paar sneetjes met een aardappelmesje met oranje handvat (made in Germany). Dan komt het mooiste onderdeel van uw opdracht: terwijl de kip nog bloedend als een varken leegloopt houdt een van de jongemannen de kip in het apparaat dat naast de showroom van het pluimvee staat opgesteld. Dit apparaat bestaat eenvoudigweg uit niet meer dan een trommel met allerlei rubberen lappen eraan. De trommel wordt gestart, de rubberen lappen zwiepen op en de kip wordt er tegenaan gehouden. In minder dan geen tijd vliegen de veren de spoelbak in. De kip wordt met de kop naar de rubberen lappen gedraaid, daarna met de kont,

net zo lang tot alle veren los zijn. De andere jongen pakt een wit tasje waar de kip in wordt gestopt en rekent met u af. Dan kunt u naar huis om een uur later een heerlijke kip in het pannetje op tafel te zetten. Met aardappelen, wortelen en een suddersaus natuurlijk. (Vergeet niet enkele saffraankorrels eroverheen te strooien.)

Lamarat liep deze bezienswaardigheid voorbij en kwam niet veel later uit op de hoofdstraat van de stad Nadorp – het Singapore van Noord-Afrika, zoals Ammoenier het noemde – een brede straat die tot aan het zeepaviljoen doorloopt, aan weerskanten volgepropt met allerlei zaakjes die plastic tassen, leren jassen, vlindermessen en wat dies meer zij verkopen. In die straat bevond zich de winkel van de neef, die makkelijk te vinden was. De winkel stond op de hoek en de neef stond buiten en had hem al van ver zien aankomen. Diens gezicht zag er eerder uit als een zachtgekookt eitje op zijn kant en bevatte naar alle waarschijnlijkheid zestig procent vloeibare acne.

‘Hé, jongeman, beste Lamarat, zoon van Minar, kom eens hier, en zeg maar niet dat je me niet kent,’ had de jongen hem toegeschreeuwd, ‘jij bent mijn neef, wij zijn neven, jouw moeders tante dat is mijn moeder...’ En voordat Lamarat ook maar iets had kunnen antwoorden, was hij al de bazaar binnengetrokken. ‘Wat leuk dat je er bent, nooit eerder heb ik je gezien...’ Hij keek Lamarat nog eens goed aan. ‘...je bent niet zomaar hier gekomen, je bent gestuurd, door die manke, die dobbelaar; heb ik het goed of niet goed?’ Hij grinnikte en trok een poef naar voren. ‘Leeft hij nog en heeft hij al van zichzelf verloren?’

Op de poef waar Lamarat op wilde gaan zitten stond een dromedaris. Een klein kameeltje van bruin leer. Op de bult van de dromedaris kon je een gloeilamp schroeven. Erg populair bij Spaanse toeristen.

‘Ga maar zitten,’ zei het nieuwe familielid, althans, dat was zijn hoedanigheid voor de jongen, want voor de neef was het alsof de jongen hier al jaren rondbanjerde. Lamarat pakte de dromedaris van de poef, schoof die tussen zijn benen en ging zitten. De neef ging naar buiten: ‘Even thee halen, voor mijn nieuwe neef,’ en Lamarat bleef zitten met een gloeilamp tegen zijn kruis gedrukt.

Nog geen tien tellen later was zijn neef terug met een blad met een grote pot thee en drie glazen, just in case. 'Alsjeblieft,' en hij pieste zijn glaasje vol. Mooi om te zien, hoe iemand een glaasje volpiest. Hij pakte de pot met zijn linkerhand en hief die hoog de lucht in. Hij pakte het grote – met nadruk: gróte – glas in de linkerhand en liet dat tussen zijn vingers boven het emaillen blad zweven. Hij kantelde de pot lichtjes naar voren. En voilà: hij zeek het glas helemaal vol, totdat een dikke laag schuim bewees dat het zo wel genoeg was. 'Zo, beste nieuwe neef, alsjeblieft: een glaasje van ons zelfgebrouwen bier.' Wat bedoelde hij met dat zelfgebrouwen bier, zat er dan een opwekkende stof in de mintbladeren? Ging je er echt zo gek van leuten en stampen? De jongen twijfelde maar nam het glas toch maar aan en liet zich terugzakken in de poef. In de tijd dat zijn neef naar het theehuisje ernaast was geweest had hij eventjes rondgekeken. De bazaar, een pashok van vier bij drie, was volgestouwd met allerlei toeristische, folkloristische snuisterijen. In de hoogte was de zaak volgehangen met kaftans en djellaba's. De djellaba is het werk- en uitgaanskostuum van de Marokkaanse vrouw, alhoewel er tegenwoordig genoeg mannen zijn die ook graag zo'n wijdvallende soepjurk willen dragen. Er hing ook een bidgewaad. Het was zwart en over de stof liepen lijnen, een centimeter dik naar beneden, zoals voorgeschreven.

'Het meisje dat je oom zal trouwen, dat is nog eens een parel! Ach, wat kan ik je vertellen, je kent haar al jaren.'

De neef had zijn zusje dus al gezien. Was er dan niets meer heilig?

'Hij is met haar in Melilliaar geweest.'

'Wat hebben ze daar gedaan?'

'Hij heeft de vader en moeder de markt op gestuurd, en is samen met haar een Spaans vanille-ijsje gaan eten in het park.' De neef lachte. Er waren een paar van de thee schuimende tanden te zien. Op zijn voortand zat een stukje mintblad gekleefd.

'In het park, bij de rotonde Place de España, stak ze haar arm door zijn arm die hij al die tijd stijf tegen zich aan had geklemd. Hij had verbaasd gekeken. Maar ze zei: "Arm in arm lopen, zo doen we dat in Europa."' Nu lachte hij nog harder. 'Van die actie heeft oomlief drie nachten wakker gelegen. Nog nooit had een vrouw hem zo van zijn stuk gebracht...'

‘Heeft hij dan andere vrouwen gehad?’

Op dat moment werd de aandacht van de neef afgeleid en stormde hij naar buiten, luid roepend: ‘Chatischa, Chatischa!’ Een klein dametje liep naar hem toe. Ze had een zonnebril op, en droeg het haar in een knotje, waaruit de plukjes spannend wegschoten. Zijn neef wapperde met zijn handen, overdreef, draaide zijn hoofd alle kanten op en lachte met elke hint van het vrouwtje mee. Om de paar tellen raakte hij haar aan, alsof hij daarmee wilde aangeven dat zijn aandacht echt gemeend was. De dame droeg een jurkje dat net boven de knieën samenspande, haar voetjes gestoken in leren sandalen. Tegen haar zij hield ze een leren tas aan gedrukt waar enkele goudkleurige letters aan bengelden. Een vriendin misschien, familie? Dat leek Lamarat sterk, daarvoor zag ze er iets te wulps uit. Een kennis, een klasgenootje, een klant misschien? Ze knikte een paar keer, zijn neef raakte nog eens haar kin aan, ze liet zich alle intimiteit welgevallen en daarna lieten ze elkaar los. De kersverse neef liep de winkel binnen en ging tegenover Lamarat op de poef zitten. Zijn puisten waren rood aangelopen, ze leken elk moment in de fik te kunnen vliegen.

‘Dat is nog eens een lekker meisje.’ Lamarat zei niets, straks was het zijn zus nog. ‘Morgen ga ik met haar naar Melilliaar, eens zien wat daarvan terechtkomt.’ Lamarat begreep het niet, hij bleef zijn neef net zo lang aankijken totdat die in de lach schoot. Hij stond op, pakte een bic van achter de toonbank, en bleef ermee in zijn hand spelen, zachtjes voor zich uit slissend: ‘Dat meisje van je oom, dat was, en is hopelijk nog steeds een parel...’

(Een parel die straks in bed haar waarde moest gaan bewijzen. De ouders van de bruidegom waren het erover eens: hun dochter was brandschoon, zowel vanbinnen als vanbuiten. Ze zou kunnen bewijzen dat ze haar leven lang zuinig was geweest op haar maagdelijkheid.)

Een van de brandende vragen die op het puntje van Lamarats tong lag, was: hoe verloopt zo’n huwelijksnacht?

‘Zeg neef, als mijn oom straks met dat meisje naar bed gaat: hoe gaat dat?’

De neef ging op een poef zitten, een zwarte die hij voor twee keer de normale prijs aan Spanjaarden verkocht. De jongen had altijd al gedacht

dat het zo zou gaan, met allerlei gezang en recitatie, waaraan hij niet mee kon zingen: ‘Ze zullen feesten tot de avond; de kamer wordt ingericht, wat deze keer niet zal gebeuren omdat hij toch weggaat, en dan zal een groot gedeelte van de mensen naar huis vertrekken.’

‘Pas als ze zichzelf hebben volgevreten natuurlijk.’

‘Ja natuurlijk, die boeren kunnen niks anders dan eten en ploegen.’

‘En dan wordt van de bruidegom verwacht dat hij zijn taak uitvoert. De ontmaagding.’

‘Juist ja.’

‘En dan?’

‘Dan zal hij, als dat eenmaal is gebeurd, naar buiten moeten komen en een vuurpijl afsteken – als alles goed gaat natuurlijk.’

‘Natuurlijk; als alles goed gaat... En als het misgaat?’

‘Je bedoelt als er niks komt? Tja, dan sorry, jammer, volgend meisje beter, ga jij maar terug naar huis. Dag en tot ziens.’

‘Zal hij dat ook doen...? Als... weet je...’

‘Wat? Je oom met je zus? Geen sprake van! Nee hoor, die knul wil hier zo graag weg, die trouwt nog met een schildpad om in Deutschland of waar woon je ook alweer te kunnen gaan wonen. En trouwens, als er geen bloed komt dan...’ zei de neef, ‘dan pakt hij een speld en prikt in zijn vingers en laat het bloed voorzichtig op het laken druppelen want weet je, we moeten natuurlijk niet te moeilijk gaan doen...’

Dat was een paar dagen voordat Lamarat terug in Nadorp was gekomen. Hij was de zaak in geslopen en had zijn neef aangetroffen met twee glazen thee in de hand.

‘Ha, neef, ben je er weer? Wie? Ah, je zoekt je oom. Nee, ik zou niet precies weten waar hij is, maar iets zegt me dat hij... dat hij is... dat hij naar Melilliaar is geslopen, naar een café... Moet je het adres? Als je eenmaal in Melilliaar bent aangekomen, moet je zo en zo lopen, en, o ja, doe hem de groeten als je hem ziet...’

De grot van God

Dan wordt het, nu de oom eenmaal gevonden en wel in de taxi ligt te snurken, Lamarat zich afvraagt wanneer hij wakker zal worden, óf hij nog wakker wordt en de taxi op en neer de heuvels afrijdt, tijd om de werkelijkheid te gaan tarten, een werkelijkheid die toch al zo veel van mij te verduren heeft gekregen, want wie gelooft er nu dat een lullig spijkertje een eind maakt aan een mensenleven, dat een boerenzoon eigenlijk mens-erger-je-nietspeler had moeten worden en – het meest ongeloofwaardig van alles, zelfs voor mij – dat huizen die zonder dat er enig natuurlijk of menselijk ingrijpen aan te pas komt, vervallen tot stof en wind.

Nog een tikje ongeloofwaardiger is het verhaal dat de hoofdpersoon zich nooit had laten vertellen. (Niemand die het hem vertelde en het was maar de vraag of er ooit iemand zou komen die het hem zou durven vertellen, maar altijd als mensen die Lamarat al kenden vanaf zijn geboorte – en dat waren er heel wat, verspreid over de hele wereld, tot aan Patagonië toe – hem zouden tegenkomen, zou er meteen een pinnetje in hun hoofd loslaten en zouden zij zich zijn geboorte herinneren; ze zouden het verhaal voor zichzelf afdraaien in een gigaseconde maar hem daarvan niets verklappen. Dat doe je namelijk niet, praatjes over andere mensen verkopen.)

Lamarat was namelijk geboren in een verhaal met een hoog goocheltrucgehalte, het verhaal – en nu komt het – van het verbond tussen de grootmoeder en Sidi Rabi.

Misschien is het zo, misschien is het niet zo, in ieder geval is het zozo, maar de mensen van de landstreek houden niet van vergeten, dus deze waargebeurde leugen, dit luchtkasteel dat toch een klein beetje voor zichzelf kan spreken, moet toch op de een of andere manier, een ietsepietsje, een klein beetje een kern van waarheid hebben. Wat kan het mij trouwens schelen! Ik vertel het gewoon en ik zie wel waar het uitkomt.

Het verhaal van oma en God, van het pannenkoekwijf en de Almachtige Splijter – zoals Mosa de Barmhartige zijn lid bij tijd en wijle noemde – werd verteld in alle heuvels en dalen rondom het dorp. Toen Lamarat net geboren was kwekte iedereen erover. Maar alles erodeert na een tijd, verwaait, vliegt weg, en het enige wat het achterlaat is: 'O, toen ja, dat waren nog eens tijden.' Werd er vroeger door de meisjes bij de bron, door de jongens op weg naar de bron en door de mannen in de maïsveldjes rond de bron nog wel eens een serieuze bespiegeling aan besteed – 'Zou zij echt een boodschap van God hebben gekregen, en zo ja, waarom dan in godsnaam juist zij, dat pannenkoekwijf?' – al snel werd het vooral iets waarover je je kon verbazen, iets waarom je kon lachen. Want al vergaten de mensen van Iwojen niet, hun houding ten opzichte van de dingen veranderde wel. En in de periode dat er in Nadorp huizen werden gebouwd met water en vuur was het voor iedereen die een connectie had met de landstreek een wonder waarover niet meer zo heel veel gesproken werd; een klein wondertje was het geworden, verdrongen door nieuwe wonderen, grotere wonderen als Amstel-bier, schoenen op gas en schotelantennes die de tieten en kutten majestueus, breeduit, de huiskamer binnenbrachten.

Maar er blijft iets wat veel mooier is dan een wonder en dat is de roddel, en het mooist is volgens Chalid Blik op de Weg een geheim verpakt als roddel. De dialoog tussen oma en God kende hij uit de periode dat hij over de rotsen en knotsen van Iwojen rondzwierf en hij wel eens mensen die in de buurt van de bron op meisjes wachtten, die verrukkelijk met hun tongen konden klikken, hoorde lachen om het een of het ander. 'Waarom lachen jullie?' vroeg Chalid dan. 'We lachen om een verhaal van vroeger, jaren geleden, misschien ken je het: dat van die ouwe en haar moer,' zeiden ze dan. 'Vertel, vertel eens,' zei Chalid dan. En zo kwam het dat Chalid het verhaal aanhoorde dat hem opnieuw werd verteld, omdat de meisjes toch nog niet gekomen waren en omdat het wel leuk was en tegelijkertijd... vreemd.

Op de dag dat Lamarat de Gelukkige geboren werd waren de mannen aan het ploegen en de kinderen van Iwojen poppetjes aan het maken van klei bij de kikkervijvertjes. Het was dus een dag waarop met minimale middelen

het maximale bereikt moest worden. De toekomstige moeder van de jongen kreeg rond een uur of acht in de ochtend te maken met de eerste barensweeën. Ze lag die ochtend alleen in bed, want de toekomstige vader was zijn dagtaak begonnen bij de scheepswerf die op dat moment op zijn laatste benen liep, en ze realiseerde zich ineens dat ze zichzelf nog nooit zo ingespannen had als nu. Onmiddellijk kreeg ze spijt van de plannen die ze ooit in een duivelse nacht had gemaakt. Maar het was te laat; geperst moest er gaan worden. De toekomstige grootmoeder werd al vrij vroeg in de ochtend gewekt door het gehuil, deed een speciaal hoofddoekje om – haar geboortedoekje – en snelde te hulp. Ze hield de handen van de zwangere vrouw vast en kon niets anders doen dan bidden. Een dokter die de geboorte van het kind in wetenschappelijke banen kon leiden was niet een-twee-drie voorhanden want men had nog geen telefoonaansluiting en het was traditie dat de vrouwen bij zwangerschap voor vroedvrouw speelden. Een vroedvrouw was diegene met de meeste ervaring, in dit geval, bij gebrek aan beter, de grootmoeder.

En een lawaai dat de aanstaande moeder maakte! Het zou nog tot de namiddag duren voordat het kind uit de grot van God zou kruipen. Want God wilde zijn kinderen niet zomaar prijsgeven aan de onmenselijke natuur; een vrouw moest werken, strijden voor haar kind, ze moest laten zien dat ze het dingetje dat aan haar borsten lurkte verdiend had.

Dat alles wist de grootmoeder tot in de details want ze had ervan gedroomd, erover gesproken met God.

Uit monden her en der verspreid in het dorp en langs de heuvels – en dat waren niet de minste bronnen – kwam de chauffeur ter ore dat die eigenaardige profetische droom een paar weken voordat het kindje was gekomen had plaatsgevonden, vlak na de vastenmaand. (Het kan ook het slachtfeest zijn geweest, kalenders waren in de landstreek een schaars goed.) De grootmoeder zou bij de bron aan de vrouwen over haar droom hebben verteld. Dat er iemand tot haar had gesproken en had gezegd dat niemand zou weten wanneer het kindje geboren zou worden en dat de vader het kind niet zou zien als het rollend in bloed, pies en stront op de wereld kwam. Toen zou God zijn weggetrokken met de woorden *de mond van een vrouw kan een mens maken en breken*. En dat herhaalde de

pannenkoekvrouw nog driemaal voor de verbouwereerde omstanders. Zo straf magisch hadden de vrouwen bij de bron het in lange tijd niet gehoord en zelfs de oudere vrouwen, zij die ouder waren dan de grootmoeder en in het dorp de functie van stenenwichelaar bekleedden, lieten hun armen vallen en prevelden een rijtje gebedjes om de woorden van God te behoeden voor de kwade geesten die zich wel eens rond de bron konden schuilhouden.

De grootmoeder had zich verbaasd over de woorden, had er niets van begrepen, want iedereen wist toch wanneer kinderen kwamen en de vader had immers genoeg vakantiedagen en geld opgenomen om de geboorte van zijn kind te kunnen vieren en meemaken. Men had de grootmoeder gevraagd om goed op te letten en de aanstaande moeder geen moment in de steek te laten; ook was het raadzaam om vlak voor de geboorte enige zakjes met zout in het huis te verstoppen ter bezwering van de *zjnoens* die wel eens rond het huis konden gaan zweven.

Iedereen was de droom al bijna weer vergeten toen de vader die met weinig gejuich en plichtplegingen vlak voor de geboorte het dorp was binnengehaald – 'Ja, kom nou, het is de Profeet niet' – ineens weg was. De vader verdween in de nacht, zich verontschuldigend voor zijn haast, maar de plicht riep. Werken, werken, werken, voor huizen in vele steden. Zijn moeder had niet begrepen waarom haar zoon ineens zijn biezen pakte en zwichtte voor de terreur van de prikklok. 'Je kind wordt godverdomme geboren,' had ze letterlijk gezegd, maar hij leek maar al te opgelucht te zijn dat hij geen acte de présence hoefde te geven bij de komst van zijn eersteling. De eerste profetie was uitgekomen; oma's dromen hadden nu een voorspellende waarde gekregen, en de paar vrouwen bij de bron die haar visioen eerst gekscherend hadden afgedaan met een handgebaar dat zoiets als 'quatsch' betekende, namen nu gas terug en vroegen of ze ook over hun kinderen had gedroomd.

Nu bleef er nog een profetie en een cryptische omschrijving over die allebei zouden uitkomen op de dag van de geboorte. Het was namelijk zo, tekende de chauffeur uit de monden van de bronnen in de landstreek op, dat de grootmoeder die ochtend pannenkoeken ging bakken. Ze kneedde meel en gistkorrels tot een grote voetbal in een houten bak, de voetbal

kneedde ze om tot tennisballetjes en de tennisballetjes sloeg ze plat tot vierkantjes, tien in totaal en dat was *geen* magisch getal in de landstreek. De vierkantjes gooide ze op een pikzwarte bakplaat, druppelde er olijfolie overheen en liet ze sissen en kreunen, vierkant na vierkant. Toen pakte ze het roestige schaartje uit haar binnenzak – 'en dat was nu waar het om draaide,' vertelden de oude mannen uit de streek elkaar terwijl de toen nog jonge chauffeur het aanhoorde, 'want met het roestige schaartje ging ze mintbladeren uit de kleine voortuin knippen.' 'Precies,' zeiden de oude mannen elkaar na, die na het ploegen, dorsen of druivenplukken bij elkaar kwamen, op een kruispunt van wegen en paadjes in het dorp, 'toen ze aan het knippen was, hoorde ze de aanstaande moeder het aanstaande kind ter wereld brengen.' Miraculeus, miraculeus, en het meest miraculeuze was dat de grootmoeder opschrok en naar de kamer rende, dezelfde kamer als waar de aanstaande bruid en bruidegom vanavond hun samenzijn moesten gaan vieren – een saillant detail, vond de taxichauffeur. In die kamer trof de grootmoeder de vrouw aan in de meest venijnige krampen en de grootmoeder hielp zo kundig als ze kon het kind ter wereld brengen, terwijl de mannen het graan dorsten en de kinderen in het dorp bij de vruchtbare kleigronden speelden. Toen de jongen eenmaal ter wereld gebracht was en zich zonder gebreken in de pies en poep rondwentelde, herinnerde de grootmoeder zich dat ze de navelstreng, het contact tussen hemel en aarde moest verbreken omdat anders het kind nooit een kind van zijn moeder kon worden. 'En toen realiseerde ze zich pas dat ze de schaar, dat roestige aftandse ding, waarmee ze tientallen kinderen op de wereld had gezet, had gebruikt om mintbladeren mee af te snijden en dat ze het knipmesje van schrik daar had laten liggen.'

Toen gebeurde het meest miraculeuze van alles, het gedeelte waar de oude mannen zo graag een serieuze bespiegeling aan wijdden: ze vond het schaartje niet. Het was weg, opgegeten door de aarde. Dat vond de chauffeur wel mooi, maar tegelijkertijd beangstigend; destijds had hij bij het horen van die episode gehuiverd en nu, als volwassen man, huiverde hij nog eens. Hij keek de jongen aan, die over Nadorp vertelde en hoe vaak in de maand de zon niet scheen.

...op dat moment kwam de tweede profetie uit: de grootmoeder kon niets anders doen, of kon die dag niets anders bedenken dan de navelstreng door te bijten. Ze beet heel hard, eigenlijk vermaalde ze meer dan dat ze echt doorbeet, terwijl de vierkante pannenkoeken aan het verbranden waren. Toen ze het bloederige stuk in haar mond voelde herinnerde ze zich pas de woorden van God. Maar toen lag de jongen al vredig te rusten, werd het gesust door de nieuwe moeder op aarde.

De jongen waar het om ging, die naast de chauffeur zat, hij waarvan de navelstreng was doorgebeten, had het verhaal zelf nooit te horen gekregen. Niemand in Nadorp had hem iets verteld – Ammoenier keek wel uit; die volgde sinds hij het winkeltje had alleen nog de verhalen van zijn spel – noch tien jaar terug tijdens zijn laatste bezoek en noch nu zou iemand hem ook maar iets mededelen over hetgeen de grootmoeder, de moeder en de jongen overkomen was.

Recepten voor de liefde

De Doe-Wat-Ik-Doe-Cursus deel I les A, *Koken voor twee*: Men neme een dorpje aan goed zout zeewater, giete daarin 50 cl van elk een man en een vrouw en voege daarbij een laagje eeuwige verbintenis van eerste persing dat men de eerste dag op een laag pitje laat opwarmen totdat de tweede of derde dag de olie zo warm is dat het niet anders kan dan er van bladgroenten ontdane gasten, plus hun monden, trommels en vrouwen (oejoejoejoe-daar-ga-je, moeder) bij te voegen. Meng deze substantie het liefst met een houten lepel die bij meerdere bruiloften in gebruik is geweest; dit brengt zoiets onbepaalds als geluk en voorspoed naar het schijnt, naar gezegd wordt, ook al staat het in geen enkel kookboekje, dat zweer ik u.

Frituur in een koekenpan met ondiepe bodem gelijktijdig op een zacht pitje enkele ringen bebaarde mannen; bak deze bruin maar verlies ze niet uit het oog. Voeg daarbij onder het gaarsudderen van de ringen een handjevol bankbiljetten, zodat er een iets dikkere saus ontstaat. Houd ondertussen natuurlijk de hoofdbestanddelen – de man en de vrouw – goed in de gaten. Deze moeten namelijk na enkele uren uit de pan gehaald worden, afgeblust met koud bronwater en in twee witte doeken worden gewikkeld – goed afdrogen – en daarna verwarmd – wellicht ten overvloede: *apart* – in een oventje op minimaal honderdvijftig, maximaal tweehonderd graden totdat de man doorbakken is en de vrouw halfdoorbakken – prik er anders even met een vork in totdat het bloed eruit loopt maar het korstje wel mooi bruin is. (Over de man hoeft u minder in te zitten, die komt er op de een of andere manier altijd doorbakken uit.) Zet de stukken vlees samen met de gefrituurde ringen en bouillon uit de zeepot op een aparte koele plaats en wacht dan af – een jaar of een, twee, vijftig, het hangt ervan af wat er gebeurt. Goed kijken, niet aanraken, alles op zijn beloop laten.

Met nadruk dient gezegd te worden dat dit recept natuurlijk altijd aangevuld kan worden met maïs, rijst, koriander, paprika's, kastomaten, augurken en zwangerschapsverlof (liefst met veel slagroom). Bon appétit!

Chalid begon trek te krijgen in de buurt van Touarirt. Hij probeerde zijn zin in vlees en boter te stillen door te fantaseren over al de gerechten die de gasten op de bruiloft kregen voorgeschoteld; hij dacht aan de pannen, aan de magen en de lammeren die een voor een onder het mes gingen. De talloze schapen die aan de vooravond en in de ochtend van de eerste dag van de bruiloft werden geslacht, hoe ze levend aan de muur van de schapenstal werden opgehangen en een ter zake kundig man uit de omgeving, met nauwelijks tanden in zijn mond, er het mes in zou zetten. Hij dacht aan het warme bloed dat naar beneden stroomde en de hitte die ervanaf stoomde op weg naar boven. Daarna zou de man de huid er met een aardappelmesje afstropen, de kop afhakken en de ingewanden – lever, hart, longen, maag, darmen, nieren, milt en testikels – inleveren bij een al even kundige dame die het geheel in een grote emmer zou mikken, water erbij en een kliek jonge vrouwen eromheen, sommigen met een kind op de rug, waarna elk een deel van de massa voor hun rekening nam. De een waste het hart, ontdeed het van het bloed dat in de aorta geronnen was, de ander krabde met een mesje het bruine vuil van de pensen, de derde sneed de longen aan stukken en gooide die in een pan die daarvoor klaarstond, de vierde verwijderde het velletje van de testikels en sneed die doormidden, terwijl de nieren werden ontdaan van het niervet (maar het vet wordt niet weggegooid want het kan als sausverrijker dienen bij het gaarbakken van het vlees). De milt werd samen met lever, pens en darmen waar het opgehoopte groen uit gekneed was in een grote pan gestopt en op het vuur gezet.

Een paar uur later kon het eerste offer van de bruiloft worden opgediend: een sterke, soms te machtige pot van ingewanden. Op dat moment zou de kundige man het schaap allang hebben ontdaan van zijn vacht, die door de moeder des huizes aan de binnenkant werd ingesmeerd met zout en te drogen werd gelegd op het dak. Het nu van alle overtolligheden ontdane schaap werd met een verroeste hakbijl – hoeveel bruiloften zou het hebben meegemaakt – in stukken gekliefd. De schouderstukken, bout en rug werden in kleinere partjes gesneden en verdwenen in een grote emaillen pan van een meter doorsnee op het vuur. Tomaten, groene olijven en sperziebonen erbij en maar laten pruttelen.

Rond het tijdstip dat een vuurvlieg voor de derde keer door de maan vloog stapte Lamarat uit de wagen. Hij trok Mosa naar buiten, die zich nog steeds snurkend en mummelend tegen Lamarat liet aan vallen. Mosa haalde een biljetje uit zijn binnenzak; een briefje en nog een briefje, en bedankt Chalid, tot ziens. De wagen scheurde de weg op en stoof weg richting huis en haven.

'Ha!' zei Lamarat hardop tegen Mosa aan de voet van het pad dat langs de Suikerberg naar Touarirt voert. 'Nu staan we er alleen voor, jij en ik. En de mensen die op je staan te wachten. Mosa, gosa, losa, Koning van het Hazenpad, laat ons gaan, naar jóúw bruiloft aan zee!' En Lamarat sloeg zijn arm nog steviger om zijn ooms middel en sleepte hem met zich mee.

Mosa had Lamarat toen hij voor het eerst was teruggekomen in de landstreek bijna elke dag meegenomen naar de zee. Elke ochtend na het ontbijt zocht hij zijn slip en een versleten handdoek bij elkaar en zei: 'Vooruit dan maar, omdat jij het zo graag wilt.' Hij liep naar achter het huis om een plasje te doen, en dan vertelde hij terwijl hij zijn urinestraal naar het veldje van het lagergelegen huis liet zakken, in wat voor een toestand de zee verkeerde. Hij rookte nog een sigaretje – in de vakanties ging hij van Casa Sport over op Marlboro – en keek met ogen die behoorlijk glazig stonden naar de zee, zijn voeten gestoken in plastic slippers uit Melilliaar met de kleiresten er nog aan.

De zee had elke ochtend een ander gezicht. Soms leek hij strak als een vel aluminiumfolie, zo mooi, en als je verder de horizon afkeek dan zag je toch rimpels opkomen, maar dat veranderde niets aan het beeld. Wanneer je naar beneden ging – een kilometer of twee – over het laatste stuk, rotsig en steil, dan dacht Lamarat: die zee blijft zo, vandaag kan ik eroverheen lopen, net als Jezus Christus. Maar beneden was de zee veranderd, had hem belazerd, hij was toch kletsnat. Dat bedoelde de oom met 'rustig': in de zin van 'hij rust, hij is gaan liggen'.

Soms, als de lucht laag hing, een grijze sluier die als je naar de Suikerberg keek eromheen gedrapeerd lag maar die binnen enkele uren optrok, dan zei hij dat de zee troebel was; en dat was hij dan ook, zwartgallig, overal zag je tranen vallen, schuimvlokjes in het water.

Hij was toch maar naar beneden gegaan, wilde wel eens voelen hoe dat was. Dan zwom je in een vieze zee, tussen de takjes, piepschuim en zeewier. Maar toch, de zee was er nu eenmaal voor hem tijdens die paar weken.

Zijn oom vertelde een keer het verhaal van zijn oom, de broer van de opa – die verslaafd was aan strandjutten, die de stranden af liep op zoek naar buit, geschonken door de zee. Op een dag had hij een plastic bak gevonden met een ijsreclame erop. Hij had hem mee naar boven genomen en tussen de andere spullen gegooid. Toen ze hem op een dag openmaakten viel er alleen maar stront uit.

De oom zwom bijna nooit, alhoewel hij een dun en pezig lichaam had dat voor het water leek te zijn gemaakt. Meestal zat hij in de schaduw naar een bandje te luisteren en rookte een vakantiesigaretje want 'Casa Sport-sigaretten zijn paardenkeutels met distelpunten'. Dan hoteldebotelde Lamarat achter zijn pezige, lange lichaam aan de steile helling af naar het water. Terwijl hij duikelde, zweefde en zich liet opjagen door de jongens van het dorp, zat zijn oom aan de kant onder een kale rots aan een radiootje te prutsen. Hij hield van berbermuziek; Lamarat kon de hoge tonen van de vrouwen en de lage toespelingen van de mannen niet zo waarderen, al ging dat de laatste tijd beter. Als hij uitgezwommen was gingen ze weer naar boven. Dat was een forse klim.

Hij zat met zijn oom en de jongens uit het dorp in een kleine baai waar de zee lekker tegenaan schuimde. Er lag een grote rots in zee; sommigen van de jongens klommen op de rots om ervan af te springen. Mosa lachte die jongens uit. Hij vertelde Lamarat dat diens vader, zijn grote broer degene was die als eerste had geprobeerd van de rots te springen. Lamarat had nooit geweten dat zijn vader zo'n held was.

De taxichauffeur die al jaren niet meer aan zee was geweest – werken, werken en nog eens werken, weetjewel – nam net als al die gekke pennenlikkers uit de film, terwijl Lamarat voetje voor voetje zich een weg zocht met zijn oom op zijn rug, over stapels stenen die in het donker veel en veel groter aanvoelden dan overdag, als afzakkertje thuis een whisky

verdund met water uit de kraan. Het was bijzonder wat hij deed: niemand die whisky dronk in de landstreek behalve hij, niemand die, op Chalid na, stromend water uit de kraan bezat. Terwijl hij dronk dacht hij terug aan de rit. Pietje-precies die Lamarat, die zo veel wilde vertellen maar ook terug moest, met zijn oom die in de taxi maar één ding kon mummelen: 'Hé, Iloveyoubeer, hé, hoor je me: Iloveyoubeer, Iloveyoubeer.' En nog een keer: 'Iloveyoubeer'.

Met een glas whisky in de hand liep Chalid Blik op de Weg zijn huisje uit, een huis met tegels die muurvast zaten, met uitzicht op de Suikerberg en de snelweg, maar niet op zee.

Mosa was moe maar voldaan geweest, zoals dat hoort, en hij had tegen de taxichauffeur die hem terugbracht gezegd (daarbij de ogen van Lamarat ontwijkend) waarvandaan hij was weggelopen: 'Ik zou vanavond moeten trouwen weetjewel, maar vrouwen zijn moeilijk weetjewel, weetjewel, begrijp je me of begrijp je me niet, ken je dat verhaal van de man die naar Patagonië ging om zijn landstreekgenoten te ontlopen? Dat moet ik ook doen: maken dat ik wegkom.'

Terwijl Chalid Blik op de Weg drinkt, met snelle teugen, en over zijn erf kijkt, waggelt de ene na de andere voet over de rotsen en vraagt het bewustzijn dat bij die voeten hoort zich af: hoe vertel ik dit zuslief. En terwijl dit alles en nog veel meer rondtolt in de landstreek Iwojen, dat stukje aardkorst dat meer en meer mensen verliest, terwijl dat allemaal gebeurt geeft een meisje van amper twintig jaren er de brui aan en verlaat stilletjes haar huis, haar vader, haar moeder, haar omaatje en opaatje en de rest van de overbodige gasten om ergens anders tot bezinning te komen. Nee, niet eerst naar het cactusveld, dat mag niet, dat is van je weet wel, die twee, de Schone en de Flapoor, maar misschien kun je straks wel even ergens gaan zitten.

En waar kun je dat beter doen dan op een kerkhof? 'Dag voorouders, verliepen jullie bruiloften ook altijd zo soepeltjes? Ging dat ook zo van een leien dakje?' Het meisje betast grafsteen na grafsteen die in een kringetje staan. Ik blijf hier zitten en sta nooit meer op, denkt zuslief, ik blijf hier

zitten en sta alleen nog op om hem dood te maken, belooft zus zichzelf. Al smeer je me met nog zo veel kruiden in, nog zo veel basilicum, nog zo veel hete peper, er is geen ontkomen aan, Mosa, zuslief wacht niet langer.

Wat Lamarat wel leuk vond van Mosa was dat hij altijd de tijd had genomen om samen met hem iets te ondernemen. Soms, of eigenlijk bijna elke dag – tien jaar terug, zes weken lang gelukkig gevangengehouden in Touarirt – pakte Mosa een blad met daarop veertig rondjes en daarbij twee keer vier fiches, blauw en zwart, en twee bijna afgekloven houten dobbelstenen. 'Nu gaan we *paatschi* spelen, jij begrijpen, neefje klein van me? Het is niet moeilijk: opgooien, zesje gooien en schuiven maar,' en verdomd: Lamarat won en won en Mosa gaf er de brui aan. 'Jammer,' zei hij dan, onderwijl fiches, bord en stenen opbergend in een kartonnen doos onder een stapel katoenen dekens, 'jammer dat je hier niet gebleven bent: dan had je wereldkampioen van de landstreek kunnen worden, had je al die manken, blinden en doven kunnen verslaan.'

'Weet je wat het is, beste goede neef van me,' schrok Mosa ineens wakker tot verbazing van Lamarat, '...hoe moet ik zeggen, je zult denken, dronkaard, maleier...'

Lamarat keek naar hem om maar Mosa maakte geen aanstalten om van zijn rug af te gaan.

'...viezerik, maar natuurlijk hou ik van je zus, ik heb alles voor haar over maar sorry hoor, denk maar dat ik dronken ben, eigenlijk heb ik helemaal niets met haar. Tuurlijk, leuk meisje, verzorgd en alles, maar er is meer...'

Aan het eind van het pad, achter de akkers tussen 'Wind van San Antonio' en 'Ons Huis' werd huize 'Hol van de Wolf' zichtbaar. Daar, dacht Lamarat, daar zitten mensen – zijn vader, zijn broer, zijn hele familie – die zijn bloed wel kunnen drinken, en hij vertelt me hier doodleuk dat hij Rebekka maar niks vindt en dat er 'meer' is.

'Begrijp je me, beste neef, of...'

'Nee. Ik begrijp je totaal niet,' was Lamarat hem voor en hij zeulde met hem verder.

‘...Iloveyoubeeriloveyoubeer,’ mummelde Mosa achter hem, ‘er is meer, véél meer, zo veel vrouwen dat ik de tel kwijtraak, en ik kan niet van ze loskomen. De een is goed in dit, de ander weer in dat en ik zie er geen kwaad in om van beiden de vruchten te plukken weet je’, en ditmaal met een zwakke tinteling in zijn stem omdat hij aan Chatischa dacht: ‘Al die verschillende kwaliteiten en straks ben ik mijn kleine paradijs kwijt, vervangen door een kenau die me op de rug zal slaan!’

‘Is dat een reden, beste oom,’ zei Lamarat, ‘omdat het je niet meer vergund zal zijn van verschillende kutten te snoepen? Is dát de reden dat je geen zin meer hebt om te trouwen, dat je geen trek hebt in deze avond, is dat de enige reden?’

‘Nee, nee, haha, nee, natuurlijk niet!’ Mosa lachte schaamteloos. ‘Natuurlijk niet alleen maar dát! Maar begrijp je niet dat, dat, dat ik een man ben godverdegodver! Ik ben een mán en een man heeft een schild nodig, iets, noem het een gordijn, waarachter hij kan doen wat hij wil... Maar trouwens, lief neefje, heb jij wel eens, haha, Ricard gedronken, doorzichtig als water als het in de fles zit, maar een wit spook als het in het glas valt? Zo ben ik ook een beetje, lieve neef, net als Ricard: onzichtbaar voor de buitenwereld, ik wacht rustig af, maar wat ik te verbergen heb, mijn echte kleur, mijn spookgedaante, dat is mijn ware gedaante: daar weet niets of niemand van, zelfs geen taxichauffeur, haha, hihi, hikhik, is het niet om je te bescheuren...!’

Je praat als een kip zonder kop, dacht Lamarat en zei: ‘Hou op met stangen, je spreekt wartaal.’

‘Pas op, neefje, niet zo bijdehand hè, je weet toch hoe het is met Ricard: een glas is lekker, twee nog lekkerder, maar drink je te veel dan probeer je het nooit meer,’ en hij dreunde voor zich uit, recht de zwaar dampende buitenlucht in:

‘*Bonitametdegrotetieten*
Olgalinametdegrotekont Bahinaikzoujewillenkussen
Darifatijdomwegtegaan
enhetlekkerstevanallemaal Chatischawarhoofdvergruizervanmijnstem!

Waarom, meisjes, eindigen al jullie namen op die rare A en waarom ben ik jullie in godsnaam zo veel geld schuldig en waarom, laatste onbeantwoorde vraag, waarom wil en durf ik niet van jullie los te komen?' En hij wendde zich tot Lamarat: 'Lieve neef, zeg het tegen je zus of zeg het tegen mijn broer: kunnen zij met hun grote mond me helpen losweken van mijn verleden vol witte geesten? Als ze dat kunnen met hun simsalabimhandjes, dan heb je hierbij een vrijbrief gekregen om het hun te vragen.'

Lamarat snapte het niet. Het wilde niet beklijven, de woorden schudden in zijn hoofd heen en weer, op zoek naar een netje om de klanken die zijn oom produceerde in te gooien zodat hij ze kon bestuderen en misschien begrijpen. Lamarat zweeg en liep verder langs de conusvormige Suikerberg. Hij wilde het gesprokene onuitgesproken laten, hij wilde niet geloven dat zijn dronken oom geen verschil kon zien tussen Chatischa en zijn lieve zus, dat hij bang was dat hij ondanks alle vooruitgang die hij zichzelf had toebedacht – verblijfsvergunning en maïskolven uit blik (made in Danmark) – toch zou blijven wie hij was: een man met gebrek aan Chatischa's, Dina's en Olgina's, een jongen die voor altijd en eeuwig in een Lolita-wereld wilde leven. Maar hij liet het gesprokene onuitgesproken en grabbelde met twee handen naar twee andere handen in een beter en leuker verleden.

Lamarat loopt samen met zijn oompje op de schouders (die opnieuw 'Iloveyoubeer' begint te lispelen) het hazenpad af en denkt aan de hoeveelheid zessen die hij vroeger kon gooien, soms wel acht achter elkaar, perplex stond Mosa dan. Het huis met in het midden een gaslichtje komt dichterbij, het hazenpad langs de Suikerberg wordt allengs minder steil en Chalid Blik op de Weg besluit om te gaan slapen, en maakt zich wijs dat de epiloog wel in zijn droom verteld zal worden.

(In plaats daarvan droomt Chalid van lamskoppen, waspoeder, duizend maal duizend lootjes die door een lamme blinde in Melilliaar verkocht worden en een stem die zegt: 'Geloof niet in dromen, probeer het geluk.')

Als de taxichauffeur exit is gegaan, blijven over: Lamarat die zichzelf wijsmaakt dat hij iemand een aftelwijsje hoort declameren, eng gepiep vanachter het struikgewas en last but not least: meisje muisje die op een

niet afgetelde grafsteen ligt opgebaard. Zuslief belooft zichzelf om Mosa te vervloeken, hem kapot te maken met allerlei geesten, begint in haar landstreekdialect allerlei gekke zinnen te prevelen, zoals: ‘Dat de duivel Mosa opvreet, dat Shitan hem kapot in zijn hoofd maakt, dat het vuur hem met huid en haar oppeuzelt, dat ik mag sterven als hij nog een andere vrouw krijgt.’ Lamarat hoort het: luid en duidelijk.

Ongelooflijk, hij springt van het hazenpad af en baant zich een weg door de struiken, want als hij het goed gehoord heeft (en dat heeft hij) dan zit daar iemand als een gek te vloeken, een vrouwenstem bovendien, wie kan dat nou weer wezen... ‘Zeg Rebekka, hou eens op met dat getierelier! En trouwens: wat doe jij hier in godsnaam!?’

Toen Rebekka haar handen op de mond van Lamarat had gelegd en hem een draai om zijn oren had verkocht, vroeg ze hem waar haar man, haar toekomstige echtgenoot-tot-de-dood-ons-uitschijt was gebleven. ‘Daar, buiten, hij ligt op het hazenpad zijn roes uit te slapen,’ wees hij met zijn vinger. Rebekka baande zich een weg door de struiken, en daar, inderdaad, op het pad, zag ze hem liggen, bekeek zijn snurkende mond, liep zevenmaal een kringetje om hem heen, bukte zich en greep hem bij zijn neus: ‘Hallo, ben je er nog? Je wilt niet wakker worden? Blijf maar liggen, kwakje, als je zo nodig je dutje moet doen.’ Ze stond op, keek naar Lamarat en hief haar handen op naar de donkere buitenlucht en zei: ‘Sufferd, waarom heet jij in godsnaam sufferd! Ontken je vader en zweer af die klotenaam!’

‘Dit mannetje gaan we even een koude douche bezorgen. Pak hem bij zijn reet, de onverlaat,’ zei Rebekka, ging door haar knieën, pakte Mosa bij zijn armen en mummelde in zijn oor: ‘Ik hou van je stuk verdriet in mijn leven en lul die je er bent,’ en trok Mosa in een ruk overeind. ‘Leuke, lekkere Mosa, ik hou zo veel van je moet je weten ik zou zo veel leuke momenten met je willen delen dat ik je zelf opnieuw eigenhandig zou willen besnijden om je maar voor mij alleen te houden.’ Rebekka wendde zich tot Lamarat: ‘Je zou eens moeten weten, toen ik nog klein was, lieve, onnozele Ratje, toen jij buiten voor de deur je rot rende, droomde ik al van een bruiloft aan

zee. Groot kampvuur, een groot glas bowl, overal gitaarmuziek en een man die zich de hele dag voor me zou kapotrennen om het me maar naar de zin te maken. "Hier nog wat zand over de teentjes, schatje, daar nog een kussen, liefje, genoeg te drinken van die ananas allereerst..." Welnu, er is hier in dit godvergeten dorp dan wel geen bowl, aansteker of glas te krijgen maar zee is er genoeg, meer dan genoeg... Kom op,' kraaide zus, 'we gaan naar zee. En niet vergeten: we nemen die slampamper mee.'

En Lamarat die zijn oom op zijn rug meezeulde als een ezel zijn manden gevuld met druiven, raakte meer en meer in de war (wat zullen de gasten denken wat zal vader zeggen wat zal de moeder doen?) en dacht, iets wat ik nu ook – alweer – denk: *je hebt een poppenhuis nodig om dit uit te leggen*.

Tsja, dat poppenhuis, hoe was het ook alweer gezegd en geschreven: een huis van boven tot onderen gevuld met poppen. Ah ja, het begint me weer te dagen: een huis dat je vult met poppen, van boven tot beneden vrouwenpoppen en mannenpoppen, elk zijn eigen kleur en aankleding... straffe heldere afgebakende symboliek... gek... hoe ik erop kwam... zomaar ineens uit de lucht gevallen, pats-boem op papier. Terwijl het geen enkele functie had begin ik steeds meer te twijfelen. Ik heb denk ik een verschríkkelijke fout gemaakt: laten we het vergeten, het huis met zijn poppen, laten we het weggooien en ons bezighouden met de nacht, het kerkhof en het mooiste poppetje van allemaal: zuslief Rebekka, de pop die Mosa bracht waar hij thuishoorde – de zee waarin hij nooit had durven zwemmen.

Onderweg naar beneden, over paadjes, stenen en dode kikkers, Lamarat die Mosa rechts vasthield en Rebekka die hem links vastpakte, zei ze: 'In het park heeft de lieve schat tegen mij gezegd: "Ik ken maar één vrouw die ik echt kan liefhebben en dat ben jij. Sinds je geboorte droom ik al van je." Vadertje kwam naar me toe in de kamer der kamers en zei: "Rustig aan, hij is gewoon even weg, gewoon even een plasje doen, handjes wassen, gewoon niks aan de hand, je weet hoe mannen zijn, altijd druk druk druk, blijf jij maar rustig zitten, let erop dat je je kohl niet van je ogen veegt, gewoon mooi zijn en doen alsof er niets aan de hand is", en weg was ie,

ook hij vertrok naar de meneren en heren en meteen daarop, wie komt daar binnen: moeder. Ze begon te vertellen, ja, wist ik veel dat ze zo veel op haar lever had, “vroeger ging dat toch anders, toen ik je vader trouwde zat ik ook in deze kamer, stijf dat ik stond van de angst, nog angstiger dan toen je broer geboren werd, toen was godzijdank je oma erbij om een helpende hand toe te steken maar die avond, god wat was ie slecht, ik heb het nooit durven zeggen maar laat ik eerlijk zijn: ik moest alles doen, toen zei ik: en wat hebben ze je dan in die bioscopen van Melilliaar geleerd: hoe je de horlepiep moet dansen soms? Maar later is alles goed gekomen hoor, ik had dikke vlekken op het laken, doe mij dat maar eens na kindje van me en hij kreeg er steeds meer handigheid in, je vader was ook een van die brave types, zo’n man die nooit naar de vrouwen van de grote stad heeft gedurfd om zich voor te laten lichten...” maar waarom kijk je zo raar, broertje van me, lieve gekkerd, het is echt waar: ze flapte het er zomaar uit alsof ze het speciaal voor die avond bewaard had zo vlak voor mijn transformatie tot vrouw van de wereld en toen was ze doorgegaan je weet toch hoe dat gaat bij ondeugende meisjes eenmaal op gang trekken ze ook meteen door naar hel en hemel tegelijk ze zei dat ze mij veel leuker vond dan jou nou hoor je het eens van een ander broertje van me ze zei dat ik wel de volle negen maanden in de maag gebleven was en dat dat haar erg veel plezier had gedaan begrijp jij dat en nog gekker is dat ze het zo tof vond dat ik in een ziekenhuis geboren was ze herinnerde zich vooral de druiven en bananen die pappie bracht en de verpleegsters die alles voor haar hadden gedaan zelfs haar kont afvegen omdat zij zogenaamd rugklachten had heerlijk vond ze het in dat ziekenhuis helemaal niks doen begrijp jij dat nou ging ze ineens over op luiheid ze verontschuldigde zich voor al die ochtenden dat ze in bed was gebleven omdat ze zo van slapen houdt en daar kan ze echt niks aan doen dat komt door haar jeugd haar moeder verwende haar zo en dat ze ook niet zo goed kan koken trouwens nooit iets van gemerkt dat vond ze best wel erg maar het kwam door haar jeugd door al dat geld hoefden ze zelf geen sikkepit uit te voeren een fijne tijd maar wel veel verspilde tijd dat ze zich daarvoor schaamt en toen ging ze weer terug naar mijn sores stil liggen meisje straks als hij boven op je ligt spreid je benen en laat hem het werk doen grijp niet in niks zeggen doe

alsof je een bal rauw gehakt bent waar hij naar believen in kan prikken maar wat als hij iets vraagt nooit meer antwoorden dan hij vraagt wil hij dat je verzit doe dat dan ook maar niet overdreven o ja lach hem nooit uit niet laten zien dat je het maar niks vindt wat hij doet ach het zal wel meevallen hij heeft tenminste kaas gegeten van al dat neukelen ik bedoel als ik de verhalen hoor van moeder en de andere vrouwen hij schijnt er een behoorlijke troep sletjes op na te hebben gehouden en dat huis van ons onder handen te hebben genomen een schande is het maar wat wil je je bent een man die hoeren zitten overal echt overal en allemaal aan dat witte poeder of hoe het heet net als die mannen die hen neuken allemaal verslaafd hier het is niet te geloven nou moet ik eerlijk zeggen broertje dat ik bij die woorden toch wel een beetje vrees begon te krijgen voor de rest van de avond want stel dat hij nou ook zo'n type was en die vriendinnen van hem ook maar aan de andere kant hoe moet hij aan het geld komen ik ben zo bang Lamarat beste broer ik ben zo bang het voelt alsof ik aan het hangen ben alsof ik elk moment uit elkaar kan klappen en het is niet spannend weet je toen ik vroeger nog wel eens gekke dingen durfde te doen gingen we met een paar meiden knikkers jatten bij de speelgoedwinkels die smurfen en piraatjes lagen in allerlei kleine bakken vlak bij de kassa en er werd voortdurend een oogje op gehouden maar wij hadden de truc als ze even niet keek nam je er een stuk of drie en propte ze in je mond en als je de kans had weer een paar net zo lang totdat je mond het niet meer kon behappen je had me naar buiten moeten zien gaan op weg naar buiten zogenaamd gedag zeggen en dan lopen het hoekje om en spugen maar ik hield het maar heel kort vol echt nog geen minuut zo bang was ik dat er een door zou schieten maar een vriendinnetje dat negerinnetje je hebt 'r wel gekend die altijd met twee vingers in haar mond zat misschien dat ze daarom zo'n grote bek had die propte er wel dertig in echt helemaal vol en niemand die het zag totdat ze op haar gezicht ging boem op weg naar buiten en zogenaamd hard lopen nou niks hard lopen want de straat was op bepaalde stukken opengebroken moest ze naar het ziekenhuis gebracht worden door die mensen van de speelgoedwinkel raar hè help de dief spelen want de knikkers waren in haar slokdarm en long geschoten maar wat zit ik nou te zwammen ik ben zo bang voor hem voor

straks voor een rare ziekte volgens mij heb ik je het verhaal al verteld heel lang geleden misschien maar die spanning van pikken was anders nu voel ik me gewoon klein wat nou als hij niet komt als hij me niet wil ik bedoel ik heb wel eens paard gereden met mijn beide benen aan weerszijden van zijn nek en het schijnt dat het daardoor vanbinnen kan gaan scheuren en zwemmen is ook niet goed maar wat maakt het uit er zijn genoeg trucs en moeder zei zelf dat als er niks mocht komen dat ze toch van me hield en dat ik het slim moest spelen gewoon een beetje meebewegen en veel huilen heel veel dan zorgt hij vanzelf wel dat hij wat bloed van zichzelf op het laken laat druppelen ik heb in ieder geval een veiligheidsspeld en schaar bij me nu vertel ik je wel veel hopelijk schrik je niet ach wij meisjes zijn zo veel slimmer wat zijn jullie jongens nou wat wil je nou alleen maar winnen winnen winnen het liefst was je als stopwatch geboren en toch is je oom charmant liepen we daar vorig jaar door dat stadspark in Melilliaar zegt niets wist niet wat te zeggen echt helemaal niks keek ook voortdurend om zich heen alsof hij zich een beetje voor mij schaamde en misschien schaamde hij zich voor zichzelf wie weet in ieder geval heb ik toen maar de stilte doorbroken gekkigheid weet je en pakte zijn arm en legde die om de mijne verbaasd dat ie keek verbaasd ongelooflijk nog nooit zulke grote ogen gezien best wel mooi trouwens hij heeft wel iets met die neus van hem vergis je niet hoor vergis je niet in hem straks als hij meegaat als hij meegaat dan zal je zien wat er van hem terecht zal komen toen zei moeder dat ik rustig moest blijven zitten en me nergens ongerust over hoefde te maken gewoon laten gebeuren en niet vergeten een vuurpijl te ontsteken als het klusje geklaard is.’

Bruiloft aan zee

'Ajoeli, ajoeli, ajoeli! Weet je wat ik denk, lieve mensen: ik denk dat mijn ogen kunnen zien dat die slampampers daar richting zee lopen.'

De vader die die woorden had gesproken tegen de moeder en de oma en opa was sinds het moment dat Lamarat op weg was gegaan in een trage donderslaap gerold. Langzaam weken de gasten die zich tweeënhalve dag te goed hadden gedaan aan mintthee en amandelnoten los van de woning, een voor een, ze verspreidden zich over de heuvels (met in hun achterzak: nou man, vreten genoeg maar van bruid of bruidegom geen spoor, nog geen spatje gezien. 'Vertraging,' zeiden ze; 'voorbereidingen die misliepen', zeiden ze; als je het mij vraagt zit er een luchtje aan die familie). Langzaam werd de ene na de andere vleesschaal uit de emmer met zeepsop gehaald, afgewassen, afgespoeld en tegen de lemen muur te blinken gelegd. De moeder van de bruid vloog als een gek het binnenplein rond om alle mensen binnen te houden. 'Tante Latifaa, waarom zou je nu al weggaan? En wie heeft jou gezegd, Tarir, dat je niet langer kan blijven? En waar wilt u zo vroeg in de avond naartoe? Er is nog genoeg thee, pistache en kletspraatjes, wel voor tien; alsjeblieft, blijf nog even, in ieder geval totdat we kunnen zeggen dat er iets is gebeurd.' Helaas, helaas voor de moeder: iedereen ging en niemand bleef. En uiteindelijk gaven zelfs de vliegen het op en daalden in een sierlijke bocht neer op de her en der verspreid liggende theebladeren om zich te goed te doen aan de suikerkorrels.

Met die daad van de vliegen werd de avond ingeluid en zelfs de vader, die er meer en meer aan begon te twijfelen of zestig hele minuten wel als uur geteld moesten worden en niet gewoon als minuut begon langzamerhand zijn vertrouwen in het welslagen van de bruiloft te verliezen. 'Dan is het maar goed dat we hier zitten,' mompelde hij tegen zichzelf, 'de wind van schande en schaamte trekt in dit achterlijke lege pindadopdorp snel voorbij, slaat het over, slaat er geen acht op want die verduivelde wind durft niet te geloven dat hier mensen wonen.' Dan zat er, als er niemand meer kwam en iedereen wegging en hijzelf maar bleef

zitten maar één ding op – en hij keek naar zijn vader die in de rechterhoek van de lange, diepe woonkamer was ingedommeld – maar één ding: slapen.

Toen hij wakker werd met het akelige gevoel dat hij zittend in slaap was gevallen, kwam dat door flarden van woorden die niet voor hem bestemd waren en een voor een, traag en lijzig overschoten van achter het huis, leek het. Woorden en ketens van zinnen die vertelden over knikkers die bleven steken, astronauten, romeinse kaarsen, voetzoekers die samen met stukjes kool uit elkaar klapten, smurfen, er met de poen vandoor gaan, ponykamp, armen die werden vastgepakt en mooi wezen meisje. ‘Verdomd, als dat de stem van mijn dochter niet is,’ siste de vader uit zijn dommel, liep het binnenplein op en schudde de moeder en de oma wakker. ‘Ik heb haar horen praten over dwergen en tijdsmarkeringen, onvoorspelbaar geneuzel. Als je het mij vraagt en ik weet het wel zeker: het kan niet goed zijn wat daar gebeurt.’

Met zijn vieren zetten ze zich in beweging, de een na de ander, van groot naar klein, als de Daltons: de vader, de opa, de moeder en de oma. Zo liepen ze naar buiten, naar achter het huis en elk spitste zijn oren om te horen of er nog meer behekste woorden en zinnen in de lucht hingen.

‘Mispoes, zoon, ik hoor helemaal niks. De dromen zijn met je op de loop gegaan.’

‘Maar, maar, maar precies dáár is... daar zijn ze, met zijn drieën, daar beneden... net verdwenen achter het huis van die ouwe lamme Bouchnak die in het leger van Franco heeft gelopen,’ kraaide de oma het uit en gelijk had ze. ‘Wat doen wij hier nog? We moeten erachteraan.’

En de moeder schortte haar jurk volgestikt met plastic kristalbelletjes en schijfjes op om naar een lagergelegen terras te kunnen springen: ‘Schiet op, terughalen dat door de duivel ingepalmd stelletje! Naar huis brengen, laten doen wat er gedaan moet worden en als de wiedeweerga terug naar huis, weg weg weg van dit rampzalige oord...!’

Verbouwereerd, met stomheid geslagen sprongen de moeder, de opa en de oma – waar haalt zij de energie vandaan – de een na de ander naar beneden, steeds lager, terras na terras, trap na trap slalomden zij een voor een, achter elkaar, op elkaar, door elkaar in een schokkerige een-twee-

hupsakee-pas om de cactusplanten, de rotsen en terrasjes heen totdat er tussen hun voeten en de zee slechts een jongen, een vrouw en een slachtoffer was.

‘O, wat heb ik zin om een leuk liedje te gaan zingen! O, wat heb ik zin om deze man van mij, dat stuk ongeluk, eens goed onder water te dompelen! Jij weet vast wel iets leuks, lieve Ratje, zing eens wat van je een-twee-drie: we-zijn-er-bijna-we-zijn-er-bijna-maar-nog-niet-helemaal...’

‘...koppie-kraai,’ maakt Lamarat het voor haar af.

Terwijl ze al waggelend over het zandpad gingen, kwam de zee steeds dichterbij totdat die zo dichtbij was dat Rebekka zei: ‘Nu zijn we er helemaal.’ Ze gaf haar bruidegom een kus op zijn mond, priemde haar tong de gapende mond in en zei: ‘Ik hou van jou; dat is voor altijd, vast en zeker.’ En liet hem in het zand zakken. Ze waggelde naar de overzijde van het strandje en vlak voor ze door haar hielen ging, haar bruidsjurk optrok en plaste, zei ze tegen Ratje: ‘Niet kijken. Ik ben geen film, ik ben je zus.’

Opa (een lieve man) had heel veel meegemaakt in zijn leven, veel grond omgeploegd, zijn kinderen weggegeven en een fortuin aan sterren bij elkaar geteld maar de drift waarmee zijn schoondochter het een na het andere kronkelpad afliep kwam hem op zijn leeftijd toch als te onstuimig voor. De oma daarentegen hield het tempo wel vol omdat ze door dezelfde adrenalinegolf was aangestoken als haar meisje van wie ze de navelstreng had afgeknipt en zo kundig had teruggestopt: het was de adrenaline van de vrouwelijke eer die op het spel stond, die gered en teruggehaald moest worden, gered en thuisgebracht, daar waar het thuishoorde: tussen vier muren. En laat het niet ontsnappen anders wordt de kohl vervangen door Dior-mascara, Ilikeyou-lipstick en -nagellak en verwordt alles daarmee tot schaamte voor ieder die binnen de vier muren is achtergebleven. Dus drukte de oma haar hielen nog harder tegen de rotsen, liet haar tenen nog sneller opkomen en probeerde haar dochter voor te zijn, met de moed der wanhoop.

De vader was een verhaal apart. Tijdens de race naar beneden kolkten de vragen door zijn hoofd: *waarom ren ik zo hard wat doe ik hier en voor wie*

hebben we nog te vrezen die deze taferelen zou kunnen zien die vrouwen zijn gek die vrouwen lopen zich nog te pletter op een van de rotsen want steeds als hij dacht dat hij het voortouw had genomen – ben ik nu vooraan of zie ik zo slecht? – draafde zijn schoonmoeder hem bijna ondersteboven lopend voorbij, de tong uit de mond. 'Je lijkt wel bezeten, wijf,' voegde hij haar toe. Het is een wonder, dacht de vader, terwijl hij omkeek naar zijn vader die er enkele meters achteraan waggelde, de armen langs de zij zwabberend, het is een wonder dat die vrouwen zich zo uit de naad kunnen lopen met hun zware jurken en badslippers en die allesbedwelmende geur die om ze heen hangt: petje af.

Zus had gelijk: ze was zijn zus, niet de een of andere peepshow uit een of ander gek landje in 'de West'. Handen voor de ogen (zoals hij gedaan had bij *King Kong* en *An American Werewolf in London*) en met die handpalmen die de ogen beknelden, de ogen het uitzicht verhinderden op een plassende zus, verschenen er in de ogen van Lamarat knallende meteoren en vallende steroïden die accumuleerden, verzamelden, opeenhoopten en hem duizelig maakten.

Vanaf dat moment, het moment dat vanbinnen alles groot en rood werd en vanbuiten alles pis en nijdig, werd alles een beetje wazig voor Lamarat, zowel wat de dingen betreft die onder zijn neus plaatsvonden als die in zijn hoofd.

Eenmaal uitgeplast, haar bruidsjurk bekledderd en opgeschort, zei Rebekka: 'Zo, dat lucht op', en liep een paar rondjes om Mosa heen die ze niet ver van het water hadden neergelegd. 'Lieve jongen, lieve jongen, waar ben je aan begonnen.'

Rebekka knielde en gespte zijn riem los. 'Volgens de berichten die ik vanavond heb gehoord was deze jongeman de lieveling van alle meisjes van Melilliaar en als ik dat gefluister op mijn toekomst betrek dan kan het niet anders dan dat hij mij ook zal gaan gebruiken als lieveling; behalve natuurlijk als ik hem van al die gekkigheid afhelp.' Rebekka hield op met praten en haalde een schaartje uit een onderlaag van haar jurk en keek Lamarat – die in plaats van een schaartje een donkere, knippende vlek zag – aan: 'Ratje, Ratje, het is tijd om met maar één tong te praten: het

ogenblik om je het ware gezicht van je geboorte te laten zien is aangebroken...'

O, Chalid Blik in een Tweepersoonsbed, hoor je haar alle verborgen geschiedenissen verklappen?

'...wist je dat jij niet normaal geboren bent?'

'Ach, nee, hoezo, wat precies? Ik bedoel: hoe bedoel je?'

'Nou gewoon, er valt weinig aan uit te leggen: die lieve oma van jou, dat babbelzieke wijf dat sneller praat dan God kindertjes maken kan, heeft en nu zeg ik het je gewoon droog: ze heeft je navelstrengetje kauw-kauw doorgebeten in plaats van knip-knip doorgeknipt zoals ieder normaal mens in heldere toestand zou doen.'

En vanaf dat moment werd het bij Lamarat nog waziger (van verbazing om hetgeen hem aangedaan en niet aangedaan was? Van walging dat hij bij geboorte al de gebeten hond was? Of kwam die verhevigde wazigheid – de invallende meteoren maakten plaats voor uiteenspattende zonnestelsels – door het kijken naar zijn navel onder het opengetrokken hemd?) en hij durfde er later ook niet veel meer over te vertellen, want wie gelooft nu dit: 'Maar je zou eens moeten weten Lamarat – want alles is goed en alles wat geweest is en wat komen gaat is geschikt voor hergebruik – dat oma me op sprankelende ideeën heeft gebracht... Is het niet fantastisch dat ze om jouw leven te redden, toen de nood aan de man kwam, dat ze toen, op dat moment geheel spontaan en onverwacht met behulp van een goddelijke influistering je slangetje doormidden beet? Soms moeten dingen gewoon gedaan worden. En om Mosa voor de rest van zijn leven te redden van alle ongewenste inmenging van andere vrouwen, snijd ik nu zijn slangetje door.'

Dus het werd wazig... Rebekka (haar ogen bolden op en haar lippen gaven een vette glans af alsof ze er niervet op had gesmeerd; haar kopje trilde en in haar rechterhand ging een roestig schaartje woest tekeer) knipte.

En het lijdend voorwerp zelf? Dat bleef maar gapen, trilde alleen een stuk heviger.

Ze moffelde een stukje vlees – het puntje van een merguez-worstje zonder darm – in haar decolleté en zei: 'En nu, lieve man en echtgenoot:

naar het water met jou, je ziel en zaligheid, om je dronkenschap en het bloed van de opoffering netjes weg te spoelen.' Daarop trok ze haar kleren uit terwijl Lamarat toekeek.

'Hé, niet kijken, ik ben geen film! Ik ben je zus.'

Lamarat schoof bliksemsnel zijn handen voor de ogen, zodat hij niet zag dat ook Mosa uitgekleed werd, dat hij opgetild werd, op de schouders genomen en samen met zijn vrouw, samen met het meisje dat hem eigenlijk 'oom' zou moeten noemen de zee in liep, terwijl Rebekka (en dat hoorde Lamarat wel) zachtjes bij elke stap het opbruisende water in voor zich uitzong:

vanavond is het onze avond,
met bowl en holadiejee
op de bruiloft aan zee, op de bruiloft aan zee
alles heb ik je gegeven,
mijn hart en mijn lever
op de bruiloft aan zee, op de bruiloft aan zee
maar het was je om het even
je wilt niet meer met me leven,
ik hoorde je liegen
op de bruiloft aan zee, op de bruiloft aan zee
hatsekiedee

Samen stonden ze in de ondiepe zee. Rebekka draaide en rukte aan haar Mosa die samen met zijn bloed zijn eer, zijn kracht, zijn alles wat een man een man maakt verloor,

aan de bruiloft aan zee, de bruiloft aan zee.

En ze kwamen pas het water uit toen de huwelijksnacht voldoende naar haar zin voltrokken was.

Beneden aangekomen zagen ze Rebekka die Mosa het strand op trok en een jongen die aan de kant stond en met zijn handen voor zijn ogen probeerde niets te zien.

'Nee! Stop, niet doen Rebekka, dochterlief, dat God je verhoede!' schreeuwde de vader, die als eerste beneden was gekomen. 'Kom uit dat water en stel ons gerust.'

De moeder, de opa en de oma stonden met de handen in het haar achter de vader opgesteld.

De vader keek Lamarat aan en zei tegen hem: 'Je moest hem naar huis terugbrengen, niet naar zee en zeker niet in haar handen; je weet het toch: geen enkele aanraking tot de nacht van, eh...'

De moeder, de oma en de opa spraken allemaal door elkaar – het was onmogelijk om ze uit elkaar te houden want de een leek tegen de zee te oreren, de ander tegen Lamarat en het grootste deel van de woorden ging verloren in de sterloze, bloedhete nacht. De voorhoofden werden schoongeveegd en de moeder deed een duit in het zakje: 'Waarom niet eerst naar huis en ten tweede, wat doe je hier, wat doet zij hier, wat betekent al dat bloed, het is toch niet... o, nee, híer gebeurd...?!'

'Mijn god!' sprak vader terwijl hij met zijn vinger de een na de andere dikke bloedvlek op het zand aanwees.

Hij liep het bloedspoor langs terwijl Rebekka in een dode hoek Mosa aankleedde.

'O, goeie grote god, die duivelse wind van schande heeft ons toch te pakken gekregen...' zei de vader tegen zijn vrouw, 'kijk, hij heeft haar hier... het is, zeg maar, hier gebeurd...! Hij heeft er werk van gemaakt, óveral bloed!'

'Hoe moeten wij dit ooit uitleggen...'

'Houd je mond,' mengde opa zich erin, 'en steek als de wiedeweerga die vuurpijlen aan. En morgen...' Hij hield even zijn mond en keek zijn vrouw aan. '...morgen spelen we de kreupele, de blinde en de dove.'

'Wat een ellende,' treurde oma ten einde raad, 'hij heeft absoluut geen rekening gehouden met ons, geen ogenblik ook maar gepiekerd over de waardigheid en de fragiliteit van een vrouw...'

Nog halfnaakt kwam Rebekka uit de dode hoek naar voren, stilletjes, met de ogen op gepaste wijze neergeslagen.

'Niet kijken, niet kijken,' waarschuwde Lamarat, 'ze is naakt en ze is geen film.'

Daar stonden ze dan: het enige wat ontbrak was een camera voor een groepsportret, voor in 'Ollanda, gezellig aan de muur. Links Lamarat met de handen voor zijn ogen, rechts de vader, de moeder, de opa en de oma die allen kijken alsof ze water zien branden en met de rug naar de kijker toe het frêle lichaam van Rebekka, met in haar hand – net een klein klein kleutertje: op de grond, op zijn knieën – een op onderbroek en T-shirt na naakte echtgenoot. Dat is mijn familie, dacht Lamarat, en het komt nooit meer goed.

Ergens in Nadorp staat een huis dat zichzelf onherstelbare schade aanricht; geglazuurde tegels vallen op de grond waar ze uit elkaar knallen. Maar de meeste schade werd aangericht aan een mannelijk lid waarvan een dikke punt was afgeknipt die er met veel moeite weer werd aangezet.

Vader bracht Mosa naar boven met in zijn linkerjaszak het stukje mannelijkheid dat hij van Rebekka had gekregen – 'Alsjeblieft, misschien valt er nog wat te redden' – naar het ziekenhuis in Nadorp waar ze zich rot schrokken van de rode vlek in zijn witte spijkerbroek: 'Is die gek soms van achteren ontmaagd of zo,' fluisterden de verpleegsters in de wandelgangen.

De moeder deed na die avond een slot op haar mond. Ze heeft, zoals ooit een tuinman deed, zes volle jaren gezwegen, over alles aangaande de bruiloft aan zee. Pas toen ze op een zondagmiddag, via de kabels van het internationale telefoonnet, van een kennis te horen kreeg: 'Het komt niet meer goed met die Mosa, geheel en al doorgedraaid... kraamt onafgebroken brabbeltaal uit... zou het komen omdat... nou, je begrijpt... het niet meer zo goed lukt...' sprong ze op en spoog al haar venijn de vrije ruimte in.

'Die jongen, eindelijk is zijn straf gekomen! Dat monster, ik heb het altijd al geweten, heeft zijn eigen broer te schande gezet! En dat deed hij schaamteloos uit volle overtuiging.'

Na deze woorden zou ze nooit meer over hem spreken en ze was pas echt gelukkig toen hij gestorven was.

Epiloog

Iedereen is naar huis gegaan. Lamarat ging met zuslief mee terug naar 'Ollanda. Ze was aangeslagen door de kreukelzone gekomen, maar dit was te erg voor woorden, dus zweeg ze liever, en ze hield dat langer vol dan haar moeder.

De mensen uit Iwojen en omstreken begrepen niet wat er precies was voorgevallen maar sloegen wel aan het speculeren. Over wat Mosa overkomen was, wat de bruid op het strand gedaan had en hoe het zat met 'die kleine', die zonderlinge noorderling, wat was zijn aandeel in de koppensnellerij?

Maar er was er een die meer wist dan iedereen in Iwojen bij elkaar, en dat was Chalid, die zei: 'Ik heb ze van en naar Melilliaar vervoerd. Ik heb veel dingen gehoord die avond, ik heb veel dingen gedacht ook, maar dat die Mosa, gosa, losa voor het krieken van de ochtend ineens op het strand zou hebben gelegen en later helemaal is doorgedraaid, voor zulk nieuws moet je niet bij mij zijn.

En Mosa? Die vertrok niet snel daarna stiekem naar het noorden, meed contact met iedereen die hetzelfde dialect als hij sprak en verdiende zijn brood met het opknappen van zaakjes in het grijze circuit. Over zijn verlies aan stootkracht heeft hij altijd zijn mond gehouden. Hij stierf krankzinnig en met een minzame trek om de mond.

De vader schijnt een innerlijke monoloog te zijn aangegaan. Hij stelde zich de vraag: hoe kan het dat een man van zijn stand, die een kast van een huis liet bouwen, een dochter had opgevoed voor een bruiloft aan zee en een broertje in bescherming had genomen om hem een avond lang te kunnen bekleden met alle parafernalia van het machismo, hoe kan het dat zo iemand – de Hoeder, de Omarmer; de Trooster, de Alfa en de Omega – in een pindadopdorpje wordt getroffen door de nietsontziende en eenmalige wind van schande en schaamte?

En de taxichauffeur, wat gebeurde er verder met hem? Chalid Blik op de Weg, klaploper en geluksvogel tegelijk, speelde nooit meer mens-erger-je-niet in

theehuisjes; hij schakelde over op het grotemensenwerk: lootjes van de blindenloterij ONCE, *elke zondag één. En winnen, ho maar.*

Maar tien jaar nadien, toen Lamarat nog eens terugging naar zijn landstreek, daar hoorde over cafés die sinds lang gesloten waren, kronkelwegen die afgebrokkeld waren tot ezelpaden, een stad die meer en meer trek had gekregen in de omringende gebieden en haar honger had gestild op de heuvels en dalen, waar ooit eens kleine jongens woonden die cactusvruchten verkochten aan automobilisten (pas op voor khara*; de beste vruchten boven in de emmer en de rotte daaronder), waar nu rijke, patserige, hoogmoedige mensen wonen die helemaal niets moeten hebben van spelletjes, fiches en rompompom-wéér-een-zes die het ene na het andere pionnetje verslindt... hij kreeg van iedereen te horen dat na zijn dorp het een na het andere gehucht gevallen was: alles staat leeg, de huizen zijn kapot en iedereen doet wat in de stad (is ook veel gezelliger, al die losse contacten en zo)... tussen al het geklaag door vertelden ze ook: Taxichauffeur koopt voor de duizendste keer een lootje en boem! de honderd miljoen...! Zit nu ergens in Cuba, of was het Patagonië? En onder ons gezegd en gesproken: hij schijnt daar een krant of tijdschrift,* Blik op de Wereld *of zoiets, te zijn begonnen... en natuurlijk... wie gelooft het... praatjes weet je... maar misschien is het wel een beetje waar... een heel klein beetje.*